

Pravěk, Albert - obrana jazyka

„Obrana j-a a národa byla již odevsady česke' typické
vlastnictví, byl to vlastním případ česky, protože jsme
byli usazeni v srdci Evropy na hrázově národů,
a tedy v stálém nebezpečí o svůj byt. Proto jvi-li se
národní a j-ová obranost u našich sousedů jako
přiznat novodobý, je to u nás star trvalý, poci-
tější hned na úsvitu našich dějin zibých upro-
střed Evropy v stálé h'šni působené našimi vy-
bojovými sousedy

Národ se bránil. Pka 76
= NR 30, 134

J. Sr. Présle o nutnosti užívání karol. j-á

„Kdo se vzdáváme lidstevu cizích jazyků
zhlédáváme, ten plyná s lidstevu živočichů,
určí sílu mladěze, máti čas, uvrhne
dušičku do dalském oviceni, máti p' dno
dušičku, zvrhne fociť uraví a nabozí.
Máti se karol. jazykem jemu slozuvitelstevu:
soudit a bzo ~~zvrhne~~ do nejviternejší
části dušičky jeho.“

Právník 2 des. předkladu Curionov rozprav
o převratech Evry zemmi 1837 - ctt. podle
Pravák, úvod se bedněl, 281

Citát

Prerl

důkaz schopnosti
oestiny

... chtěl jsem dáti důkaz některým
řečnickým jazykům světu, že ujm
německo, co v latině, francouzštině, angličtině
a němčině napsáno, také česky se říci
může, a nešťastně i uměly, soudce nadto
nahlédne, čímž čestně nadřozené jazyky
překonává, a čím více nedostatek j
trvám ale, že poslední z ohledu jazyků
naduvedených se uenagde.

Prerl, Svatoctwo 1834, IV

Citát Presl - čís. 30. let 19. stl.
o probuzenechem
nulu

Kdoby medle' před 30. lety byl
pomyšlil na všeligačá' podniknutí,
jimiž Čecholované své národní
živobytí a nezmaritelnou lásku
svého přirozeného gáryku na gwo
dáwají? ?

Presl Herostofis 1837. IV

Citát Perl

němčina v odborné
oblasti umění a vědy

... žádám literaturu naši obohatiti
spísem, jakový v ní dosavad nenachází.
Se. Příčina toho nedostatku nekládá
se na neschopnosti Čechů, nobra píše
na tom, že učitel a školák sahá
po knize německé, která oběma jest
pohodlnější.

Perl Ssawectwo 1834, III

Citát
Prasl - terminologie

o doplňování
české slov.
zadoby

Prasl Luba 1828 Předml.

[str. 2-4]

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Prer. - terminologičeski chemička
Citati

konc. v chem.
nazvoslovi

Prer. Kerostofis 1837 37.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Přesl. - terminologické chemická
Citát

-ik

ve jme'nech

k poznámená'uj nerozlučitelnu ^{frukci} ušit ^{klatoz}
grem uázu' wúbec malých, n. p. dovo,
želero, syra a t. d., nebo vytvořil grem
nowých. k rozozná'uj od gímých dal
grem gím wýchod - jk, n. p. kyslík
(oxigenium), solž (chlorinum), chalužik
(jodium), a t. d.

Perš Lucha 1828 2

Presl - terminologie chemická

Citat

- natí, -ihí, -ují, -oví,

-ělí

atd.

v chemické vězvodě

Presl Lucha 1828 13

ORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Presl - terminologičeski chemična'
Citati

к знамені chemičnykh
frobn
— i'k

Presl
Lucha 1828 20-22

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Cit H

Presl - ved. styl

uvědomte si žemí
čestný do všech
obolů

Ani samotný přírodopis, ani samotná
matematika, historia, krásověda,
ani samotná právníctví, básnictví
a d. d. věci literatury, nobř všech
vědy vespolek.

Presl herotopis 1837 V

Procházka o ríci Bk 1782

„vlastenecká“ ríci nemá nic vyšešnějšího
nad svou předací, Strýz Brabur z rodu
a ~~Procházka~~ hebrejských jazyků první ze všech
nesmírnou faktičností práci vyvedli ...
Obdivoval jsem se uctívání bratrské předací
vlastní učenosti, ale i také uctívání jejich spánosti,
a čemu všichni se diví ríci číste přesnosti,
vlastnosti a ozdobnosti“

De saecularibus liberalium artium in Bohemia
et Moravia factis commentarius, s. 325
cit. podle Ot. J. Smahy, Kralická bible ..., 28

Procházkova - spisovatele 'čestí'

"kyní, puy, jsou i ti, kteří starou jazyčnou čistotu zpet
uvádějí, i ti, kteří jej němečickou docela zhalibi a
zahubiti chvátají"

4. květen 1915

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Průhryč, J.
germanisury obavine!

Fr. Blaha:

Appel, Appelplatz, Tobenkaura, Lagergärtner
Sturmbauführer, Seziermeister, Hauptscharführer,
Lagerarzt, Blutgruppenträger
Capo, Rapo, Rapo, Häftling, Pfleger, block,
Heereszeugamt, Straß
Kugelfang, Trüffelbock, Baum
Strafmeister, Häftling

Beur: vorarbeiten

J. Průhryč NR 31, 68 (F. Blaha)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Pirkyl, J. - lékařská terminologie

Silvestr - početová anatom. názvosloví (1893)

Frankeberger fučí nové slovíce -4-

Cizí slova v lékařské liter. NR 24, 265

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Průběh Janov - fočičkování jmen cizinců

"Soudím, že oběd na jednoparčíně a prosté čbenatě
je dostatečným důvodem, alychom ciz' Soudím nebo i
osobní jména překládali a upravovali vždycky, když
máme za ně domácí tvar a vhodnější přisvědčení;
alychom aspoň v belletině i na titulních listech
i v textu jména osobní i rodinná přizpůsobovali
duchu českého jazyka a českému pravopisu.
Vyžadujeme toho, protože to bude užitečné."

NR 17, 33, 50

Puchmajer, Ant. - čes. se souci 18. stol.

"Truchliví zájisti, ba ti nejtruchlivější, mila' církvi! , nastali tobě časové
rynější. Nežtení upřimní a horliví vlastenci, vidouce, jak neuváženě tu
malá' hroška opravdovité' čedič o jaz & materiál, se upíná a emu
spante' vyláha, sálvou ovšem se dojí' naději, že v malé zase na stupen
předtí' slavy a dokonalosti své vystoupí. Ale ublíhne jí pravda:
jich' šna' lá'ha & j - u načem je malá' a sáti, a znač' je zastěnějí,
že se ani pravdy dopíditi; ani už' hrubé, v už' se čes. vždy více
a více trati' a fočí záje, uvideti nemohou ..."

Průběh II. sv. Sebraní' básní a
ZEMSKÉ ŽIVNÍ, 1797
MUZEUM

Reclmayer — Dobrowského prozodice

že s^{obě} chybná, a gazylu Čepkému
odporná pravidla vystavili [básmíri],
kdežto ona, od Jana Dobrowského vyná-
lezená a vstanovená z přirozenj gazylu
naše ho materijského plynau.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Tuchm. Sebr. I Předml.
(1795)

Rajmanová, li. — chvála cesty

viz F. Oberpfalzer: krásná, čistá, svatá řeč
materiá, Praha '45

Hallen NR 30, 11

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Pujmanová, M. — chvála českých

„Milujeme svou mateřskou řeč. Milujeme českou
režii z důvodu vlasteneckých, ale i proto, že je to
pro nás práci nádherný materiál. Je to přehrává,
s ohledným epickým souresem, národní svoboda,
plastická, odlišná. Je radost pro české.“

z Dancesvodce 73

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tujmanova, M. ^{chvála} - cestiny

Maestrova' nec
(Kruhu přátel Čes. j-a)

Hlubino bezpečnosti, mabro,
na'ucci otevírá,
kazebnavac'ho mlka,
Edyž v temnotách se sbrani nevíteuabla,
Mania rozbredu, jri žena.

grouku slovického študu -
o' razbo & nezmaran' MORAVSKÉ
z mincovny bralovské - ZEMSKÉ
vypadl na dlážku a cihel před kverudu: MUZEUM
hle, jiskro z věmene! a dal se za m'.

Popelciv žuente ve srožapce,
o' už si cizi la'mou zuby,
jablko sváru,
jablko světu v ústech pohodřetu chlapce,
halceř, neci, už te nezahubi,

Stijmanová' - oslava čestiny
u Chloupeka, knižka o čestine, 1974, 302

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Dulec - o ulavne a fisne spravne cary!

Potreba vyčistiti bolhatství z vědeckých prací v naší práci,
shromážditi jejich obsah, zjednotiti, uspořádati a doplniti
potřebnými poučeními z ulavne, aby bylo pohromadě
pro rychlé poučení všech. Sice mají zájem o čistotu
jazyka, vydavat již nejdenně odborné. Toto dílo má
byti takovou příručku.

f. 172

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Pulec - charakteristika brusu

Mluvnice a říše sgrabové čerky!
(1929)

Toto dílko chce vyhověti potřebě, která se pocituje na všech stranách, ve škole, v úřadech i jinde. Vedle stesků, že se dbá málo čistoty a správnosti naší mateřštiny, je i mnoho, velmi mnoho opravdové snahy mluvití správně česky. Mluvnice však v mnohé věci poučení nemají a kromě toho nejsou a nemohou býti (zvláště laikovi) pomůckou pro rychlé poučení. Nejdůležitější orgán naší mateřštiny »Naše řeč«, jež vychází letos již v 13. ročníku, ohromným množstvím látky rovněž nevyhovuje denní potřebě, nehledě na to, že laik nemá všech 12 ročníků stále po ruce. — Potřebu vyčerpati bohatství z vědeckých prací v »Naší řeči«, shrnouti jejich obsah, zjednodušiti, utřídit a doplniti potřebnými poučeními z mluvnice, aby bylo vše pohromadě pro rychlé poučení všech, kdo mají zájem o čistotu jazyka, vyslovil již nejedním odborníkem. Toto dílko má býti takovou příručkou. Není jistě bez nedostatků, vždyť i vědeckí pracovníci nejsou v mnohých věcech jednotní, ba i »Naše řeč« v nových ročnících opravuje nebo doplňuje svá dřívější rozhodnutí podle výsledků nového vědeckého badání. Je-li v této práci nějaký omyl nebo nedostatek, rád jej na upozornění v příštím vydání opravím. —

Pulec mluvnice a říše

Graben (čerky) 29, 170

R, R²

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Rádl, Otto - folowisany v profagačim' bróžiwie
zdy ministerstwa železnice we Warsawie
1931

Snad i germanisany

zde o zřetelné individualní
odchylky špatného předkladatele
od ces. spis. poruky

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 16

207-9

Rautenkranc, Josef — špatná částina v r. 1818

„Nahlédneme jen do psaných Základů, ~~mluv~~, rozsudků,
do knih gubérniích ... a ulehčí-li se každé vlastence
nad možnost, přistupujíc proti pravidlům řící.“

Hlasatel čes. 4, 1818, 87

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Portorisoa' - dramát. jezŕ

„Kŕlo bychom hledali mezi současnými českými
dramaty shledat s velkou typičtŕ jevištní,
s farovou velkou, která je na fotecké rozmě-
talna, a přece nevhodná, přirozená, a přece
spisovně správná, libozručná, a přece proso-
brana.“

Typus vyběr z živého prameně, NR 24, 40,

237

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

špatná cizina v Sardunich.
Rautenkranc

„Aho, fravde má, Edo fravi, že jíz drabně let
dodonaljím se nelazal jazem! Aho, dost
Alouha tvá tá frázdnost, ten odbor v foli řeči-
nicem, ta chudoba v nových přibledelch cásí
v'mluvnosti.“

Jan Rautenkranc, obitelský v Jung. Slovencích 1820,
cit. podle Právního ústavu a Bratrství,
MUZEUM 236

Fr. Lad. Siger o čisté literatuře (1847)

[Znamenitou úroveň literatury] „míti budeme
- poněvadž se vešly síly, fruchtově, oboje, síly,
veš, fořibane atd. v tom shodují, tak síly,
že o vzniku této literatury, jímž oči-hledě
se zvažá, na budoucnost počítovati nelze.
Z toho ~~toho~~ pro nás poučení vyplývá, že včasně,
s dozrání hodiny občany stouh chceme, ušoli nezapomínat
na bichu stati zahájená divati se strach lod' naše
literární, ustrannými uamáháními ušoli se muží,
pro blaho národa odhodlaných, na valných vlnami
že předu se dene, ale sami směle v lod' vstoupiti
a včera vesla přiložiti musíme, ...
cit. podle Pražák, národ & bratři, 306

Richter, K. - vojen. jazý

"... obrozené tradice, na než po vzniku republiky na-
vázála oficiální péče o vojenský jazý, usměrněná
duchovní časopisem "Náš lidový čtenář", přispěly k za-
rovnání purist. předsudků, ježichž obavy sleda-
valme ve vojens. kruzích & části dodnes."

J-ová kultura v armádě
NR 52, 69, 196

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Rochev, K. — závidlost na cizích vlivcích

bedne-li pojmenovati nějakou novou věc, umíme to učiniti podle
její užitné' zúčelne', význačné' vlastnosti: tak, aby poskytl bez
důvodůch výkladů filosofů, kterou věc tak jmenujeme a proč,
a aby snadno srovnal představná slova a věci. Tak se to
pravdělně děje. Čištěl jsem-li nějakou věc a její zářev
od cizích národů, dává se dít, alych tak řekl, na
vše očima tohoto národa, jeliš lživě na cizích slove, pře-
sleďdávme je do svého j'a jeliš nesamostatně a také na
užijme srozumitelně

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Rochev NR 8, 9

Loupyň, M — Pravidla čer. pravopisu '41

„Pravidla z r. 1941 znamenala ušedry — hlavne
v úseku slov prijatých — hrož zjed proti Pravidlám
z r. 1924 (resp. 1926) a starším.“

„Pravidla z r. 1941 se v některých případech vrátla
k provedenímu pravopisu podle j-a, z uctoz je slovo přijato,
kdežto starší vydání Pravidel zavádela již podobu
počestnou, blížší skutečné spis. výslovnosti, i edz —
včetně jodud ple a delku samohlásek — nikoli důsledně“

1941
občiči // eliče'
bouillon

ether
bureau // byro'

X chór
baxén

1924
elise'
bouillon // bujon

éter
byro'
chor
baxén

X výslovnosti cizích slov v češtině
NR 36, 268 - 9

Rosa, V. J. - neologizmy

45 Čechovčinnost: casus → pád
adverbium → příslovce
arceus → přízvuč
diptong → dvojhlasice

46

ortografie → dobrořísebnost (zále z řectiny)
kvantita → jalotnost
bibliotheka → knihotelna
epigram → příjmosis
znamýnko // znamení // znamence
čárka // čarovitý
folbolce // folokolec // folobolecíný
punkt // bodec

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUSEUM
Slovník Tricilista

Posa, Václ - neologismy
Čechotřávnost 348 - 356

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Lossowski, J. - purismus čes. a pol.

139 # ^{z pravda je} ~~že se~~ ^z ~~se~~ ^{se} ~~ut~~ ^{ut} ~~toliko~~ ^{toliko} že se Čechové po smutných zkušenostech s politikou a kulturní náskokem polského jazyka a bratří boží zemané potřebovali blízkému nebezpečí germanizace ... , kdežto Poláci, protože nebyl jejich jazyk nikdy v nebezpečí tak hrozném, chovali se třpyti a cizí vlády, domácnosti nepřetržitě kulturu vrozenou našim, nepřekážejí nám tolik svou cizotou.

NR 18
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Rt - cis. vltov na fraz. nemcim

- 11 Befreiungstag, Gemischtes Gebiet
Begründen einer Behauptung in. - ung
er stellt sich gegen in. er nimmt Stellung gegen einen
Widersinn
am Bahnhof in. auf dem
- 12 auf etwas vergessen in. auf

Rt NR 9
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Rt - pomeř Cechů & Němců

" Odkud ta větší citlivost něm. & chybám j-ovžm
něž u nás? Odkud ten větší ostych des. Sloveč
v cizí řeči než v jeho vlastní? Kéřujeme snad my
svou řeč méně než němci? Kéřoli, ale známe ji
méně. Až se úroveň j-ovžm vzdělání pozdvihne
falešnou prací škol, četby, úradu a tradice do
té výše jako u němců a u jiných národů a rozvinu
se do nejširších vrstev jako jinde, bude u nás
táz citlivost i proti nejmenším chybám j-ovžm
jako u našich sousedů

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

Rt NR 9, 12

Rulík
o fiktivní dani v době předobroz,

"Jedva štrá šuha v rozličném jazyce, zvlášt'
štráž v Evropě panna, sepsaná bude, až ji
učení Čech nerozuměl, do své materské řeči
nepřeložil, ...

Jan Rulík, Velmi užitečná historie o slovním
národě českém, Praha 1793,
cit. podle Karol se bránil, 245, 187
A. Bazaň,

o Harantové jazyk Rypl

" Uhluva jeho podobá se zahradě, v níž mnoho
řečnických květin domáckých, ale i skupením rozličných
cizopasníků, které domáckým, jaro obličen
mél sřidovatel pro ród cizí."

Rypl, Uhluva o cestovním Harantové, LF 13, 1886, 276
na podobování latiny rostly nestvořeny Jarové
a podobné jako houby po desti...
MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

+ 278

Říha, Karel - obchod. jazyk

112 „Bez předložek a soustavně se v obchodní mluvě uplatňoval
vliv němčiny, někdy z vyslovené pohodlnosti, jindy z j-ové
neruálnosti, ale vždy na škodu výrazové čistoty a přesnosti.

113 Umoho po této stránce napravila už dobrá vůle obchodníků
a jejich společných institucí. Ale přes to jenom škola může po-
slytnouti úplně zdravý a trvalý základ j-ové fraze obchodní,
a to právě generaci nejmladší, od níž očekáváme definitivní
vyvraždění terminologických ústí, začátkem naší doboy.“

OBCHODNÍ
ZEMSKÉ
MUZEUM

K. Říha, NR 16

Ríha, Karel - PS

„o [Virtuální slovník j-a čes.] by zajiště' ušlo
nemohl říci, že je málo slovovavy' & j-ovým
chybám dvesměř čes. slovník, ...“

NR 23, 239, 45

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Riha, K.
Slangová slova v Barabech od A. Těchmíra

čaly (čluny), rozřpanovat, čaufády, bíudry,
šublochy, šrudry
bloraš, čaufáda, longariny, čápo, paramenty,
marcavauty

K. Riha NR 27, 156

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

S — učebnice odborné

"Jsou-li větší ty »brusy« medicamenty na ulehčení a
dovni své choroby us populce, patří dobré učebnice svého
druhu k pořádku opabněním hygienickým, zabráňjícím všimě
horob."

NR 4, 110

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

-s- dozorcí hlídky pro správnou cestu úřední ' 4

návrh O.T.K. v úředn. listech 4/4 26

-s- souhlas

-s- Nuč 5, 75-76

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

-s-NúC^{1v} 3, '24

— posláni' NÚC^{1v}
spory v m'

"kás list není tedy žádným brusem, škerý by rozložil
 způsobem přebusoval a namnoze i ochuzoval bohatost
 českých výrazů a řeči, ale jest vodítkem a radcem
 v práse zahmlěných germanismů a chybných výrazů,
 jež v úřední češtině řídí se zvláštní zálibou lidé,
 československou samostatností dušovní nezpytatelní
 nebo nedápající. kás list řídí úřední češtinu,
 a řídění znamená řídí o správnost dvou výrazů,
 škeré jedni ználek posílají za správné, jiní však
 za nesprávné —
 autorita NR

—s-NúC 3, '24, 14

MÚZEUM
ZEŘE
MUZEUM

„Velkou záhodou zdárného vývoje naší úřední činnosti
jest, že si mnoho vedoucích úředníků ještě neuvědomí,
že slouží státu, který si svou samostatnost vybojoval
zápasem s germanisací, trvajícímu tři sta let, zápasem
pro svou národní jednotu.“

Náč 4, 25, 172

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

-5- úřední řec

„Zdá se, že úředně, šlo by u nás dobře ulehčit
česky, ma' mnohem větší přehled se zastaralými
(f. 120. vědy) přeměny křehlosti, než s něčí
samou, protože se bojí, že by se rozdalo při-
ročné vyjednání byti dosti → úředně ←

-5- NČ 6, 20
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

" Vyvoš, poelany' úředním podřízeným, wa' byti Eytici' švebu, a wa' kypěti zdravení a jarošti; jelli to škuic' bodla'ci, na věmž jěu ostuy zústaly, a uen'li vyvoš ani formou Eytici', uytis jěu ledaly le uaházeny, smetku, jadu věm žo i myš uelchti se jtu zalyvane, ačdi jme obci pasovněci. "

MHC 2, 23, 164

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

-5- vzita' kocem'

... vzita' kocem' nema' pravo odsuzovat' uida,
sdo nedovede uabidnouti uies lepsi, spualuupike
a zivota schopneho

Nuc 4, 25, 164

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citať

sedláček - odd.
styl

Čistina z trhu a celá duševní
k vážnému předmetu

Mnohým snad více bude, kterýž u nás urozenější
duše v těle, a radce k čistému předmetu
frichylené, v čistě zase číti a opakovati,
co již dávno na školách w cizí řeči sly-
šovali, bude že se říká, že naše roztomilá
matěřčina z trhu a z ciledyku již
také k vážnému předmetu přístupná,
a uiterád knihovnu svou y také
tjímto měřictvím rozmnoží.
Sedláček, záhl. měř. 1822, XXII

Sedláček, Vojtěch - termíny

„Co se dobyčce učilych zde uovjch nebo uerudněpíllh slov, uerlyva'
uic uic fínchh ríci, uer co pem jíř v ueríctv' svéu fonedl.
Uelenoval pem se u uelířých unelcú, kemeslníku a dělníku,
jako v uelířech, dluadch atd. uířel zudná' a fotobná' slove sbrati;
jínřh uerínřh libratouú uerřer se pota zovati, a jako v geometrii;
tal i uerú v Toumto řířodnícoví uelíř, díl uerřerých a dluad-
nřh uerúú řířal pem od „Josefa Krcble ...“, pak Jana Tenckla,
od „J. Sv. Vesla“, od „J. Jungmannu, uerboruclú uerřerú řilologu,
pemuz i z hlazemí a z uerboruclú uerřerú řířerí.“

cit. podle NR 16, 265

řířerú, „Základové řířodnícoví and
řířerú a matematíř, řířerú... I,
1825, s. IV

Titul Sedláček

o malém zájmu
o čes. odbor. l-ru

Jest to v skutku ku podivu a k poli-
tování, že mezi 5000 000 česky mluvj-
cích Slovany sotva 100 exemplářů
vážnějšího spisu možná odprodati.

Sedl. Fyz. Mat. II 1828 Předml.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sedláčků, Vojtěch - Dobruška

Oda na svat Dobrušku

Rozličnost Pražských novín 5/2 1829
v Dobrušce 12

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sedláček, Vojtěch -

Oda na sv. Dobrovského

Rozličnosti našich novin
5. únor 1829

viz Josef Dobrovský, Výbor z děl.
I. 53, 12

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sadláč, J. V. — estetické jádro slovnice řeči

1. Zákon pro řeč nemohou stanoviti jenom lingvisté, filologové,
kteří se dosud zabývali vět výřší a popisnou stránkou
slova, ale i estetické, kteří hledají řeč jako tvar
a vzhled umělecký.

K problematice systému básnického, str. 29, 64

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citať

Sedláček - vědecký styl ^{bój s těžkostmi. jrovzmi} a stylovýchými

S galyými těžkostmi w řeči, w pořádku a slohu zápasýti gsem musýl, pozná každý, kdo rozváří, že gest to frowj kniha toho druhu, která w témě gazyku na swetlo vychází, a gýsem uwýnil psáti pro ty, který w cizých gazyčch, wéne sbehlý, téhož uměny pro swýg staw potřebugj...

Sedláček, Záh. měř. 1822, XIV-XV.

Cítat Sedláček - věd. styl o uvozle slovech
nehotovost potize s obecným uznaním

Kdybych byl měl s vydáváním čekati,
až bychom se všichni v zřejmém slove
shodnuli, snadby ani věk Mathusale-
můw mi nestáčil.

Sedláčeky Zahr. muzej 1822, XXIII

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sedláč, J. V. - něm. slova

106] „Na počátku svého článku ubíral jsem na přejímání slov německých do lid. řeči a na to, že s mi' šel Gla vykláčená i dobrá' slova domáci. Toto přejímání bylo v podstatě hodně pasivní a bylo i svědoctvím nevalné existence kulturní; najdou-li se však tabora' slova v moderním textu literárním a uměleckém, máme zde co činit s přejímáním vědomým, které v nejednom případě je svědoctvím úspěšné' maršivosti.“

107 Aby bylo jasno, nejsem snad proti cizím sloům vůbec nebo proti sloům, která' co i to, cizího j- a uživila a vžila, neofat jsem přesvědčen, že s postupující civilizací jich bude i v našem j- e přibývat, zvláště bližším stykem s ostatními kulturními úrody. Jsem proti přejímání maršivému a neorganickému.

J. V. Sedláč NR 16

Sedláč Jan V. - věm. slova v čes. řeči

špolherd, firhanče, Brožn, styvlete, hošúche (Hansschube),

švimhošue

myrzal, sen Bruvna

" Nežla to suad móda, byla to velmi přirozená inferce z přímých
myslových Brna, byl to i vliv Vídně, kam odcházel tolik našich
děvčat do služby a tovaryšů na práci. Vliv snobů, vliv nové
generace, vliv dobré cíty lidové a také vliv dobrych novín
způsobil, že tyto nové ^{nové} z řady lidové povolna uměly
do řady spis. se nedostaly. Poda jsem tam, kde slo o kvalitě
vresku a věrnou charakteristiku osob také řeči. Spíše
posloužily autoritám a zemišřovalní figur

Jan V. Sedláč, Glosa k románu M. Rujmanové,

NR 16, 104

Sedláč, Jan V. - správnost jazyková divadelních textů

„... a dokonalosti sluchů díla uměleckého - náleží -
j-ová čistota. Tuto j-ovou dokonalost má zvláště
mít dílo dramatické, proslouvající fiktivně a zařazením.
Divadlo je povinné starat se o tuto dokonalost spolu
s autory a herci. Z této součinnosti může vyrůst
teprve tradice a kultura jisté mládeže.“

MORAVSKÉ
ROZP. A. 7, 32, 155
ZEMSKÉ
MUSEUM
cit. podle jha NR 16, 88

Secláček, J. V. — vědecká částka
reflexe V. S.

[up.]
nemí toto proměnou termnologre ordem ujal suadue';
na zavadu je tu částe konservativnost (a, vyplněná, blavne i
kvalitní věcných kvalit). Nejsprávně se říká i suaba
kročovat sualy o j-ovu správnost vobem uardem věd.
je to "vědecká". Souise je nazvolov' a uluru vědecki,
zřetelná z počátku ministerstva národní obrany při mini-
strstvu vnitra, zásla pro usporoznění a vobrat předně
Sbírky' omd stíl, čas. hrad věd. částka, vydávání
majorem z ministerstva národní obrany A. Opravitel.

MORAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM
V. S. NR 22. 154

Edlař, Jan V. - voj. terminologie

germanizující uvořování v Deutsch-Tschechisches a
Tschechisch-Deutsches Militärwörterbuch, Berlin 1928

vesměšné uvolgismy

kapr. Schützengrabensabzug = rařopni' odstavec

Abtrieb = odchvatni' // farsedni'

Bandeisen = ferdove' železo, spr. fofruhove' železo

sich bemächtigen = zmocnití-se // schopnosti-se // fofrušeni' }

Bockbrücke = boblan' most // mostna' bobla atd.

Nr 12, 1928, 209-211

Seclá'š, J. V. - zarmamenaba' V. Š. - vojén. terminologie

Význam naší vojén. terminologie nelze ani docenit. Jednotné
 a promyšlené užívání zabránilo chaosu a libovůli, urychlilo sou-
 solidaci vstupu a služby v stabilizaci administrativy. Hlavní
 vsak naučilo všechny složky naší armády jít ve jednotnosti, vychoválo
 citlivost pro jednotu kolektivní, šlova charakterizující celé naše vojen.
 úřadování v vojen. l. m. speci. slovnatí toponim a ubohé koncepty
 z prvníh let naší samostat. armády s dnešním vojen. slohem,
 alychom si uvědomili velikost vykonané práce.
 odchovaní armády přenesl jít ve jednotnosti i do všech
 občanských oborů, jako terminologie pronikla na úroveň škol,
 do průmyslu i do občanského života - viz term. automobil,
 letec, topograf. term. v havin a výbušin
 spolupráce s Čs. normalizací ~~armády~~ ^{společnosti}
 Voj. rozhledy 38, 37, 88 1 n. V. Š. NR 22, 38, 754

MILITÁRNÍ
 HISTORICKÉ
 MUZEUM

Selamina, Fr. — újader destiny

„kemi' fochyly, se cirk' jazy, o němž si rádi dáváme
vypravovati, že je nejdražším odrazem našich obcí
a viditelnou značkou našeho destvi; stále a stále
upadá os'ělivým formovalím.“

cit Muč 3, 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Selamina, prof. — úřed. cestina

„Vedme paleš si »úředni' egerauto«, suššku frazi' a pojmu
sebrany'ch z knih vi' kolika stran, předevšim arcí frazi'
a pojmu dostane předkladatel z úředny, obvedy
frévatěny'ch z listaběho jolladu »asudědčny'ch stulá
úředny'ch, zálohů a sběry uarizent, z nichž
umohé' by' předkladny ve Vídni již v době před-
brěnové...“

chvala Nuč

Selamina, Jarzem jedine živ je narod... , úar. pol.
6/1 '24

cit. Nuč 3, '24, 29

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

sh - mo'dnu' slova

„Kárda' doba ma' sva' zamilovaná' slova, která vynese na povrch,
do stary'ch se zahledí a jež na konec neměknou užívánek
obruhá' tal, že va's bolji' uši od jji'ch koudu.'“

Lid Nov 9/10 732

judle NR 16 287

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Scheinová, Jan - učta & spis j-u

- 289 „Kdežtož' záčít obecne' budy se dovi, co znamenal a
znamena' pro naš' národ, pro jeho osobitost a její zá-
chranu jazyk, činy v minulost, a nyní i pro budoucn-
kost jinými slovy, co nám dala naše matčina
jiz' píše v posledních desetiletích vyrobili a vybrá-
290 sili na úroveň nejkulturnějších j-u světových lidí.
Bychom si tedy uvědomiti, že dlouhou stranou tohoto
učtu a pochopiti soucena, čím my píše povinnosti j-u
čestnosti. Proderaviti jisté aspoň učtu & jeho kvalitou
na čistotu v ústech si ferch čestných lidí. Konečně
určit, ubít a tím zasměšovat a tufit čestnosti
je zločin a velezrada na jednom z nejceněnějších
ostatků národa a jeho kultury.
Lid. listy 29/10.39 - NR 23

Schopenhauer

"Člověk má užívat obyčejných slov a říkat
neobyčejné věci; ale oni [jistí spisovatelé] to
dělají docela obráceně."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Schwab, Václav [= List, Pavel] - úřed. styl

"Nic se neděste, se nebudete pat, dost úřední,
dost srobení, dost úředně důstojní! Neboť, jak
to bylo krásně, edly a úřednické slohy vymizely
tzv. → úřední, ustálené fráze a edly edly,
úřední spis byl jako jediná osobitá, stylizovaná
práce!
... nevyhýbejte se vhodným slobovým obrátím,
můžete a jich vhodně užití."

MORAVSKÉ
ČESKÉ
MUZEUM

Nuč 3, 24, 178

Sixt z Ottersdorfu

"V pravdě jest se čemu podiviti, že přirozeně Čechové;
majíce svůj jazyk tak hojný, tak oedobný, tak uslech-
tily; i tak spánily, jenž jsou j - a řečte a latin-
ského řádu" se jny post ueltem v hojnosti a oedob-
nosti vyrovnati nemohé, malá a k' ueltem řádu ^{o. k.} spe-
cevedou, aby vlastnosti buď ve pravě aneb v ulu-
veni jazyka svého čebiti a ji j'raie a uelzite
porivali."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

7553

Sixt z Obersdorfu (KJ3)

overit!

„Vpravdě jest se činnu podrobiti, že Čechové, majíce svůj
jazyk tak bojný, tak ozdobný, tak ušlechtilý, i tak
spanilý, jemuž - ~~svou~~ jazyka ~~vechelo~~ a ~~Catiu~~ ~~čelo~~
zářící se jímž před sebou v bojnosti a ozdobnosti
vyrovnat nemůže, malá a téměř zářící o to ještě
nevědou, aby vlastnosti svůj ve psaní aneb v ~~mlouvání~~
jazyka svého sbrili a jí pravě a kalezitě foživali.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šlábek, J. V. — o brusičství

„škrceň“ j-a císleho

podle SO 23 (= Věst. c. prof. 7/7)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

LV 7/11 97 20

Čekal jsem na to skoro rok a čekal jsem trpělivě, protože jsem si byl jist, že se dočkám. Taky ano! Sotva tu, ani nevím na jakých horách, napadl první sníh, hned se v novinách objevil titulek, že tam a tam dostali „sněhovou nadílku“. Opravdu, „sněhovou nadílku“! Kdysi kdosi takové slovní spojení musel vymyslet a publikovat jako první a od té doby nevynechal žurnalisté jen pohodlně opisují a opisují. Budu teď až do jara slýchat z rozhlasu i televize o „sněhové nadílce“, budu po tom souloví klouzat pohledem upřeným na stránky denního tisku. Když „nadílka“, tedy jen „sněhová“. Dnes už epiteton constans.

Takových klišé je kolem nás plno, žijeme v nich, ba leckdy v nich i uvažujeme. Když „blondýna“, tak „atraktivní“. Když „vztahy“, tak „mezilidské“. Když „v řadě“, tak „v neposlední“. Hle, příklady toho, co přežilo z minulých epochy.

Klišé

Jaromír Slomek

Ta měla svých klišé habaděj, na některá si přímo potrpěla. Když „vlastenectví“, tak „socialistické“, když „internacionalismus“, tak „proletářský“. Byly-li „potíže“, tedy „objektivní“. Bylo-li „přátelství“, tak „nerozborné“. Když „průvod“, tak přece „prvomájový“. Když „brigáda“, tak „socialistické práce“. A „smlouva“, „Varšavská“. Ale pozor! Pokud „lidská práva“, tedy jen „takzvaná“. Atd.

Dnes žijí v symbióze zase jiná slova. Dvojice, které se našly. „Horizont“ je skoro vždycky jen „časový“. „Bomba“ bývá „cenová“ (ne stěžuji si, po jiné netoužím). A „linka“? Hlavně „erotická“.

Inu, tak to prostě je a asi být musí, klišé jsou našimi jazykovými

jistotami, bójkami v komunikačním moři neambiciózní publicistiky. Čteme-li či slyšíme-li klišé, počítujeme jakousi chvilkovou úlevu: ach, svět funguje, ty vazby jsou sice už zcela vyčvachtané, ale přece jen naše, domácí, důvěrně známé. Ivan Blatný říká v prvních osmi verších sonetu Zvon: „Chtěl bych psát básně do Zvonu/ staromódní a pěkně rýmované/ tráva se třpytí, vítr vane/ ó Praho, plná balkonů./ Odlesky světél bloudí v tmách/ miluji tato stará klišé/ na vše se sype hvězdný prach/ na vše se sype... tiše... tiše...“ Ano, i velký básník může mít slabost pro jazykové otřelosti.

Nechci klišé obhajovat, ani zatracovat. Beru je na vědomí, avšak snažím se jim vyhýbat při psaní, mluvení i myšlení. Z některých ale, přiznám se, na mě padá hrůza. Například z představy, že by zde „demokracie“ mohla být brzy jen „sociální“.

Slomek
Klišé

Smetana, Fr. J. - brouik, dějepis

Kaup, Čech 182-4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citát Suetana - vědecko populár. frát frate
57c a rozumitelne

Ohled na čtenářstvo takové wynulwene
ně užti musj, gestli přiči fratona rodne
frédnašjm a suadne rozumitelnosti
wjce neš wědecki přisnosti šetrjm.

Suetane, Sjlozpyt 1842, VIII

Štetauka, E. J. - Lidové umění

„maji dobré jméno také pro svůj forměně čistý
jazyk“

NR 7, 23, 56

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Smetáková, Eva. - Šmilauer, Vě.

PCP '46

"V novém vydání Pravidel se nijak nemění norma,
výběž jsou provedeny jen některé změny formální
a nepodstatné. Proto také jsou označena jako
» v podstatě neměněný přebit vydání z r.
1944«.

vypáskeno: Vídeň, Ríš
obnoveny výraz: Československo, Sobol
sazázeny: Revoluční garda, závod. rada
jednotlivé ulička. nadpisová
část závod. výbor

NR 30, '46, 7

Smetanova - Zubaty'

75 Zubaty', naši "nec" choval jako své dítě. Stvořil ji v těžkých
dobách válečných, kdy svítala naději na lepší osudy našeho
národa, a pracoval s ní vřelou otčovinou. Když ji v soukromí
šlápkách vdechl jí svého ducha. #

Ten duch byl jeho duch, on šel vždy svou cestou. "
Byl první, který položil důraz na to, že lid. jazyk uhlavuje,
a to nejen smad sloven, mor. a čes. venkov, vybrání uhlav.
čes. j-ž místo a třeba i paž. je představitelem skutečné
nezravné tradice naší řeči, až podnes, představitelem toho, v čem je
čtený u ja spis. byl v minulosti dal žalostné písmeno, a že
sytalit. stadium naší lid. řeči může do uemalé míry být
mřížkou j-ové správnosti.
jazyk obvyklých uhlav spis-u

76

"Do Zubatých zapásla uhlavnice spis-čistiny s upevněním
sytalit. archaismem a s upevněním jazyčnosti, které 'y.

Suším čes. 1615 - podpora českiny

rozložení práva se o to, aby
a takto by se při obchodu
nemýšlely, nýbrž učelo se a pře se
na to, aby se o to, aby
a takto by se při obchodu
nemýšlely, nýbrž učelo se a pře se

Na olo se spadáje, že vždy více a více sem do země cizozem-
ců přibývá, kteří se zde osazují, své živnosti, obchody a handle vedou
velkých statků docházejí, na úřady ty i jiné obvolávají v městech,
městcích do rady uváží, nemají-li slova česká, strana'm
česky své věci přednáhající nepochopějíci dosazeni bývají, ano i
v mnohých městech toliko bralovství před soudy v městech
hradních jazyky cizími se užívá a pře vedou... Odtud vznikne
jest že Česká učitelská a cizozemců do bralovství, českého
škola přilivati musí. Protož poručeno, aby cizozemci své děti hned
z učitelské české školy jazyk český učili, aby dědicům, kteří by pozděm
česky dobře učitelsky mohli, a světu i soudům vylučiti statky pozděm
kustovaly [...]. cizozemci aby své děti až do věku školní učili
bly, než až do česky učitelsky, a soudců vyvoliti a učitelů ne jinak než
užití úřadů nescházaly, i když by to bylo těžké, a zvláště česky neu-
čebny, aby učitelsky bly, a zde dosazeni, aby vybyti bly. A jakž jest
užití, aby učitelsky nebly, a zde dosazeni, aby vybyti bly. A jakž jest
škola se čim, že by učitelé osoby z stavů a šlecht lidí obecně, a mezi
škola z kavaláry, aby při sledování, žeby společně každý jazykem českým
nemluví, což na velkém školení a postupu jazyka našeho českého se

MOHÁVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sochova, Zl. — Šindlova, Jitka — cizí odbor. termíny

- „Tři předání cizích odborných názvů musíme bezpodmínečně přiláčet k ruštině zákonitostí Čes. j-a. Doslouný předklad je vhodný a správný jen tehdy, je-li ve shodě se zákonitostí slovní (lexikální) i mluvnické stavby češtiny.“

k novému slovní. termínům typu slovesohodina

NR 36, 753, 209

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

8790

o tvoření nových slov - termínů

Stavěly Petrodofis 1843 VIII - VIII

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

V. Stauch — medicín. Seminary

o tvoření lékařského Seminary

Zahl. přitoy 1840 9-10

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Stich - Němcová

"Projez pískův směřování & uvolnění; ulehčení,
a přitom v podstatě neúspěšné konverzace;
čestně lze spárovat i v současně korespondenci
J. Němcové."

Čes. jaz. a dramát. text v 19. stol.
In: Od Karla Havlíčka & Frant. Hraboví,

796/105
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Stich - Keruda - dvojřaz čerst

" Nepřetbi' nebezpečí viděl [Keruda] v dvojřaz čerst,
zvláště čisté inteligence, a nečinavne stál znovu
se tuto dvojřaz čerst snažil uvést v opovržením"

Od Karla Havlicka & Františka Halasovi

96, 73

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Stich — Veruda — Hattala

" Dobře mu [Verudovi] [Hattala] příliš sympatický uelý,
ani jeho Brusu si příliš nevážil [...], a když už ho
připomněl, tedy s jistou ironií. Vostřel totiž jeho
základní činy v průběhu se kodifikací, spočívající
v Hattalově základní nedůvěře & soudobé j-ové
praxi, a postavil proti jeho někdy libovolným
předpisům právě praxi dobrych současných
autorů.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Od Karla Havlíčka & Františka
Halasovi ..., 296, 71

Stich - jazyk novin

"Když uvidím uvidím jazyk novin je u nás
už tradiční; provází čes. kuralistiku vlastně od té
doby, kdy se před sto dvaceti lety konstituovala
v podobě v té podobě, jak ji chápeme dnes.
Stalo se však porovnání příměrných dnešních novinářských
textů s průměrnými texty z šedesátých let,
aby bylo se přesvědčilo, že tyto výřky nejsou
zdaleka opravdivé v celém rozsahu, popř. že
plynou ze zastaralých nebo nepřesných předstáv
o jazykové správnosti a kulturní spis. j-ě.
Novinář. jazyk a publ. styl v letech
1945-1965, NR 48, '65, 144-5

Stich, Al. - pauslavst. obhacovan' c'eb.

"Jou nezamedkateľne rozdiely medzi výrazmi,
jimiž jý vedome a zámerne slovnú zálohu
obhacoval a výraz, ktoré ve Slnu
uvádzal jdu v dôsledku pauslavst. pred-
stav, joproti jprojevu bylo vedmi oslabené
Chápanie hranic a rozdielů mezi jednotk
slovau. j-y v jich jrozměně uváděni ter-
minolog. symbolů"

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

O polní svedch v obroz. c'eb. NR 50, 67

Stich - Tyl

104 "šel v tomto ohledu [=v demokratizaci spis. umění]
nejdále, vytvořil si dokonce jakousi polospisov-
nou uměnou učebnou pro j-ové vstoupil libově ..."

105 Domékou této polospisovné uměny, která se mohla
stát základem konverzační čestiny, byla Tylova
publicistika hlavně z let 1848-49. "

Čes. jaz. a dramad. šestá r 19. stol.

In: Od Laila Kovačička & Františka

Kalasarov, 196, 104-5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{Stich}
mnohoznačnost spoj. vjerasu u Tyla

... fin stavbe souvetsi' dala' Tyl jednost
mnohoznačnu spojovací vjerasu a vlyba' k
francemu intelektualizovanemu vpadčnu' vstahú
neri jednostlivu' myšlenku.

Stich, Píspevek ..., 23

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

Skala, Jiri - purismus ve Francii

"Tyto j-ové rubriky [v novinách] s pravidla archaisují, jsou
superpuristické a rádi se je boje puristické, tu fixují, jichž
vychází spousta a jejichž bibliografii z poslední doby podal
u nás nedávno prof. Vlad. Šeben."

"... franc. věrnosti záleží na čistotě j-a, ... stará se o j-ové
okruž; dokonce se uedly jstis tendence káždou novotou
a dchobou odchylnou od tradičního j-a, jako by što o udjare'
soustavně házení franc. j-ové stedy na obrozování
stability a čistoty j-ové, uer horníci s realost slovnici,
na prop'udni výrazu uer j-ové a araptid, u do spis. reči,
na vnašeni barbarisimů reklamami a sportovními rubrikami,
na zhratý a oselávaní slov atd."

NR 22, 38, 197

Štránsky, Pavel - čestná po Bole'hoře

Štránský, Pavel - čestná po Bole'hoře

„kasi před čou' věnovali obvolání a častnou práci
tému, aby byla ořdobována, řebena, rozukozována a
šitena & fotována, ba učimil i zákonu' opatření,
aby uelha kamedbávaná. Jako vřab omi pečlivo tobo'
dbali aby & vzdělávala a uchovávala - převodní
čistota tak vřab zřídnu' veš vede si nestou dne'
přim lyždění, pšobrnování, zlehčování a
odsuzování & věčnau' zapomenutí. Jako tož téměř
vřichu nepodádu' za dýchání ani za nečistě poručení,
a dopušteti v nečistě j-4 směšných zřimlání,
tal, blahové uapi' za čestne' a slavnostu' obracet &
& čestně lidu pšobně cizovlání, podle jřich m'něn'
selo' pou' u'šta' si pšobě zřidělo' Edo až do ovržen'
neoh'ud' nahromaděny' slávanými & cizíh j-4 pšobocent'
ovně' d'rovlnou' a zřilbyh' zřimlání věřu' byhou' uym'

OBRAVNÉ
ZEMSKÉ
MŮZKUM

my Čestná po Bole'hoře, nepokuste Valley
mlha zřimlání. O slabe' zřimlání. Věčnau'
Štránský, Pavel - 19-5 (1992)
1633
Štránský, Pavel - 19-5 (1992)
1633
Štránský, Pavel - 19-5 (1992)
1633

Paul Skaturč' o úpadku čestny po Bole' hore
1633

proti cizím vlivům, by zdomi' nebí:

[němčina!]
ale sps' latina!

Dobr. Dej. 124-5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strojč Zabřezbý, Jiří čistota česk.
ve zpěvě a výpravě artikulu křesťanského učení
(1595)

"S strany ciziny mi berte vši chlouby vykrát slůvi, že
jsem šel, pokud nejvíce možné, jdu vlastnosti a
přesnosti jazyka našeho, abych ho zadnujmi latinismy,
germanismy ani jinými exotismy a barbarismy,
které cizích národů a jazyků slovy neupřesňoval
jich neuxoval leč právě a modně do obce našeho
jazyka vykem uvedl a připsal."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kráč Host 97

Stroje Zábřehy, Jiří - styl

„Druhí sehnal jsem též, abych jakož pramenů [...]
milosti tak ani způsobu ulovení veršátka
pasteričky nebo hrnčičky neváležoval,
ale abych ulovil uatvě, vážně, utívaje
takových slov, která i bezúboří i dobro
uvary vzdělávají ...“

Společně a vypracováni auti Euliet a Eriš Andreu
učení, 1591

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jg. Krat. Hist. 97

Štejič - historie antipuristické „paláce“

neúfoma' bntka Emily „Děle a slovo“ O. Fischera v NR

odpor

uvaha W. Olbracht v LitNov

„brusické manýry“ NR
reagoval i Štejič, čl. 31, ale ten měl otáčen

SO 58-59

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - úmysl vydat antipunkticnou garžovou publikaci
1912
podnet & u Josefa Sterzinger, zakladatel jednoty sv. Cechů
"Abeceda písčiček Čechů" s doklady z novodobých pís-ů
& reakci událo se po přečtení u Sterzingera

50 398

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - o Opravci fidelešiu uelwonicz'ich v je cirkeln
od Fr. Bačovského (1882³)

fo přechení „sledal jsem, že vlastní cirkly neměli“
„Bohužel, neměli cirkly ani mistři cirkelného slova ...“

Tyl, Čech, Trávníček aj.

Bačovský mě strážoval i v noci, představoval jsem si
ho v podobě nemilosrdného satana z dob protirefor-
mace, pak je líčil jako Trávníček

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

SO 10-11

Štejiček - o panovníku F. Bantose

"nejovědomitější" ze všech brusičů" (nova' radouč' 1901)

"bohužel zabíhá i tento zkrácený zámec ču. j. a do taborek

malichernosti a i nemožnosti (náhrady za »kazimírůž"

a »kazimírůž" hledá v zručnosti lidu moravského),

že by byla i jeho ^{nová} částina pro myšlénku spis-e cestou

velmi nevhodnou.

úprava "Babič" "

galen Babič : babička upřísťovaná

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

50 12-13

Štefáček - obrana básnické' ulice' proti NR (17-23)

42 NR se oddehlila od směru Čechova i Gebauerova
znacovaní básnické' o "svatá' fráva"

47 "Všech by bylo k smění, je' kdyby se frátou netlačily do očí'
slzy upřímné' soustrasti s ubohými' básník'..."

Štefáček: "Proč bys nemohl ty, strom' básnické', chytovat ve své'
básnické' uličce' seberá' fráca musí' mít naparou tu
volnost."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

SO

Strejček, Ferd. — bruničtvi

"Nešťastné slovičarství! Co se již nadělalo
u nás v Čechách zka. Kde Eda si troufal a troufal
u nás vytkat chyby j-ové, zavrhovat výrazy,
frázy a libuje si při tom v póze povýšeného
opratvee a kvalce jazyka."

"Naše řeč" a naše řeč, 1923, 5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Shejčed - Brusy

" mnoho, velmi mnoho času od svých studentských
let vyfyzikal jsem pečlivě studiem rozmanitých
těch Brusů a "opravení podléšou ulovnicích",
navzdorem si došli odporující a obléhající
namože spis. u's. jaz. tak, že s ním zůstal
podle soudu gramatikaře Blaz En gen "neforemny"
Brus."

" MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
a uade nic, 23, 10

Strejček - uodivěra & brusím

už v čarších letech gym. studia
prof. mu opravoval "baziliky" a "cizomky"
náhrady často nepřivodaly

SO 9

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmejdiš — o zápor. vlnu brusu

„Od těch dob [to přičtení Ojrovec Bačouřech] jsem se
cítěl jako spoután na duchu. Byl bych se rád při práci
úplně rozletěl do výšok i do šířok, ale vysvětlím, že
bych se mohl dopustit nějakých cizomluvn nebo
kaziimluvn, držela mě s zemi.“

SO 10-11
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šrejčák - o cizích slovech

„Chvályhodné bylo úsilí nejstarších našich buditelů odstranit z češtiny cizí slova, za což byla rovnocenná uctívání
česka“

50 6

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmejcal, F. — G. Cech

"Přímou svou nedůvěrou k theoretickým opravám j-a
způsobila jeho spisovatelská práce, která ho přivedla,
že autorady za všelijaké věci často vůbec nevyhovují
nebo jsou zbytečně ochuzeny o jeho výraznost a
uvolnost."

"... jde o spisovatele, který byl matematicky velmi dbalý a postupoval
F. Šmejcal, Pomeř. Vlastopláně
Čechy k opravě jazyka,
NR 22, 258

pozorně všechny věci gramatické, i brusy, aby se jimi nešlo
jeden byl lze s nimi souhlasit, ..."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štojček, F — Sv. Čech

„krása a jarnost (redvojsmyplnost) by tedy klavicku
vodit svatopluka Čecha pro jeho theoretický uvalník“
o spisovatel jarce a odkum talre v jeho mnoho lete praxi“

NR 22, 35, 263

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - „čistota“ f-a

„vlastnost hodně charakteristická a zdiscreditovaná“
nad čistotou f-a není jeho krásou a jasností

SO 40

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štepič E - o teorii dobrého autora "

- 1/2 » dobrí autoři « uceli také svoje důvody, proč se dopouštěli
» respicuenti «, u celum filologu získává factive je řešit
a odhodnotovat, uholi jimi měřit a užit stupen
» dobrotu « autoru "

So 58

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sprejček - o Ertlovi

29 zavrtil "nejbojavnější" člen "NR"
na jeho místo povolal "mladý filolog" (= Haller)

SO 58

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štrejček, Ferd. — Franta Šumavský
J. B. Koubek

4 broudy v Kvetech od 1844
na projevů oprav frantů (w → v, au → ou)
proti učeb. spisovatelům

5 „výstředky a přestřelky“ jítos na J. B. Koubka
polemika mezi Kuchy a Čer. včelou
Koubek (Č. včela 1847, č. 8); proti Frantovu slovic^{le}čar^{le}
asi Havlíček „str“
na svou knalbu, dříve slabičar,
protože j^v velky slovic^{le}čar^{le}.
„Naše řeč“ a naše řeč, 1923

Spejček - spisovnik Jozef František Šumavský

J. František Šumavský upadal v fašistické slovickej tvorbe
vzbudil odpor prof. Č. J. a na fraž. univ. Jana Pavla Koučka
a K. Havlíčka Borovického

SO 60

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sprejček - o funkci materi-j-a

"materi-j je musí byt svědomitým spisovatelem
předešlým služebním, a to společným a občasným,
nikoli jeho vrtolným pádem nebo dokonce malicherným
tyranem"

So 70-71

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strojčič - slova pro hry

" Bohužel, zůstáváme nyní stále jen omezeni na »dovoz«,
samostatná tvorivost a domácí zdroj leží ladem."

Česko-národní společnosti pro hry

NR 19 308

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Stejně - hny - jejich vázvy

307 " ... ještě v letech dětských trvala a její osoba nabrání
jedna hr, která je u nás předchází z ústředí země a
od jiných národů, nejdelší vlnou vřaz dýchání

308
peř (2 y) u plunzok (Plunzack)
Chůdy u steleny
foukání u plozoru (Blaserotin)
míc u púlmic (Ball -)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Čes. národní společnosti hr
NR 19

F. Strajčák - o purisumu J. Hýbla

"poučije krajany své 'stabe' nejdou o duchu čes. jazyka
a bábá neje své tehdejší mluvy
jeden z prvích brasičů . č ."

In : J. Hýbl, Justiční ústředí, čas,
Jha 17
jodle NR 1, 171, 270

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Skrejček - o Janu Hýblovi, který nahrazoval cizí slova
českými

francoval cizí slova v svých kalendářích
fontoval se i proti Fr. M. Polclovi

Nový tolerancií fessel (1817):

„Někdo sloviti, vlastenc a spisovatel Polcl fravi v jeho
křesťanské křesťanství pro nastoupení Cerkve učitelství stolice v Praze,
že máme cizích v naší mluvě, již již vůbec při patřích
slov raději než uvážiti se k zjednaní srozumitelných
užívati...“

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEUM

SO 6

Strejček - o Jednotě Sv. Cechů
na první schůzi navrhl vydání revize Bůru!

21/5 1916 schůze na staroměst. radnici, předsedou zvolen J. Borecký
Zub. prohlásil, že Akad. založila časopis pro studium novodleč čestiny
a že si v něm sám ufosvítí na Bůry" (boudě nadřeni fítkouzle)

SD 17-18

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmejčův - Jednota Sv. Cechů x NR

Jednota - "pozměření j-a a přeměnění časů", Erása a pravost
NR - "Listy pro vzdělání a trébní j-a českého", "čistota"

SO 40

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štejnec - Jednota Sv. Cícha

od r. '17 ufadala

Štejnec se účastnil prací Jednoty

zakladatel a první představitel Štejnec se formou odvolání

NR práce v Jednotě vzdalovat

Vestník Jednoty Sv. Cícha, fide Cíche' hovor
předreda. Janouš Borecký

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štepec - o j-u Hálově

hájí Hála proti paristickému výpadu NR 1, 17

So 30 (= VCP 17)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štefán - obhajoba Sazimluní

"když jsem přemýšlel, že bude muset být svolána jedinou
ofet Romice, jejíž členové budou mít úkol ofačun' ve
Romice dřívější: ten bude mít největší zásluhu, kdo
domnělých Sazimluní co nejvíce ofet pro jazyk náš
získá a obhájí."

SO 27 (= Věst. č. 16
17)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Shejčič - critéria spávnosti

žiny' jazyg

"fotivni spisovatele"

čítali nepřesně fotky moderních j-a

SO 30 (=VCP '17)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štejcák - o MB

"kusto feruti, Ebra' zistaly zbožnyim fradim Tylovim a
jeho formacovateli, dostalo se bohuzel spis-u t. 20.
» Matičkám Brusem « ... jemu » slovežnych bot «,
jak nazval Brus ... prof. Otmar Vanorný v svéu listě
[Štejcákově] ze dne 20. července 1917... "

50 8

MB³ 1894 "bylo mi ~~ve velmi~~ těžko a bolno"
Štejcák začal fočkovat o tom, že by měl studovat ožtřem
na univerzite

"Bač jsem se bedouevstij, že mi frifadue ušol
zařklivovat bránu vabevřtiny uald'ceji, Ebra' mi fočkov
bude svěřena » co profesorovi « . "

50 11

"Sebaner Brus nemel suad ni edy ani v udu" 50 12

Strejček - o NR 1, '17, č. 1, 2

20 revizní NR

21 NR bude muset leccos obhajovat z toho, co z čas. vým. cije fronte' obstrukční nebo „kontrakt“

22-24 „foučovat spisobem nebolestným, bez foučující přilnutí frange“ jak se v NR děje
nároky So. Čechy, J. V. Sládky a J. Krasnohorské, na purismus by měl být
v NR vrátit rovnou J. Boreckého

25 „nadobro se ybavit z neobjektivního „pantičářství“ a „upřelidování““
bolužel NR do toho upadla

26 vlas, vous, dle, napřítel, kašlovati, dozvědět se, gen-fo fráti
gen-zafor hledati
Idy žiti uvažovati

27 o mezi ampulace žvečů
anonymita utvořila články NR 1, '17

28 projednat „franj, rozhled a vrus“, nevykázat spis-ov. jero z ruz
dbat fobit tvářiček duchů spis., režim. básni.

SO 20-28 (=Vest. č. prof. '17)

Štejiček - o NR^v 1, 0-1-6

36 „Očišťovací články jeⁿ [=NR] ... jsou namnoze pochybeny,
jsou obiskovány nekriticky, nesoustavně, bez vědeckého
odůvodnění.“

37 chyby v pozorování j-ových jevi a rozhojňují
přidem, obhajoba

38 „foktavi se na přide přimě vědeckou, upustiť od
keřezých malichozvot' a brunci, žel směšnosti“

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ SO 36-38 (VČP 77)

MUZEM

Štepec - o NR '17

blamání

„nic tam nelo, co by fosilovalo věru v soustavné studium c. j-a
slovičarění, většinou neviděleč, přifomínalo metody brusičů
čládek s tematikou starší čestny

SO 20

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - zavrholal' frénesených významů

„Byvaly ... doby, kdy se ~~nik~~ ^{velice} dbalo především zručí
některých výrazů, frénesených významů slova se zavrholal
jako »kazimlivo«⁴, a protože nebylo za takové slovo
náležitě vabrady, ochuzoval se živý jazyk a stával
se v leccím neobratným. 4 / dokumentovalis na
Sv. Vili. Romu, c. 1111/

Strejček NR 16 34

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strajček - o Průmyslné dopravě jazyk čes.

1935 první cest - "po zime" objevil se první fond novet
jara

material 2 čs. autorů stol. 19. a 20.

napravuje omly a překlepy "Bum" a NK

50 69

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štepič - stanovisko k parifidajcím filologům

"svoje uchytl od stanoviska ^vnejvyšších filologů
a brusů má a může mít každý"

má na to právo i Štepič

SO 26 (=VČP 77)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - odrouzení purisismu

"Vidím ... jistěmu nymefšas úpadku spis. j-a našeho, fobud se ovšem
všude o něm da' učit, hlavně však jistěmu skutečných gramatic-
kých nedostatků a nezručnosti velkého množství našich lidí jisti-
vím v tom, že se dosud nepodrobily důkladně očistě naše knihy
a podobné knihy, které zabíhaly do nesmyslných ualichernosti
slovicářských a ualafy časem takové množství nových pravidel,
začomů, foprav, že fobere někdo jz se uat nehl si jist,
um-li fobone český oi j-li stále jen uizeruym uedoukem.
At člověk napsal to oi ono, gl v tom germanismus nebo
nejada chyba, jad naš jisti borbor recenzenti v Berlíně
neustávali fobuzovat

SD 29 (=VCP '17)

Štepič - o purismu

„Národní snaha o čistotu j-ovou byla zcela oprávněna, neboť naš
špis. jazyk ovlivl nejrozmanitějšími slovy, které se do něho dostaly
ze všeobecného úpadku narovnáno, šly u něho cizích slov, u něho
vzdělaných učitelů a šly cizími řeči třetě přelivem zavislosti
na stycká s křivci.“

zfočátku vyučování tzv. Germanismu
odpor proti slovicům

Safarik: „ti, kdož z jazyka mezemi zvyku u některých vědu
ohraditi chtějí, tajně tu zivota nepopulij, jehož štěst jest
přisobem, a čas, proměna

„čisti branci začali vedhat jaz-ovetu v voje a místo šubeciny
kazi mlviti začali vyučovati takře slova a fraze, pro už u něho
novocenné nahradly a které u něho svoje opravoum, třebaže suad
u něho nepřávněti.“
rozpor mezi teorií a praxí

SO 60

Strejček - purismus působit úlytel základních znalostí jazyka

jedni rezignovali a přestali se foedle jazyka přiměřet řídit
druzi si vzali jako vzor jeden bratr, obzvláště nejlacinější
a jiné uelbrali v úvahu

SO 31 (= VČP '17)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - o distodcih purismu

"k tomu & spis. jaz. stále odchyloval od uhlav lidove, i nejlepsi,
fonovadz nerovnazni brusici a trititele' veti jidiny' zretel
& archaisumem a namajy's & nehorimiu dialektu, nedbali
vnt j-a ziveho a vyuzivajuceho spravateho uvozdobzih,
steh dacha a fohel' uasi' materistiny chafali: mnohem
lepe vzeti brusici a lectovj' kicim' filozof."

SO 30 (=VCP'17)

"nynejši' neblaby' zavate' j'ovj' "
v prvich' cidlech NR se roztaluje stepa uspravedliva'
soustava, Ebra' se uasofita jz' tole' stody v marode' a
obrozujie nejem Ede jare' slovo, vez' i Ede jary' spis,
Ede jare'ho spis-e a Ede jare'ho Cocha

SO 31 (=VCP'17)

Šmejkal - punkčaristi a lomčaristi juxta

"Kil'šue' s punkčaristi a lomčaristi filologiče, padjuni
se uznačovali stari' brary a podobne' fajnily,
foveštná' » profesorně' působí jenom trénu a
necht' se psaní a nic nezapaví, mže' mohl' zřítobit
jen odpor a ledalylost i ve věcech vážných"

50 67

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Strejček - o juristech

S NR.:

oprávce nevolaným chybě "pravě vědění"

neznali j-ou minulosti

zákoně jeho tvorivosti

ryze ušlech. prostoudrovní

+ Strejček: fotky tvůrčích duchů spis-šlech, zajm. básn.

SO 28 (Věst. č. prof. '17)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štejcák - spis. jaz.

„Umůžete j-u násennu aby se mohl volně rozvíjeti v učení-
tych vědách, které slavnou krásou, vlnu, sírou, rozklad
vědecký, uvažují smysl pro ducha jazyka, přibážíte
spis. jazyk co nejvíce živé uluvené nezahatených lidu
probadějte znovu a znovu knihy sponzorek 19. stol.
a ustanovte náku nejvíce domnívají, jímž by chom se
mohli řídit bez dalších obav, že každému kroku
řekneme, podrobte první prohlídce nejlepších náře-
činy a bez milosti vyvrzte každou věc, co
co se vzilo, celý jazyk nás potřebuje, cemu naši nej-
více sponzorek, dává své posvěcení a souhlas svého
vzácného vkusu.“

Další posvátný k naší věci, Věst. čes. prof.
2. 1917, s. 191

Strejček - zájmové o tržbení čistiny

fortafoval se „lelkomyšlně a neutědečy“

„Stáčivalo ve brousu dobořit neřadou vazbu nebo slovo
frábnou vazbou nebo slovem německým a jíz to byl
Germanismus“. Uvedomalo se, od kdy se toho ovolo
tvann učivalo a učiva! a be-li ho uhradit neřaděm
rovnocenným slovem domácímu. Štěražněji rovnocenným,
neboť naši fríbitele! ja vyřofavali ze staršeli sratie
dávne! odrazu minulosti a fobouřeli se jím: znovu
obohacovat moderní jazyk, jemuž tabové fríbění
nešlo nijak z duhu,

50 12

Štefček - o vpravosti ja vpravil spis-u nové doby
Zubal' fougil za vromelo klavira č. ja a Al. Yiráska
vrtel ním Paladeta rozhodám č. slovedu
Gebauer - umaná autorita po soudobou čer.

"valehan" předáved modomého vjoro jazkového, al' ja
u jiných narodů také v nás malý náš vromí spis-e
nové doby nalezitelu opravuční v otadžalij-ovjeh,
a to aspoň talovelo, jač' jim fúslu v slovídárství."

Uemci: "svata rca Schillerova"

uol: "čelivé a vnostranné rozborj ja modomého,
vysfeleno"

SO 35 (= VCP 17)

Šmejčel - zásady jové kultury

Umožněte j-u našemu, aby se mohl volně rozvíjet v největších
mezích, které stanoví krásnost, vlna, široký rozhled vědecký,
naležitý smysl pro ducha j-a, publikujte spis. j-á. co nejčastěji
žive ušuvě nezdrženého lidu, probádejte znovu a znovu
knihy století devatenáctého a ustanovte nám nejsvědomi-
tejší j-už bychom se mohli řídit bez dalších obav,
že každým směrem složitě, podrobte j-už prohlídce
nejlepší naše knihy a bez milosti vyvozte každou regaci
toho co se užilo, čeho j-á už nevíte, čemu naši nej-
čestější spisovatelé dali své posvěcení a souhlas svého
vzácného vlnu! "

SO 32 (= VČP 17)

Štejček - o Zubalce
bratři

chváli' anti-puristické stanovisko obou filologů

SO 34 (=VČP 117)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Suchy, J. - kofické výrazy

- 153 " spisovatelka [Milena Kovářová] se snaží dodatí sudému slohu osobitě svěžestí a novosti formě, ač právě touto hledaností připomíná její sloh poněkud nepřívle omu vzhledem výrazovou baroknost, v níž si u nás zvláště některé české spisovatele, jako Libuše a Štěrba záleželi často v smělé metaforické vsazování do vět bez ohledu na sousedství představ je obelopných a dofliných."
 MORAVSKÉ
 TĚMŠKÉ
 MUSEUM
- 154 <ostnatý smělí přívrat věrovné matrice folichocem>
<tuhy šustot [papír] zamil její suché suce>
- J suchý NR 7, 153-4 (B)

Suchý, V. — J. Müller

„V událostech o zřetelnosti toho nebo onoho výrazu zůstal spis. v některém případě možeti ještě v staré užlostivosti a nekritičnosti nejdějsích Branců, je nichž zdedičiti v některou necht' jinou.“

V. Suchý NR 4, 279

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Suk, V. [prof. MU v Brně] - odměny angotismy
ve zpravakh ze sand. síne

"Je skutečně zapotřebí, aby naše noviny při sdělování
ze sandni síne šlehaly i v svého slohu na úroveň
chabý se zolastunem uadeciu ?"

"Angličtí noviny podávají takové sandni
zpravy s velkou přesností, a naš si tohle libuje
ve stavu, který podrobujeme a častěji
uvazují, ale i etc.

dozís redakci NR, 20, 155

Svoboda, K. - obce

"... Je Bauer a vřichni jaž rozpylci si jsou dobře
vedoucí vřnamu j-ovels obceje, kteri ukazovali,
že v řazdce j-e pısbı jıbluat jeho řakladu
řakony, jıduat obceje, ka nemı ř řakladajı
řavıdla spı j-a ale mezi onımi řakony a
řavıdly bıvaji řakony, ..."

MORAVSKÉ
ZEŇSKÉ
MUZEUM
řakove řpravıdla, NR 27, 43,
25

svět zabaven a foučné proz beletrie
svoboda - odbor. popular.

"Přídavek srozumitelnosti přinli [autor] zabaven
a foučné proz po lid] ne stavke souvise' tak,
ze se z praveho jazyka stardily, byli zastar.
vyjadrovacim jazykem, se se jiz daleci s prave.
kone 2 roech jazyka, se opoutajice veleva
ke' feridy, vyjadrovaci se ve vobujh itvarich
vade jednodusich, ba casto blizich uluvench
jazyku."

svoboda 71

Swoboda, K. — správnost

28 shoda s j-ovými předpisy, odvozenými z j-a
— " s obecným a analogie

v j-e vládné jistě řád, etymologie jako měřítko

29 udržují se starší j-ové útvary správnosti

" nelze tu pocházet s starou jistotou, jako je
to možné v logice nebo v matematice "

" v j-e je vždy mnohem více žilného než
Gol'savého "

30

" Je tedy spis-jazykova značka aury umělý. Kto
je umělo jeho pravidla stanoviti, tak jako se stanoví
právní pravidla (zákon a nařízení) "

" ne více spočívá národ. písemnictví, učiva se
ho ve všech odvětvích vzdělanosti " a dorozu-
mívají se jím vzdělaní vstř. celého národa "

K. Swoboda O jazykové správnosti NR 27, '33

Svoboda, V. - libozvud

„Odstoupení od pravidla ulunnického nebo pravopisného
řádnou oblohou stanoveneho jenom tehdaž jest dovoleno,
sdež toho řáda' zřetelnost' nebo libozvud, ueddy i brábrst
řeci.“

dmouti X dauti
more viti

šmouti // šdmouti prádle X žati

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Selounáin' cizíh jmen v distrikt
1887, 112

Svoboda, V. - Zdoboulování j-a

Povíradě zava' noc není zidnou murmi', užto rozličením
zmeřání jest podrobena, Glo G přati, aby každá zmeřa
čelila folio z jejím zdoboulování; což se může
kidas také štati. Obnovením starych fedy'ch tvorů,
škrteš **od** našich předků G bud' požádem nebo
zamedbání.

pro tradiční → tradiční
"V podobných opravách měly se dále pokračovati, aby
jazyk náš stal se vřetelnějším a zvučnějším..."
K. Svoboda, Sdoboulování českého jazyka
v cestině, 1887, 131

Svoboda, V. - vlastnost

"nejjobrednější vlastnost každé věci" (44)

"nejpředevšímší a nejjobrednější vlastnost lidstva"
"mluvy" (150)

Slovníkové práce jmen v desítkách
1887

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{svoboda -}
vzhľad spoj. prvkov v obroz. gram. a slov.

Obroz. gramatiky a jazyk slovná obs. - významy
sice obrabovali ponorom v spojivacích výrazoch,
čere' se uplatňovali pri stavbe souvětí, avšak
fodávaly frázické jen jejich abecední uspořá-
daný' souřís, v nichž vědy' význam spoj. výrazů
je u nás široce drubnost a vložím přibližně
německým a latinským ekvivalentem, v nichž
se však ještě nedostalo k jemujsím vzhledu
obrabování významových rozdílů mezi jednotl.
spoj. výraz ani k hlubším vzhledům jejich
funkcí v mluvnické stavbě souvětí.

svob. slov 77

Sychra
o věcech něm. na cizím

"V fravdě se nám vyteřá, a z kane folk'da,
že jás jnom o věcech něb'duřh froukwiť.
Se founkne, němčina nám z kuby tak ťa
nechtuť fácha' a u toho jme do šroť
chodili, ad toho se o věcech něb'duřh
mluvti i smejli, ťi ťi, z faktu'
nabi' ťi yzrazuť.

M. J. Sychra, fideľnava z I. dlu
Versuch einer böhmischen Phraseologie,
Prag 1821

Sychna - germanizace čes.

567

"V pravdě se nám vybežá, a k hanbě pokládá, že jás jenom
o věcech neškodných promluví se foršně, německy nám
z huby tak řka nechtěně páchná, a u toho jsme do školy
chodili, od toho se o věcech důležitých mluvíti i smejšleťi
učili, k špatné naší cti vyznažje."

Průběh I. dílu čes. fraseologie

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sychna - o germanizaci čistiny a čes. spis-ů

oveřit

Es wird der Mehrzahl der neueren böhmischen Schriftsteller nicht mit Unrecht der Vorwurf gemacht, daß sie zu sehr germanisieren und dabei ihre gewöhnliche Schreibart nach fremden Formen so auf die Schrauben setzen, daß der gemeine Leser, dem es an höherer Bildung fehlt, viel Mühe anwenden muß, um das ihm vorgelegte böhmisch klingende zu verstehen, und daß er oft mit dem Erväter Isaac (nur im anderen Sinne und mit anderen Worten) ausrufen muß: Die Worte sind freilich böhmisch, der Sinn aber fremdartig.

Frasiologie XIII-XIV

Schra, Matěj Josef - obroz. c. 1829

„Ich fürchte seiner Übertreibung berichtigt zu werden,
wenn ich behaupte, daß seit den letzten 30 Jahren
mehr für die böhmische Sprache geleistet wurde,
als vordem in anderthalb Jahrhunderten.“

Versuch einer böhm. Moravologie, Brno 1829

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

~~Neumann / St. K. - Graunert~~

Syllaba - Čes. akademie

„Čes. akademie cis. Frant. Josefa pro vědy, sloves-
nost a umění vznikla roku 1890.“

anonymní dárce - Hlávka

Jan Gebauer, Melantrich, Pač 186, 79

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - čes. na gymn. a univ.

Čes. sněm, svolaný Leopoldem II. po smrti Josefa II. rokem 1790, požadoval - také pod vlivem německé jazykové školy v letech -, aby částina byla opět vrácena na gymnázia a němčina odstraněna z praž. univerzity. Vídeň. vláda tyto požadavky Lambla, přijala v č. souhlasem. návrh čes. gubernia, aby na vybraném učení praž. bylo povolené dlepon zřízení stolice čes. j-á, obrazem MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM

Syllaba: J. Feb. 17
stolice zřízení 2/7 1791

J. Dobrovský ustoupil F. M. Pelclovi Pelcl začal přednášet o čes. j-ě a l-ře (3 hod. týdně)

od let. sem. 1793
vstup. předn. D užitečnosti a důležitosti čes. j-eci - 300 posl.
čes. zafanovalo 40 št. A. 18

Syllaba - germanismus v pojetí Gebauerově

"Stukční germ. nastává tehdy, když se vyslovuje něm.-
hd, vyslovuje něm. forma vyplňuje čes. slovy hdž
& velvícem vlnem něm. by synon. vyplňovací
schéma něm. namísto oklik výrazu & schématu
čes. "

Jan Gebauer, 86, 146

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - Jduota čes. filologii
kalozéna v únoru 1868

Syllaba J. Gob. 50

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - německá ve školství

„V katolické monarchii byla zavedena německá
jako školní jazyk do škol Všeobecným školním
řádem, vydaným 6. 12. 1774. Poslední existující
gymnázium s českou vyučovací jazyky byla zrušena
v r. 1776.“

Syllaba: J. Geb. 22

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

~~Německá ve školství~~

Syllaba - věcná ve školství

↳
Narazením prezidia metodických ústavů z 25. 12. 1954
o. 12933 se zavedlo opět vyučování v učebn.
jazyce i v českých krajích, a tak sotva zrozená
čes. gymnázia byla hned zase poněkud.

Syllaba J. Geb. 23

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - německá na univ.

„Až do doby Josefa II. byla vyučovací řečí na univer-
zitě latina. R. 1784 rozhodl tento panovník,
aby se na všech ~~moravských~~ univerzitách stala
vyučovací jazykem německá, která byla za
jeho vlády ~~zavedena~~ na jediný státní jazyk.“
Syllaba 7. feb. 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - purismus - vzor lat.

„Tato nepřesná situace [edy byla přerušena tradice] byla zároveň živnou půdou pro jazykový purismus a na něj navazující brusičství. Zastánci tohoto drulického proudu v čes. uložení si brali za vzor latinský.“

Ta zásada dlouho do nové doby litvárním a zvláště vidic. j-em a zároveň příkladem gramatiky dokonalejší j-a. Její uložení byla obstruktivně přisma' a propiakovaná. Puristé " si vyložili Horáciovo "grammatica certant" mylně tak, že gramatikové mají právo a moc dekretovat spis. j-u pravidla z vyšších, logičtějších hledisek.

7. Feb. Ma '86, 139

Syllaba - purismus - jako ovzly

„Tunisté a branci byli vedeni upřímnou snahou předázat
dobré služby konstituování nové spis. činnosti. Jejich
chybou však bylo, že nevěnovali s vlastním životem
jázyka. A tak usílí těch, kdo se domnívali, že tím
přesně předefinovat a distovat ve věcech j-ové
čistoty, gramatiky a kultury, prakticky selhala
a utrátila se jako pochybení, což neuvratně prokazal
slaběcí vývoj živého spis. j-a, který se ubíral
jinou, vlastní cestou.“

Dobrodě: nič. rozum, ale vždy rozhoduje, tradice
především pozorovat, popisovat a vykládat spis. j-
y. Gebauer, Pha '86, 139

Syllaba — mušofisun' boz
Syllaba J. Geb. 64 — 77

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - seminář pro slovan. filologii
oficiálně zřízen ^{vyhozen} MKV 27/1 80 č. 489
viz historii, snah a personální obažky
semináře

Syllaba J. Geb 60

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Syllaba - stolice bohemsky na fraz. umr.

48

srpen 2/7 1791

F. M. Šelcl od list. sem. 1793 (3 hod. týdně)

vstup. prádu: o užitečnosti a důležitosti cis. věci
500 forl.

† 1807

nástupce: Jan Nepřelý, rabzil 1805 Alasatěle cis.
od 1809 sem. advokát, porotník úroveň před

† 1835

1835 F. L. Čelakovský 368 forl.

ale intence, carského výplave (Čelakovského
knihy car. věci & deputaci Poláků ve Várodě)
misto Čelakovského dosazen Jan Valera Loumický

až do 1839, pak Jan Vávroš Koubelý

1847 řád! prof. (640 stud.)

od 1855 J. Er. Voel do 1877, pak Václ. Bolemler Heberly

od 1874 J. Gebauer Syllaba J. Geb.

49

52

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

- 5. - cizí slova

"... v našich úředních písemnostech je mnoho cizích
slov, která bychom při dobré vůli mohli nahraditi
krásnějšími slovy českými. Ovšem i tu to octičkou
frázi musíme vykonarvati rozumě a uesměne
se uvážovati."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
[recepte na čl. o cizích slovech v nové
frázi 16, 17 z 1/10 '23]

Nuť 3, 94

vyhlásky

" Vyhlásky, které cke veřejnost, mají být stilesovanu jective,
 protože slohoue' a jiné chyby všech úředních vyhlásek a narizení
 mají velmi snadno ulnuv našich občani a tím tedy čistotu
 naší matriky. Čtenáři se zálibi' některá' vaza' nebo
 některé slovíčko, najodobují' naše »slavné« úřady, a např.
 nou se diví, že lid ulnuv' o obvozech a užívá slov,
 kterých m'edý před tím z ust nevyjstít. ... nazvali jme
 tato' slova pojmenovaním »karašova' slovíčka «

MORAVSKÉ
 ZEMSKÉ
 MUZEUM

№ 3, 105

K. Š. - návrh na zřízení ústavu, „jež by rukopisy opravoval
fo sbránce j-ové“
při spolku „Máj“
opravování „nových vydání“

K. Š., NR 1, 17, 159

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citát Šádek

vlastnostech
a čistiny

Z těchto řečí jsou některé výše,
některé méně vzdělány; tak také
česká řeč mnohá jiné svau hugnoty,
krátkoty, ozdobnoty, uštěditeloty a
spaniloty předej.

Šádek Zem. I 1822 104
1847 111

MORAVSKÉ
ZEJSKÉ
MUZEUM

Citát Sádek - vedeclo populari ^{zítel k frúšdi}
u odbor. práce

Pri této práci jsem sétřil co nejvíce
těci přirození, ačch rozumitelny
byl, uáže před očima, pro každý druh
lidu to učito gust

Sádek Zemepis I 1822, ~~1847~~ Předml. 3
1847 - - - 7

Citat Safari - adresát styl slov. staročítivosti
vědomí nutnosti slove diferencovat

nerovnosti u výkladu, onde ^{podle adresáta} fyzická roz-
vlácnost, onde zbožná krátkost, též některých
vějí opetování; nejvíce odtud pošly, že
spis tento w různých dobách chystán a
pro nerovné třídy občanstva, ctenář ~~učen~~
učení i méně učení, učen byl. My nejsme
tak bohatí, bychom pro rozdílné třídy občanstva
již rozdílné spisy o téžže předmětu spisovati
mohli: té chvilé ještě všickni, vysocí i
nízocí, zámožní i chudí, ke společný'm záležitostem

Safarik
Citát

co je jazyk

Jazyk rajské jest oblesk ducha, jest duch
sam, konavé živý.

Jazyk jest ... nepřímým smyslem výpovědi cíli pro-
myšle duše nadsmyslem.

Saf. Slov. uč. 1849 (55), 15

[v I. vyd.:] nepřímým smyslem výdech duše z boha
posle a k němu se vrátiti majíci.

Šafář, P. J. — jazyk-duch

ověřit

"Jazyk není toliko nejdůležitějším a nejvýznamnějším
zdrojem ducha; jazyk jest duch sám v nejvyšším
svém vtělení, v nejčistším svém zjevení"

cit podle NČ 3, 13

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citať

Sáfarík

význam slova jaazyh
a řec'

... slova jaazyh v tomto spisu užíváme na stejnému
stupni s názvem kmen a slova řec' s názvem
národ. Jaazyh pak dělíme na mluvny čili řady
řecí více než se sobě frizuznyh, mluvny na
řecí, řec' na uřecí, uřecí na podřecí, podřecí
na nůzřecí.

MDRAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sař. Slov. nar. 1842 ('55), 14

Sáfarí? & jednota
čítání

„zachování starodávne' jednoty římské ho-
j-a mezi Čechy, Moravany a Slováky v neporušene'
celosti a vždy ušší' přítomnosti jednotě se družím
hlo a jest jedno z nejvšeobecnějších právn'
a hlavních zásad života národního.“

Slovenské noviny 1851, 14/VII (Viedeň)

^{Safarčí}
biblický jazyk - jeho nedostupnost

"... biblický jazyk a sloh, ať nám co do forem
nedostupným pravidlem a zákonem jest, nicméně
co do lábě se vzdělávání světových nauk, jarek
naš věd a star evropejských zádá, naroz
nepostaneje."

Saf, Blarove 75
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

vliv doly na cektinu Safařík

odbor. jazyk

„Potřeba našeho čam, způsob a směr celé 'novější'
západoevropské' vzdělanosti domutily je [= Čechy]
vystoupiti bez rozřadu z těsneho, příliš obmezeného
oboru nauk a umění' v němž předkové naši žili
a pracovali, sáhnouti k naukám a vědám potud
u nás v národním jazyce nevzdělaným,
du přírodopysku, chemii, matematice čistě a upob-
bene, silossumu, hvězdovědě, lékařství, pytvě,
druhotně atd., sloven vzdělávati literaturu
všestrannou.“

P. J. Safařík, Hlasové, 74-5

Sáfarí - jéčé o zdočoualém' j-a

výhledat

Ze stejné lásky S j-u i jéčé o jeho zdočoualém' fozuaba'se
duchovní i umavní výška uarodlu

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Safarik - jednotná slovnostna

„Keradloubo a svitajici' vzdelanost i mezi vse slovanu
rovnost puvodo jako mezi vdy jedne' rodiny
a kuzze dvrze to vlastnosti jednoty Emeu.
Z vysepsilo rozumede stane se u'rod stahata'
rozmanitost roztopi se ve vseobecnuu jednotku,
castky se jiz lena ztoznuji s celostu...“

predml. k Vlastnu lidu Slovanu.
v Uhersku, 1823, XXVI

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Safaritu o slovenskem slohu
odlišnem od čestiny

[Lobositz]

"Zyčepi' ~~frapslit' sloh~~ cirku spirovateľov nemôže
ničdy' národnému slohu našich Slovákov byť.
Jeť to ^{le} arpoň dle našo cistu jara'ci potvrca,
naprotedy ani ne čerá' ani ne slovenská. Potud
si naši Slováci jara'ci evlume varci' firmo'čny' spisovany'
sloh, neč tóbas na základach čisté gramatiky,
nezarazep', až potud nebude u nás národné
literaturny', nebude u lide chuti se čem'. My spi-
sovateľe budeme jen Braminove' mesi lidem variku:
jalo sme posavad gli, a sloh naš a jaq? Emičny'

to do paměti a al'šuma' slovenskima"
CCH 48, 19874, 286 - dop. Kollmann 1827

Safarů - ztrata j-a - sebevražda

vylédat

„Narod, jenž máje foveďomí dítelzítost přirozamele j-a pro vyšší
duchovní život svůj, sám jej zavrhne a jeho se odvírá, faldá
nad sebou samovraždu a vřda z toho fočet Bohu, jehož věcno
záhony tím porubuje.“

Cit podle HZ 12

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Safar' - cizí vyprávění

ovčák

„Nebude vůbec strach a velkát^v propinatí, že to neb' ono slovo.,
naše fr' slo z ciziny. Půl's j'ou malomyšlní, kdo se domnívají,
že by tím velebnost starého a velkého národa našeho se vážela,
[jesto touz měrou z hojnosti naší cizinci bohatí] aniž pak
háde' osobovdu' slov jinopjazyčn' nářez jest a vada j-a...
Jen chudí j-ové divochův jesti pou vši cizozemské' latě.
Bohatství a vybornost j-a nemají se měřiti pouze podle
latě, nýbrž též a vlastní podle ducha jeho, totiž převod-
nosti; hojnosti a mocnosti jeho grammat. a j. forem.“

Slované' starozitnosti

397

stabilizace věd. názvorovi r. 1853
Safariš - principy terminologizace

Především hledím k tomu, aby vůbec co nejvlastněji a
nejpřesněji bylo slovo, a jak v francouzském jazyce,
tak i vetchosti nebo novosti slov, aby prostřední
cestou se bránilo, bránilostem na obě strany se
vyhýbajíc, ovšem se všemožným při tom sebráním
názorů již dříve přijatých, před tím bez
újmů důsledně se sešlo.

Safariš, Předmluva k věm.-cis. slovníku věd.
názvorovi, 1853, VI

juridisch-politischer Terminologie
Safarik¹⁸ - Terminologie v C a N

"... es galt, Tausende von bereits fertigen juristischen
und politischen Kunstwörtern auf einmal adäquat und
mit der schärfsten Begriffsbestimmung aus dem Deutschen
ins Slawische zu übertragen, das ist, aus einer Sprache,
welche bereits an Überbildung und Verdunstung zu beiden
anfängt und sich viel zu viel, namentlich in der neuen
Gestaltung, in künstlich ausgeprägten starren und abstrac-
ten Formen, Formeln und Phrasen bewegt, in ein Idiom,
welches noch treu am ursprünglichen Naturtypus hängt
und deshalb seine Stärke vorzüglich in der Darstellung
concreter, das Abstrakte versinnlichender Gedanken-
formen äußert."

Safarik, juridisch-politische Terminologie ..., 30, 8

Safarid - termény

"Když za těchto posledních let, s povolením vznesené vlády, j-u československému, nejen co naučenskému předmětu, ale i co do prostředků vyučování, i prostřednější, pole objevilo, sledována toho sobě, aly užívání vědeckých návrhů zpravidla libovolného tvorení a přetvoření, často od jazyka a věci vedost vědeckých pomocí umění soudných vyúato a do vědeckého řešení uvedeno bto."

Průdu. z čes. slovníku vědeckého
návosloví pro gymnasia a reálné školy
153

Salda - čertina

Na čertinu ji frý znát, "že nevrota ani dialektični trčkami
reueče' porjude' mystičy, ani finesami franc. dvořské' sentimentality
porcuaiissantem' ve společnosti preciose, ani temnou symboličnou spanel.
gongorisumu; to nejsou jen baročni maroty, to nejsou jen pochybná
Spodivinství, to byla skutečnám opravdová' rážen, a manéři j-ověho
brčbení. A na dnešní čertinu je stále ještě ^{vidět} znát, že jí taková'
vzši' předceďa' škola scházela. Proto vlastenečtí si vedle toho,
ždo čertinu zeme do uoužer, by' Errolomny' experimentu,
dikí-li to s uylí opravdu umělec, važnou a odgověduou,
než ždo přestává na hrččím rozmedování jipěl chval.
Před předlečny' nečlepe ucpat uši, platí i zde."

Saldin zápisník 737, 116 n.
Cit. podle Hall NR 76, 20-21

Salda - charakter cistiiny

"Napřim, že celkem měl pravdu Eisen, uvažval-li
cistiinu j-em selohy, lingua rustica. V tom j-em
její přednosti i nedostatky, kdykoli čtu staré
řádky cisti, vždycky mám dojem číhosi těžkého,
vázaného, jednomyslného, uředitého, pevného a
spolehlivého, ale také malého odstředivého
a frusného; vůně to potem a jeho troudou
až do toho potu.
o k' filolog. zápisník IV, 128

Stáda - jazyk prozby

X... [o česb'e prozby] rozhodovali nedouci a hlupáci, kteri
ji uctili & fouhé p'evenci sddu'e; uvládali ji za
povinnost, aby byla plyná, frustá, frú rozenuá. "

X... vrcholom moudrosti byla jím p'edvedena ch'á věta
hold, věta & čítání, pro bréti trídě.
pro česbu, slaboduch'ich a uovinov'eho stáda
"česb'á d'ěleš"

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUSEUM

Č. 5, 36

Sálda - jazykovedci

"Toto sporý je možno jem vitat. Vynuzeri' jenu stanoviska dvojich nepriateľskich táborov, filológů a spis-u, zpisobi' jiste' drúve nebo joroděi spolupudci obom činiteli. Bude třeba vzájemne' soubory, jak usnadit v zariení svého oboru Obstar Fischer ...
Y filologové' si budou musit vybraut, do se jim podobné občas trochu na psy ... Nevšedně to posud u'komu, nevšedně to ani jim. Ostatně v každém dobrém filologovi má' být a býva' pravda ne-li básně, argon dobrý umělec a zatel poesie, jako v každém dobrém básni'ovi býva' kus va'snivého filologa v naturalním stavu. Filolog p' tu mimo jiné také proto, aby ho z toho naturalního stavu vyvedl argon podobně do stavu kulturního, aby mu dal kus uvědomění filologického.
tedy: clara pacta, boni amici." Sáldov zápisník 131 116 n.
cit. podľa Hall NR 16, 21

Šalda, F. X. - jova' nedbalost spis-u

ověřit

Všecho je možno pochopit a omluvit u spis-e, vyjma nedbalost
a lajdáctví; vřude, kde je úsilí, byt' zcestné, byt' zřejmé
neúspěšné, měli by i filologové mluviti o něm s pochopením.
Kde by měli nemilosrdně přilociť seberu se Eozami, je však
nemylivé pohodlí a tupá chystnost, routine a mechanism
pouhého klacku a zvanění, neboť za nimi jsou defekty
mravní, defekty rozumu, svatběm, vůle, citu, věsu.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Záp 4, 120 n.

Salda - správnosť v j-e spis-e

"Máme u nás psát bezvadně, bez chyby, a proč nemusi' to stát za nic, možná to být jen literární pouzýje. A naproti tomu jsou velcí autoři, v nichž se nalézou sem tam i chyby j-ové. Před ujetou chvílí přezkoumávali ve Francii i Flauberta co do j-a a našli v něm také několik chyb, nedopatření, j-falden. Ale to ni stěrad, vznaměny jeho velikosti spisovatelství a stylu. Načít a opravít tyto chyby dovede každý ležer: učitel, ale ucelove lečdy ani cíbit, ani pschopit, ani paratiterisovat jeho kvality, stylu. Tm nachí ordem ni stěrad a brát do ochrany kydické spis-e, uclouy, štá, se uacnicili gramatze; suod licet Jovi, uou licet bovi; a fclawit uemari' ochromnyh plus Flauberta-nyh, Balzacovyh, Stendhalovyh, uesim'j' niti ani jodus z jéjili mians, ostatně nepocitnyh a nepatruyih. Ale celkem u ucloujme spise o brabu, síle a uýraznosť uer o správnosť."

Saldar zapisník - 731 116n.
cit. podle Hall NR 16, 19

Šalda, F.-X. - tvorba jazyka

"... aly se filologové nedomnívali, že tvorí jazyk; viděti,
jazyk tvorí lid, doba, život a do jisté neveliké míry
i há'stenci. Filologové dělají jen popisují a vykládají a
do jisté nepřátelné míry i regulují."

Zapisník 4, 31, 123

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Salda - tvorivost spis-c

18

"Je ušedý zdrava', jindy uerdrava'. Zdrava' telidy, Sdy z
autora kene nutnost, urouti si zbran nebo uastroj pro opravdovou
fotiebu; uerdrava' tam, kde uovotari z uenidomosti nebo
libovite, z fotky a z jeditavosti bez ostne vnutni fotieby."

sr. vpitise u kerudy <my, myslite, se uz vfoli [do vlna] ->

"vraz i fotieby, i ne fradue jasnij"

vřiva' se rudoustova slozua do pijadu, vřipi' se neda do uore,
vřipi' se ueddo do uedolu zratem

ve vřem. <my si jiz rozeli podle vřiti se, vřiti se, vřiti se
u kerudy to ma svou fundu.

pod. Rieger ma' v Kovadore slovo hromiti

<lovati vřim perletem hromi zradce > ani rum'sunij
fotieboval farame' slovo dvoj slab. u. "louduvch chřslabi' cucho"
obroumje || o chroumje

prednost spis-i, kterij "dovede ze starych vrazovych fotiebovanij

Šámal, Přemysl [Šaucler] - pozyl. správnost
"odraha ustění i v naší věd. čes. "

NUČ 32
fodle NR 16

č. 3-4 [audota]
187

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Sáreča, Maryša B. - obhacovateľ j-a

„keď divoču, proť by cis. jaz. Eniž. nemohol se výrazové rozšířovatí a obhacovatí.“

slovanské výraz

„Mítom musí vsad opatrně proplouti, ušlechilim a rozumně
správně uzei zdravě obhaceniím rěči a slovním nedochůd-
čestem štve je předem určeno z raku. Důležité je upevnout
aby žl uovz výraz hravý a libivý, ale aby také vyjadřoval
určitý pojem, a to buď věci konkrétní anebo něco abstraktního,
co lze přesně definovat.“

MAKOVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

originalita je v nejvyšší
prostotě

i v prosté rěči lidu
i vulgárním místě, rěči spisovatel^{ky} a jeho matěřská rěč

Sáreča, Maryša B.
Věst. Jedn. Sv. Čechů

cit podle NR S, 24, 246

o lázeňí čestný nemocíkou
Sebek -

"jázye uas' utavícny'm sty'balím se s nemocíkou
velkou vnitřím' zkaeu vzal, uchylil se znamenitě
od své čistoty a dočkalosti; štveí unval za
vědu Valerianova."

Fr. Sebek, Česká farmacie, Písek 1864,
V - II [použit]

MORAVSKÉ
ZEŠKÉ
MUZEUM

Fr. Šebek - zřada čistiny vloženou německou
mutuo studovat elaric se' spis-e

Ov

"nem' uisolo tajno, že jazyč naš ustavičným št'edáku se
s německou nelhou vněm' zřadu vzal, uchyliv se
znamenitě od své čistoty a doboralosti, které' užíval
za něm Velenhartova. Z toho jde, že dicene-li
jazyč dobře fo cěru, nepostacuje s tomu pouba' i
kabe d'ekladně, si' znalost forem grammatičeských,
výbrů zě neykonatelně fobeklas jest našim
studium spis-u slavných a něčí narodní
Čes. fraseologie, Pisek 1864, V-VI

Setkání, B. doc. in S. - galicisum

„Jindy řádky v našem je nevíce lidé považeli učením
duch je možnou dávat si kvacem scitlosti užívaním
galicisum. Velice ubezpečí je v tom, že s takové
novote učdy sahne z vážných důvodů známý spiso-
vatel, a jiní ho v tom pat bez ducha a mechanicky
napodobí.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 20 185

Šimáček, J. V. - jedna osob

„Cvičák, jak [osoba] vystoupí z obvodu svého jména v oblasti
střesí, poskytl své různé své vylučování a přechází chyběj
nechají nebo i nemědou, také v kulturní obsah j- a
jiných. A pak se domnívám, že není možná zapovídati
tomuto důvodu, aby si přizpůsobil cizí jméno,
jestliže se jeho tvar nedá srovnati se sbráží srovi
vlastní. Odejm co nebyť, a jen v nutné potřebě,
doba Goethova, motu shakespeareov, Jana Eyrova
o Tolstém ...“

Vítáme spravené šesti jména cizinci 2 192
NR 17

Simač, J. V. - Světlu jme'na

"Jest, fo me'm svomem soudu, metus ve chati Eazde'
hěci, at si manipuluje i se jme'ny Světlu jme'na fo svetlu
duchu; silný jednobližec křesťá! si sve' vyjme'ne' pravu
sdu."

Přesně správně Světlu jme'na cizinci?
NR 17 194

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Simla, J. V. - místní jména

796

Doporučuje zachovat v česk. historické názvy
počítané

Rím, Praha, Zadar, Vídeň, Kolín, Paris
v jižních nádech, na mapách:

úřed. jména // česk. historické

Všechy grafice existují jména cizinců?

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NF 97

Simas, y. v. - prijimani slova

„Velbitiče, tchre' nebo dokonce samovolne' přijeti, je vždy značnou
probu, kulturní slabosti nebo dokonce neúctivosti přijimatelovy.
Nakod silny, sebeúctivý a zářivě lvdý na obsah své' vedela-
nosti, přebírá-li cizí pojem, přisvojí si jej vždy jen s dobrou
úvahou, aby si nezadal ani sám před sebou, a přijímá jen to,
co je nezbytné, opravdu cenné a prospěšné. Zpravidla se pak snaží
tuto přejíčku přisvojit i s vědomí vlastního pojmového klamu a
a sledovat ji i pokud se své' - své' zásob. Nelze-li, proč si
přisvojit cizí zvyk, ale zase nikoli mechanicky ... vybráz orga-
nic, podle zájma své' země (čtyř i podnědome), a
kroztoji je tím slovním ... Zpravidla, šterně na kod
přebírá cizí pojem a odívá svůj výrazem, možná se zbluza i šne-
nova' síla; jistěže na fi. Němci naši doh' nakrazují i mezinárod-
ní, každé technické výrazí vlastním, pouze německým; přebírá na
i jednu praktické' jötířky, sotva lze vidět, v té' snaze přepřátost'!

nybíž spíře lášcu & uaberštině, xřiz tlu chce prokazovat,
jako sama solně stadi'

Všemu spřevně břeťu jme'ka cizinců?

NR 17 7/11

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štý, Frant - předmostí české,
báseň Česko'slovo

in Kampelitz: Čechoslovaa, 1842, 35

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Školní řád 6/12 1774

Troji' německé' školy

normální' (pravidelné) - jen jedna v Praze
klavní' ve větších městech a klášterích
- v každém ~~kněžst~~ knížstvi

obecní' (privátní) - v malých městech
vesnicích (jde jest farmy nebo fidejucí' ^{aspoň jedna}
rodil)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Knížat Hist 122

Slovar - cizí slova

29 Čistina cizí slova náda přijímala. V dobách
normachu a v cizích jazycích nevedelo nebezpečí.
Poradatel čistoty j- a ve smyslu vylučování
cizích slov nikdy neupozoroval, protože bylo
zřejmé, že cizí vzor a cizí vliv čistinu obo-
hacují tím, že jí nutí k tomu, aby své vyjra-
zení schopnosti vyrovnala s úrovní, jakež
dosáhla ve své věci už dvoutisícileté literár-
ní praxi latina.

Tisíciletá, '90,

Šlovar — cizí slova

"Kritičny' postoj se slovním cizích pírodou, s jehož
propoy se občas setráváme, byva obyčle zaměřen
špatny'm směrem: totiž proti same' existenci prvku
přijaty'ch z jiných j-í, které by' poskytny' čistotu
j-á, pon v něm zloběné' atd. Takovému postoji
musíme purismus. Historie ja však tento názor
vyvrací! Jotřebna' slova převzata' z cizích j-í
se postupně stávají neodlučnou součástí' naší slovní'
zásoby."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
peníze, cizice, švada, pater, bazant

Jazykyně, 85, 105

Šosar - publicistika

105

"...jazyk publicistiky je výrazně křídý, mnoho slov se tu předává málo informací"

"především je ovlivněn publicistickou učenou"

"vliv tzv. úřednické j-a" "agresivita"

106

"pauzové vyjadřování"

Šosar Tincileta, 1990

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Čosaz - jurišmus

- 73 " Brusici. Talovj udsev dostali jaz'rovědci, kteri v sedmdesát
tych letech minulého století vydali frimicu Brus j-a čes.,
a jých později pokračovatele. (J. Koustauc: Lingua linguae
bohemicae = Brus.
"kritériem správnosti" "humanistická cestina a jaz. stráni"
"ideálním dohodlosti" "jaz. > ryzik, uerazáemj' cizlí vlivy"
"nařadue' shody čes. fraseologie s německou"
74 "přecenovali: svou kvalost vyvojovjeli za čouu a uoofal
podcenovali: žij' úzus"
75 "voluntaristické působení na jaz. je neúčelné: jaz. se
neutváří podle představ jeduoblavci, ale podle svých vnitřních
zařadue'osti"
"jenom tam, kde přijatí jvedt nepřinatí' šuběcne' obobacemj'
"vřazovjeli možnost, mohlo byt' působemj' Brusů u' spešue'."
třicetiletá, Praha '90

Šlosar - praxeus v úřed. správě

- 82 " Zaměřovali se intuitivně proti tzv. Germanizacím jako
83 nejnapřednějším vadám a počínali jim unikaly jiné
aspekty všeobecného dorozumění. Podceňovali význam
učebních knih, nedbali požadavků stručnosti a
operativnosti pojmenování a konstrukce!?"

Tricelata, 90

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Slovar - stará čeština

" To, že si její stará neuvědomujeme, je jí že čti:
slouží a funguje jako dobový mechanismus v nej-
lepší své sféře. Ježto, že si nikdy neuvědomujeme
vůbec, nám že čti není. Ale to je vidět všech
dobře fungujících soustav i svého zdraví si zpra-
vidla postihneme také až tehdy, když poprvé
ažon zlehra selže. 7

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávník, 190, 109

Šlovan - zamlkující vyjadřování

„Ještěže ... nejaka doba potřebuje prostředky pro
vyjadřování nepřesné, zamlkující, zařadkové
prostředky vznikají a šíří se tam, kde je již zapotřebí.“
A to stále, pokud ta neblaha potřeba existuje.“

Třicet let, 90, 110

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmeral, Vladimír — Elarické řeči

„Výjmu u' tolem je boj s konvencí. Vechi delat umetelce'
muzeem. A co je výjmu u' tolem? Byti berceem Elarické'
řeči čedré. Vade řeči u' plne zavrhují, neboť berce
uá uchovávat řeč ode všech vulgarismů. Když se
podobným analám podává zvěžít jinde, muntue
tím spíše usilovati o dobry' zval čedré řeči
u uáš

MORAVSKÉ
ZELENSKÉ
MUZEUM

Palác v Brně I, č. 7, s. 77

Šmilauer, Vlad. — Krása cestiny

Krása pyra

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šumlaner, V. - metafora v narvosloví

Metafory v odb. terminologii jsou většinou převodní lidových a nové umělé pojmenování mají již valně uroznašeny. Chybí totiž kulturnímu člověku oňá svěžest fantazie a ona primitivnost ušlechtilá, která je živnou půdou pro tento druh jmen.

Shodý s uměním jsou tu velmi zřejmé a můžeme se jich domnívat, že v uměleckých případech jsou také metafory prostým překladek (což při epiforách, jak se uvozuje u nás technické narvosloví, nic předvádějí).
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Na rozdíl od uměnců se u nás užívá slov metaforicky, jazyk velmi často v tvarech zdvojnásobek neb jiných obměnách (hlava - hlavice - zub - ozub). Podle toho jisté snaha nahraditi slova s významem převodním /

Šimlauer - německé vlivy

"byly sítě od nejstarších dob a formovaly později.
hlavně naší terminologii řemeslnickou; vládní slova
k této skupině zůstávají omezena na řeč lidovou a
familiární a i z ní ustupují;

NR 21, 34, 226

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmilauer, V. - norma

„První norma neznamená omezení j-ové bohatosti
a právnosti, je však nutnou podmínkou spis. j-a,
aby byl poměrně uspokojivý.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmilauer - perioda

W. Šmilauer, M. Sladba, Praha 1947, 40

"Počet vedlejších a hlavních vět v jednom a tomže souvětí je
omezen zřetelou přehledností a jasností. Dobry čirý sloh si ne-
líbje v psaní souvětí. Složitě zastaralé periody, tj.
souvětí zpravidla dvovdílná (T. předvěti, jstaris; T. závěti,
apodosis) jejichž oba díly jsou obozně a souměrné."

MORAVSKÉ
ZEŇSKÉ
MUZEUM

Saulauer, M. - Terminologie

"~~2~~ uho [= 2 vojenské úřadovny], vzniklo tak důkladnou
a často těžkou prací, může vyjít reforma u nás technické
i zemědělské úřadovny vůbec. A že to vyžaduje úprav
a propakování, je jasno každému, kdo se s ním jen trochu
seznámil.

Výsledek úřadovny u nás obilných zbraní
a kulometů

ČESKOSLOVENSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmilovský' - pestování' j-a

„Pestování' j-a jest podkladem ducha a jád' v'zbování'“

podle Z. Tušar' materiálu
MČ 5, 26, 1

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Šmilovský, A. K. — Pěstování ja

„Pěstování ja jest podéládem národního ducha
a jeho vychování.“

cit. N.Č. 3, 73

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Spaldat (prof. z Olomouce) - sražce j-a

4 sražce j-a ma' fo udu rozumu chadit j-a muskem
vic od nalez vysledove nec od nalez
hladove '4

dozice NK, 7, '23, 256

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Škafel, Františka - chvála j-a

"uzivalu j-a, když sledovalu téměř zázračným, jak
se podává fíčeku mé fantasie, a za nějž bych se
radušoval, že Edesi neobnovim svůj Eusebeum
na blízko k nebi i peklu než ostatní j-y země."

"zdaž učitels, český člověče, at' o coroli silného
se pokoušíš, uzít vaje prostřední tohoto j-a, svalnatých,
křepkých i přejemných, svěříje jeho vzdělání let
sue mysleny nebo hledaje na dne jeho studánie
přirodní, posny, hynící stav světa člověčství,
zdaž také učitels tato užasou pokouši del svou
silu světa j-a?"

Chvála j-a, Příloha 4, 27,
162

Právek, tr. - chvala věstí

Užívám ji-a, již sledoval jsem téměř rázracíkem, jak se poddává frakturu mé
fantazie, a tak už bych se zadíval, že kdysi ve štyrku svůj současně ma-
blaze k nebi i jemu než ostatní j-y zemi. Právě tak zadíval by se asi za
svůj jazyk Francouz, jistě Němec, vím pravem kus ad. Ale zdaž nevíš, o čem,
člověče, ab o coťer situace se pokouší, užívají prostředků tohoto, j-a, svalnatě,
dítě, i příjemně, světlé jako světlo, nebo alespoň na
dne jeho studané, jívodní, nosní, bytosti star svého / člověčí, zdaž také
nevíš, tuto ústavou pokoušel jsem svého j-a? - Jsem spíše vím než
politickým současně, ale v této sféře je miž-šovině svou bezvýznamný. Z ne-
faktuelo, zdalibové nevyznačím ušlech tohoto j-a bude j-druhé dne vedle
vědecký vývoj své činné s tajemství, a časě. Už-li čas vrodit tan-
čící hvězdy, tu věřím, frakturu věřím, že tato hvězda bude tančit s drobnou
slon tohoto j-a. To je ovšem věta vědy, pro niž není důkazů, ale této víry
se dočerpávalu právě a přímo u zdroji. Kdež nijaké tajemství v řádku
toto j-a. Nejen proto, že přirozen, sepsat a dordoušen do bezděku, vyrasit
ošet sloupen živé, vody, nejen pro tuto nemulčitelnost na stroje, piiz
v hodinu dvanačti sám se rozehnal nad sličnými hláskami; y.

Štěpánek
Štěpánek u Týla

"Tyl čípal pro stavbu svých vět ze starších
zdrojů, avšak vždy tak, že nepřevládá rozumem
toto, co bylo považováno jako obvyklé."

Štěpánek 218

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Štury, Tomáš — nepřekou latini přístěch
centon

[učení brajane] byzdie knihy čisté, ač i dobré,
má chleba, aby jen sami byli mudří vidiemi.

„Pročťe pak nechce a více pyšni na své
anebo hlupí, jšto vše byzdie, jemuž nemohu
sami rozuměti, až přiti čisty.“

Hyd. ze st. lit. I, 638

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
9. květen 53

Šubrt, Fr. Ad. - návrh na nové kulturní činnosti Čs. akademie
přijal valnýh shromážděním 24/6 1915

„Na pětistý letou paměť našeho Jana Husa, zakladatele novodobé-
ho ja čes., počíná Čs. akademie spolupracovat s jinými vědeckými
a lit. společnostmi činnosti v tomto směru, aby ve vědecké,
vědné a umělecké práci v časopisech a v knihách, přednáškách,
propověch slavnostních i jinak, v časopisech a v knihách, přednáškách,
případoch firmě rozšířiti a lidem ja čes. a tím aby se stala
náprava a, možno-li, učinila vlivem jejího zjednotnění
utváření vědné se vzájemně spolupracující. V dalším návrhem
na provedení této činnosti formuje Čs. akademie svou třetí
(filolog.) třídu.“

Šubrt, na prahu druhého desetiletí,
NR 11 25

Stech, Robert - sloupky v novinách

"Když se lidé sami ueshaňují fo nových učebnicích
a cizích gramaticách, což je přirozené, přiba jí i E. uim,
vlonit se do jejíh každodenní věty, do noviu. Ty
zapíše' už dnes cit' p-ove' věty v /sueim obrubku
př osobnosti: představme si jenom několik maló kadek
v denících (i třeba ve večerníctě) vlosedně zarázených
příkladů a uvaž' j-ovž jednou týdně v stále' rubrice
a na stejnému místě listu, co by to znamenalo!"

MORAVSKÉ
ZEŇSKÉ
MUZEUM
R. Stech
Uár listy 7/ 32
cit. podle MK 16 59

Švarc, V. - germanisany úřed. jivodu

"...náleželi k téžto výrazu [jako vystaviti fotoreceni], děkují za kvalit
jich jen slyšeni s našimi úřady, s našimi funkcionáři dostaví atd.,
od nichž se učil nejen tento, nýbrž i monohylný jazyk
obrasáke úřední a obchodní četiny v jeho vlastním j-ě
nerozumí a nebyvali."

V. Švarc NR 12 1967

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Švanc, V. - jazyk poezie poč. 20. st.

" A byla-li shůžnost na starší básnický, že si své hexametry
a fordeji blankversy usnadňovali porušováním přirozeného
forádku a rytmu řeci, mladší básníci, škeri rozbili pouta
pravidelného rytmu, aby zvolnili fraze přirozenou hudbu
a rytmus slova, nevrátili ji, což jeho jest."

V. Švanc NR 4, 257

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Švarc, V. - "měsícem čistina" básně

"[referent] nepochybuje, že budou dále festovati svou
»měsícem čistinu«

<žraze o nezměřitelné bolu >

<zířati tvídavým hledem v žeh slunce >

<deřevím jeho [srdce] okem hára' stěže >

V. Švarc NR 4, 251 (P. V. Švarc
nová 8)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

T

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

-t - očista čistiny

obec. tendence v Saideku narode: opyti se o vlastnu vzdelanost
zbariti ji zlytecnymi uzemi fides
vlastnu narod. duch

Ne je nejviditelnejši' znamen' narod. kvetury
jivlad očisty nemčin

"velika' vec uas' narod. cti a samoty tuosti"
malolstev' jazyk je taž zrazen jaro čistina +

"germanizmy jian jen na sledet, ni soli fricina ujadnu j-a"
"nedostatek jazyk. citu, lhostejnost z j-ove' forme"

"Vzmyt' geran. je fomerni jeste nejsaazsi u' sol j-ove' očisty;
ale vzmyt' domaci' zlozvyk a j-ovec neomalenost zmeviti
v j-ovou jemnost, ta bude frace nekonecne tvrdi"

-t: Očista mabristiny, Pravo lidu '77, cib fodle
NR 1, '77, 24-25

-t - zračená' uluva v hrze

"hruba', nepravna', neobesana' a odfuzyjica" cistka

j-ova' otirob a z ferweze
zjemnit j-ov' cit' razani

germanismy nem' o umoho vico nez' jide (hlavne v oclb. term.)

vyrazy co nejmassivnejši"

"děma' otrava, bajecim', bará'z // bouda, chlap

vybraly se mezi nešleha vyrazy protent' z pojem vyrazy nehrubi'

-de: vaklavab, Refrab, ucitelab, zubač, zab. le'cař

nadabozy: ty vole u mladeš, piua' zvirata |

elub, holra // žaba, nahrad, za 'zemi'

fubral 'asi muž', vyfaknout se

vel. smert. argot - nezavadeť do obe. j-a dobre' spolecnosti

X diclus, Sue, Dumas, Lola - omezen' romanu

furb se de, vo co de
nedobry' vliv, rabareti, santalu
sportu

"z nesctitych zdrojů se frazirova' nec' napap' nesctity' an' uctivctam,

T., V. - sloveso v čís. X sult. v něm.

„Čes. myšl' fidei' s'ím slovesně, hledí' zdůraznit děm'; německá
myšl' hlavně substantivně, hledí' zdůraznit pojem. Proto se
píše v čís. větě slovo co nejblíže k předmětu věty, v německé
za konec.“

„Naše noviny však ulehčí' raději substantivně než
slovesně.“

[rada vyrobila zprávu Komisaře o otázce zabavení
lodí, spr. Komisař vyložil radě, jak zabavit lodí >
[rada rozhodovala se rozdělením uhlí, spr. rozdělovala >
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
V. T. NR 3, 276

Taborský - zdravý puz. cit lidu

"Vy jste ze zdravého podbori, zde se ulaví domd čitě a
zde je dosud zdravý cit pro naš jazyč. Vy ani o tom nevíte
a ulavíte špatně a špatně jazyčové citěle."

F. Taborský, nedorozumní, NK 1, 77, 49

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Talbordey' - fečce o jazyč

"Zopravdoučim" ab' nastane a zvýši' naši lásku a feči se všemu,
co našeho. kámu na tomto přísluší stati na stráži a udržovat
ohně lásky a feče s čistějším slovn a slohu, s výrazu naší fo-
raby, naší duše - v přirovnání tvorění i v předádech."

Fr. Talbordey', O předádech' učitelství, NR 1, 17, 65

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tejuor, Ant. — čestina ve filmu

„Dajte uměleckému slovu i ve filmu závažnost
jazyka a srozumitelnost, uvědomte si, že v sále
nesedí jen divák, ale také posluchač.“

NR 49, 766, 177

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Teplý, Fr. - lid. úzus

"... lépe podvěsti (trába i obnoviti) stará, dosud v lidu
živa a jadrna pojmenování nežli sháletí vyumělovaná,
slabší, byť i gramaticky přizpůsobená, a proto domněle
správnější. V názvosloví nemá poslední slovo filozof,
gramatik, jeho ulehování, ale forma lidu, sděží přiležitě
odlehlu řeči neodformy, fondradě je živa, božná a
dobře slouží lidu.

[Informují Klenci
m. Klenci
úřad.]

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

NR 7, 237

Thomayer, J. - chudnutí čistiny

„Lívna na slově » samotiz« je fatno, jak lúhva naše
stále víc a více se stává chudší! «

NR 3,283

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Thun - Böhme

"daß ich weder ein Cech noch ein Deutscher,
sondern nur ein Böhme bin."

Der Slavismus in Böhmen, 1845, 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{Tobisk}
archaismy u Kollara

4 Je teda pomerne dost takych slov a zovratov,
ktore sa uz aj v Kollarovej dobe pokladali
za prezitel', smiznu', archaické' 4

Tobisk 101

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{Tab. 2}
Konservativnost j-a Pal., Jung., Šaf.

TRPST
M 2

„Len jazykov a umelecky, či lepsié literárne
nadanejší a schopnejší jednotlivci ako Čeb-
kovič, Erben, Tyl a Havlíček vedeli tieto
ťažkosti prekonať, zvládli dobre čítanie a aktívne
ju svojou bohatou literárnou činnosťou do-
zali budovať v ^{MORAVSKÉ} ^{ZEMSKÉ} ^{MUZEEUM} ^{MAŠO} ^{PALACE}, Jungmann a tiež
Šafárik, odstrašeni novátorstvom príkladom Kollároviča a zlou
forázenou čítanou mladších, ustráneli, stávali sa konservatívnymi
čo do jazyka a aktívnejším formami staršej kvalitejšej Biblii-
ky, chceli vyjadriť a sutočne aj vyjadrili svoje nekompromisné
mnohostranné stanovisko a uvedenie.“

Tožek
jazze Tatrauske' Muzy Saf.

"jazze Tatrauskej Muzy prjavnyj este silni
spojitost' s vtedy este nepredovanym
stavem spisovnym jazdom cizym, s bibliotekou."

Tožek Saf 121 MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

~~Tobák~~
Safarík - paž

„... úsilie vlády bašniť sa z pút
freemaneho starého, a to tak stredovekého
barokového versiteta, ako aj starého
ústavného pažá.“

Tobák

189

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{Tobča}
jazyk Safaříkov a Kollarov

1. obd. 1814-24

"v ich čítanie od začiatku gestuje učenie o ňom,
aby... písali takou čítanou, akou písali aj ich učiteľia,
vtedajší buditelia v Čechách" Tob. SK 74

2. obd. ^{Saf.} 1825-28

Koll. 1825-1838

"odreč jeho [čes. jazyka] silného slovač-
kovania v lexíse a frazeológii začali ho slovačkovat'
aj v gramatike" 74

3. obd. "je zasa obdobím čístejšieho písomného jazyka" 76
Saf. ~~psychologizovaní~~, Koll. obohacovaní neologizmy
i slovačkovany 77

^{Tobisk}
Styl Saf-ův a Koll-ův

v prvom období Saf 1814-1824

Koll 1817-1824

Styl sa v prvom období vyznačoval častejšie určitou nejasnosťou, pretože jediná spomínaný slovný bol podľa latinčiny, jediné aj frivolné boli za podstatným menom, prírodné slovo stavalo na samom konci i dlhij vetý a jednotlivé vetné členy bývali často viacnásobné alebo rozvíš, súvetia fidihe' a zložené.

TobSK 132

individualní sloh Tomášek - sloh

Musel' duch spisovatelův samovolně, netu-
šenými ještě dráhami jíti, aniž bude
věděti genus věci; jest to sloh spiso-
vatelův, mající základ v osobně - národ-
ní vzdělanosti, jest to sloh vyjít z zákonů
osobních. Při této své samovolnosti, při svých
zákonech osobních nevystupuje však spiso-
vatel se slovohladem, b-j: ze zákonů v jazyku
společajících, logicky z něho vypaučků.
Tomášek. Čer. rukop. 1850 227

Tříšera o soedu Brouské

„Kniška tato nechce býti víc, než abecedním soodem
nejednotlivých sazímek, zejména frastich, sbírek,
škola by rychle poučila nebo poradila v ualých
pochybnostech.“

Tos Bk wood

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - aktualizace

„Aktualizace záleží v tom, že dílem běžných,
ustálených výrazových prostředků užíváme jednak
v neobvyklém významu nebo spojení, jednak v neobvyklé
podobě, dílem že užíváme slova nebo běžných,
neobvyklých.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

O j-ové správnosti, Čtení o j-e
a j-ovi, 2, 192

Travnicek - ^{analogue} ~~klas~~ univerzální formy (univerzálního systému)

Staročechy → Staročech sr. Čech → čerdy

22 " Jazyk si tu & významověmu postupu, vzniklému zajištěním vlastních osob-
ností, přitvoří celou výrazovou kategorii, běžnou v jiných hovorůch
případech. Tento klas univerzální formy je v je velmi důležitý... i je to
její tvorivý princip.

23 " Klas j-ova systém nerozlišuje... výrazové postupy jen extenzivně,
kvantitativně, u nás tedy také intenzivně, kvalitatívne, tj. postupe
j-u postupy & významověmu rozlišování, takže je to jeho stránce
j-ova formální klas důležitý princip významotvorný.

24 ~~Staročech x starý Čechové~~
~~velký oběd x velikobed~~
~~malé město x malomesto~~

25 " Bylo to... nešťastné, kdy j-ova teorie přiblížila jen ke kategoriím
j-iz ustáleným, neviděla, že nové 'kategorie'... vyřadí část z so-
stavy kategorií starších a odnímla to, co je schopné života. Lnuo-
střední 'kategorie' jsou velmi důležité, protože umožňují vyjadřovat
H-iz význam u řady slov. " Malomesto a malé město, SAS 2, 36,

Travníček - archaismy

"obáda o tom, lze-li archaismy vůbec užívat, je
myšlen vůbec rozhodnuta v jejich prospěch. A jisté
s pravem, avšak jen pro spis s lábkami vyřazenými
ze starší doby; ~~v~~ archaismy mají přijímat
jako dobové zbarvení, zejména v kreslech, pokud
to omdlu není na újmě slovního křehosti a pokud
spisovatel dovede zachováti jisté míře. V spisích
s lábkami nověji jsou archaismy nevírozné."

MORAVSKÉ
ZEŇSKÉ
MUZEUM

NR 5, 200-201

Trávničel - o BR

435 "ve vnašeni' nářečnicku prvku do spis. j-a [Bartos] přebíral možná
meze"

136 spis. mluva může přijímat slova a fráze nářeční, ale ne tak jak Bartos
širovná' znalost lid-mluvnice
"nehist., subjektivní chápání j-a spis."

B. doporučuje mor. slova a fráze za slova a fráze v j-e spis. upate
by vedle slov a frází v mluvě spis. obryšly

438 "BR je podivná' směs slov nebo frází spis. a nářečnicku
+ archaismy

439 v 3. vyd. BR (1911) je moravismu méně
moravismu zavádel B. z nepřesného úmyslu, ale zřejmě bloudil
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
CCM 48 124

Trávníček — Brusici

- 225 " Brusy více jazyků uslodily, než prosely. "
- 226 " ... s hrstkou plev vyhodily hrnady dobrých a nejlepších
brua ... "

" [muži užívající j-a] následující brusů ochuzovali
jazyk nebo jej zbytečně měnili, vnašeli do něho rozlič-
savnost, smatek, a to tím více, že jehlad brusů svídel
s napodobení. "

" Ani dnes není toto jazykové mastičkářství úplně
vyloveno. "

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

O jazykové správnosti, Čbenu o j-e
a foerii, >42

Trávníček — brunci

" Brunci z poslední třetiny 19. stol. a také někteří
pozdější spadli v mnohých svých výrazných
postředcích napodobeniny církevní j-ě, zejm. německé,
valnou většinou však zcela nepravě, zapomíná-
jíce na to, že shody ve výrazných postředcích
mezi německou a českou jsou přirozené ná-
sledek ide. příbuznosti a zeměpisného sousedství
nebo pozdějších vlivů na sobě nezávislých,
náhodně stejného

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček, jazykové správnosti,
čtení o j-ě a poesii, > 42,

174

Trávničel - Brusici

"nepřikorený, lečby až groteskní jazyk brusiců,
budil u části našeho vzdělanectva odpor a posměch,
slovesně zachyceny u svatopluka [Čička] v profesorovi
Kostlovém a v Podivném člověku."

Tráv O jazykové správnosti,
Čtení o j-e a j-erici; 742,

227
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávnicí - j-ov' cit

98 "Jazyková citem .. rozumění schopnost, pohotoví, formát
jedna, správnost nebo vřiznost, vhodnost, jednat, vadnost
křesť, či j-ov'li prostředí, jednoll. slo, spojem' slov, vazeb,
kicem, vet, umelec. obrazu
"okamžit' postich, napad"
"vůbřim' vztah k ja"

99

"na formavaci roremy"
"Živý j-ov' cit je vředeš formě rne značie praktické
kvalosti ja, je to vše praktické mišrovosti, jemný
smysl pro j-ovou vřiznost a správnost."
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

100

"nem' schopnost zdedena ani dava' cloveku přirodou"
"j-ov' cit nás vede mimoděš k správnému užívání
"vykazov'li prostředí, k tomu, že vřizně jopih vhodnost"
nebo nevhodnost, třebaž ji nedovedeme věcie zdůvodnit."
Tráv: Jazykové zácampi!
767

Trabunčiči - cizí slova

"Je žalostí, abychom se v běžném životě, v neodborných
projevích, zejména v tisku, v kterých se občasné k si-
robym národnímu ustavám, vyhýbali těm cizím i
slovům, která označují věci, představy a pojmy vzniklé
tak dobře u nás jako u jiných národů, zcela zbytečně
a vytřízně pojmenované slovy domácími."

analýza - rozbor, centrum - střed, legalní - zákonitý,
imitace - napodobení, imitovati - napodobiti,
export - vývoz, import - dovoz, figurati - předstírati,
negace - popírání, negovati - popírati, transferovati
- přenešiti, přenešeti aj.

O jaz. správnosti; Čkvič - e a
poem, '42, 177 s

Trávní - cizí slova

"Cizí slova jsou přirozený následek většího kulturního rozvoje, kulturního společenství národů a nevyhne se jim žádný národ, který nechce propadnout kulturnímu a osvětovému osamocení. Ale i tu platí zásada slabešů středověku, je záležitost ualésti franou uiku v užívání cizích slov, nezapomínati na domáci výrazy, je-li významově rovnocenné s cizím."

Ustroj 30² 171

Travniček - cizí slova

• Ukazovat: Idejale' cizí slovo cizím, nové
utvořením, bylo by zbytečné a svědčilo by o tom,
že zapomínáme na ta věcí' běh kulturní,
na to stále' přecházení kultury od jednoho
národa k druhému."

Spis. věc' a nářečí' ve škole. 1931

Nač. 71, 83

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček — cizí slova

" Čím je národ kulturně lepší, čím pozorněji,
vážněji sleduje kulturní pokrok kolem sebe,
tím více cizích slov obkazuje jeho slovnice. "

Spis. 122 a 123 c. 1 ve škole,

231

111 & 3

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávniček — cizí slova

176 "Cizí slova jsou přirozeným následkem věcného kulturního koloběhu, výměny kulturních statků,

7 jejich přijímání jedním národem od druhého.

Jen jazyk národa nekulturního nebo málo kulturního obejde se, může se obejít bez cizích slov."

Tráv. Jaz. Sp. 176-7

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávu. - cizí slova na firemních štítech

- 168 "Se všim právem obrací se užší i širší veřejnost
169 proti firemním nápisům chapeaux, modes-robes,
dancing, interieur, parfumerie, dentista ... , neboť
to je věc těžko pochopitelné obchodní morály.
"koráčené obchodní cizomilství"

Nástroj '90² 168-9

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tratování cizí - cizí beruiny

"je žádoucí zachovávat ty cizí názvy, které mají
povahu mezinárodní, poněvadž mají neocenitelnou
výhodu v tom, že jejich význam přesně vyjádřen,
ustálen a že se jim udržuje samostatnost domácí
vědecké, technické, obchodní, průmyslové a d. práce
& práci u národního obyvatelstva. Následně uvažování
obdobného návrhu / cizí by zcela nemístný
přístup.

0 MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
178-9

Travnické - dialektismy

"zabarvení spis. je prvky uviditelnými. Ani o této otázce
nemáme třeba se zvláště starati. Spis-i, stary' čerpa'suo'
latě ze života vanev. lidu, lze s právem dovoliti,
aby užíval uležitou měrou uviditelných slov, vazeb,
někdy však Foarui, stary' možno schvalovati jen
těžky, mluví-li ta neb ona osoba uviditelně."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

TR NR 5, 207

Trávníček - estetičnost j-a

"Estetičnost' j-a je třeba rozuměti nejen krásu,
libost, výběr i to, že upoutává pozornost posluchače
nebo čtenáře, že působí na jeho cit"

"esteticky hodnotitelné jazyky, jako frísklunské,
užívatele"

o jové spřevnosti, Čtení o j-e
a poesii, 184

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tradice — estetika pa

„Správná výslovnost se pokládá za libozvučnou,
nesprávná pak za nelibozvučnou, ale estetická
hodnota výslovnosti je v řeči a v podobných
případech dvojnásobná, vyplývá z její vlastnosti
základní, prvotní, ze správnosti nebo z ne-
správnosti.“

O z-ové správnosti, Čtení o j-e
na folii, 42, 187

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travnička — Jeb Priz Uluw

ovčič

Proto jsem zuechal ve skladbě leccos ze starších joveho
materiálu, což by mohlo svědět o určitém řadě dnes,
tedy o nemístném archaizování, a přibližně více o dnešním
úsu. 4

Průběh 8 4. vyd. Jeb Priz Uluw 730

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček — havelnost

"... šádné slovo není jisto před přehanným užíváním,
havelnost bývá lečdy jen dočasná a nejlepší zbraň
proti havelnosti je uvislat si jí! Po této stránce
slovo havic mohlo dále sloužit naší veřejnosti."

Tráv Záh 57

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travníček - historická čistota

"Podávatel historické čistoty nemí líbí na újmu
výrazové schopnosti j-a, nelze důsledně trvat
na historické čistotě, poněvadž by to brzdilo
rozvoj spis. j-a fo skutečné výrazové."

"líčonná skutečnost převažuje nad historickou
ryzostí"

O jazykové správnosti, Členi's je
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
a poesi, 742, 156

Trávníček - historická citota

"Novočas' jazyk je do jisté míry pokračováním,
dědicem jazyka starého, ale jistě je to útvár
plně svéprávný, osobitá celistvosť. Co si ze starého
jazyka ponechal, náleží k jeho výrazové soustavě
prakticky tak, jako to, co si nové vytvořil, obje'
výrazivo se doplňuje - 3

Trávníček: O jazykové upravenosti,
Česká je a poesii, 142
150

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travniceň — historický důkaz

" Vyhovoval-li [výrazový prostředek] úlohou v j-ě
staréku a užívá-li se ho ještě dnes, není zájímbe'
příčinou uprati mu právo na život v j-ě
dnešníu. 4

O j-ové správnosti Čemí o j-ě
a foessii, 1924 160

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - historický divák

"Potud jde o výrazové prostředky melnické, hlavně skladby, o vazby, o rčení, je jejich existence v starém j-ě zpravidla důkazem původu domáckého, neboť starý jazyk bral sice mnoho cizích slov, ale po stránce melnické podléhal cizím j-ům v míře zcela nepřatelné."

O j-ové správnosti, Čtení
o j-ě a poezii, 12, 160

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - histor. a lidový důkaz

"I kdyby ... šlo o výrazový prostředek původem
cizí nebo domácí vady tvoření, jeho existence
v starém j-e nebo i v nářečích byla by zcela
dostatečným důvodem jeho uznání za ústrojný
prostředek nového spis. j-a. Květ starobylosti
a lidovosti smyla by s něho skvrnu cizoty
nebo tvarové vadnosti."

O j-ové spádovosti, Čtení o j-e
a j-ové spádovosti, 1942, 160-1

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - historická správnost

" Historickou správnost a čistotu nelze chápat
v tom smyslu, že by se vžité novocírké výrazy od-
lišné od starších nebo starších mohli nebo mělo
nahradit výrazy staršími, staršími."

O jové správnosti in Čtení o jazyce
a poesii, 192, 150

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávniců - hovor. jazg

"je vlastně spis. jazg tu více, tu méně zabarvený,
mluvou lidovou, nářeční jazg po stránce melodičtější,
tak slovníkové a frazeologické"

O j-ové kvalitě, Čtení o j-e a
foesii, 2, 197

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trabulčes - hybridní slova

"Hybridní slova jsou v našem j-e poměrně ^{většinou} vzácná,
proto by každé takové nové slovo působilo dosti neobvykle,
pocívalo by se za hrubší odchylku od naší výrazové
soustavy."

O j-ové úrodnosti Čechů o j-e
a poesii, 72, 175

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tráva - chyba

"Chyba je všechno to, co nepravěm přenášíme do spis.
mluvy z věcí, z cizích j-ů, co vzniká z nedokonalé
kvalitě spis. j-a, z povrchnosti, z nedostatkem
vědy & věnu, ale co se využívá u mnoha př-
středků spis. j-a. Chyba je do značné míry
jeo hromadný, ..."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Knihovna 240 203

Trávníček — intelektualizace výrazových prostředků

„Intelektualizací výrazových prostředků rozumí se jejich věcné, obsahové, významové zřícení, jejich udržení nebo rozhojování takovým způsobem nebo takovou měrou, aby přeměny vystihovaly naše představy, pojmy, naše myšlenky“

O j-ové správnosti, Čtení o j-ě
a fonetice, 26. 7. 192

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

intelektualisace

"Intelektualisaci vyznačuje především
přechodem se jejich věcné, obsahové, významové
zformování, jejich užívání nebo rozhojňování
takovými způsoby nebo takovou měrou
aby přeměny vytkovaly naše představy, pojmy,
naše myšlenky. Intelektualisace se projevuje
hlavně v jazyce odborném, vědeckém. 4

čtení o jazyce a poezii 1942 192
Fr. Trávníček O 1-ové správnosti

Trávu. — jazyková chyba

"Jazyková chyba záleží namnoze v tom, že se vřazoujeh
prostředků, které jsou samy o sobě správné, užívá
v urč. případech nevhodně místo jiných, že se do
nich vkládá takový smysl, jaký zpravidla
nemívají a který se běžně vyjadřuje jinak."

hadron 40 121

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Traktát - Kodifikace Gjs. j-a

"Gjs-mluva se široce rozlévá jako rozvodněná řeka,
je untaš stále ji svědčí do jejího říčiště - vlásti meze
jónímu rozuzlování, a to čim, apon v zále dntih
múcech, kodifikace, zejm. mluvní era."

~~Jan Špi, 106~~

~~O jazykové správnosti~~

~~in Chem o j-e a poesii, 72,~~

~~106~~

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávu. — Konzervativnost j-a

"Jazyk je moudrý a opatrný hospodář, který se slov
nerad vzdává, ponechává si je i tehdy, když se
poměry změni, přisílá je, jako to děláme s dobrými
sábkami výtvaru z úrody vylučují z jejich obsahu
to, co se nehodí do změnících poměrů, dává jim
nový význam."

kastroj 740² 153
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - nova' slova

"J-ové' společenství' je' co do vztahu k novému slovíčku
částo ualadové', rozhodují' u uelto řízení' oholnosti,
které' je' obližné' v dané'ú případě' fossilizovati."

O j-ové' správnosti

Ju: Chem' o j-e a poesii, '42

135

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček — Grášný

„někomu puka' srdce nad kámenem → Grášněloft gembron
— Grášný je oblíbený → přimětelk slova a Trávní
umete udržovanější pro životě ...“

Uaštoj 702 130

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travniček - liberalnost v j-e

"Jista' volnost a liberalnost je vždy prospěšná
a fórická o smatku je zcela flauz."

Travniček 17

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávničed — logičnosť v j-e

"J-ové prostriedky samy o sobě nejsou nelogické; nelogické, chybné může být jejich užívání, fragmentární v chybném j-ovém vyjádření."

Tráv. Jez. Spr. 187

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávu. - logičnosť ja

" Nemáme právo vo jmeňu podlybene' logičnosti
oklešovať jazd, keď si slaneťky lineálnu
musíme byť vďační za to, čo si jazd vytvoril
a čo v ním žije, ... "

Trávu hadný 740² 120

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - Moravismy

439 Moravismy si lze velmi vážiti v dialektickém slovníku, ale
"nikoli v kuloveti fr. částky, mají-li se jimi vyfletiti slova
jistová." ?

ČČM 48 124

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávničes — napodobeniny cizích výrazů je prostředkem

„napodobeniny cizích výrazů je prostředkem pro slova,
soudlovi, hotova, nebo nové slova z domáckého základu
a také domáckými příponami, slova svůj a dlouhým
zvukem, svůj v obecném cizím. Cizí slova se u nich
poprvé bud' je většinou strážce rukuvičie nebo
je strážce slovnice“

Oj-ová slova, Chem's je a
poesť, 169

HRABAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

Travníček - národní jazyk

- 4 "Jazyk je pozvolně národní dílo v nejplnějším
smyslu; tvořili je postupně všichni naši před-
kové a tvořili je i te, my, jedno pokolení
5 přijímalo, učilo se od druhého.

číslo 4-5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travnicek - narodni pesek

v folcna' rick, folcne' v'razove' prostredky vypleni
pocet zidnive z nejdi' k'zitejsi'el' fop'ibe' narod-
nho celku.

Travnicek 4

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - načtení prvý ve spis. je

435 J. Kabeláč dopisuje "lexikální a frastické označení" učený spis.
to je méně méně nespr. zejm. soudí-li Kabeláč, že vnačení lexikálních
frází může být uvozené

ČM 48 24

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trabunice - NR (19. a 20. roč.)

- 236 „Vítám v zdjmu spis, ulely tento posden' obrat a se
u nou jiste vbičmi ti, kdo se nemohli smiriti se stroužim
stanovisem NR, zamítajici častá slova, vazby a kce
vplne vžitá, bichas uleyničy vadna, cize' slova, za stva'
nem' rovnocenná' uleada' čtrá, slova nova,
237 vznišla' ze skutečue' potřeby, a nemajici dosti porozumění'
pro vřvoj ja a pro básnickou ulewu.“

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ

MUZEUM

Lid Nov 1/4 '36
cit. podle NR 20

~~III~~ - něm. vlovy

domněle' napsal's mne > mi vlorem němčiny

"Takový vloz němčiny je možný na ulkuhu špič., zejména
novináři; na ulkuhu lid. jen v Enaji národně smičenku
nebo v sousedství něm. Lid. ulkuha ma' něm. slovy,
ale kčeni něm. přívodu jsou v ní velmi řádká."

MF 9 223 208

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travníček - neologismy (sběrny)

- 204 v uměl. l-ře vznikla jen menší část ze skutečné potulky
- 205 " přes to by mělo spadnout tyto novoty zcela zavrhnouti.
Spis-i, zejm. básně, které nejsou zavrhnuty jako odchylné
někdy od obyčejného životního kulturního. Básnická kulturní úroveň
národní má své zvláštnosti, odchylky od živého jazyka, které
z vědomé kvality poctivosti. Ale třeba požadovati, aby tyto
odchylné věci (přesně) dle j-á. "
- 206 učit neologismy se sbírají se sbírání zjednaní j-á, jen s národním slovením
o správném tvorbě svědčí obojstrannost, že " náš neuváženost
jako na př. nejsp. tvary a vazby "

TS NR 5,

Traktát — nesmašeni učeb. slov

"Nesmašet dobře učební slova nebo jiná dobře
smašet, je sudivo zcela osobní, subjektivní, přez
uplatňování v j-e vedlo by ke značným a
k nezádoncím změnám. A do značné míry to
platí též o libovolnosti."

Jazykové zábrany, '61, 65

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tráva. — uoviuat

„Uoviuatvost naštoj musí žití čistě, jasně, ne falešně,
jeho uelwa má vyhovovat nejen věcně, nýbrž byti
léž správná, odpovídati ustálenému ueluvnicelému
a slovnicelemu skladu celého j-a, nezpochybňovat
se kuditě proti jeho duchu.“

naštoj 242 195

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

o slohu odbornému

Fr. Trávníček, O jazykovém slohu,
SPN, Praha 1953, 46-47

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

odborový styly vědecký a praktický

Fr. Trávníček, O jazykovém slohu,

Pa 1953, 46

Toto rozlišení najdeme již ve starších pracích akad.
B. Havr., který uhradil své původní rozlišení t. zv.
„funkčního jazyka [stylu] pracovního (věcného)“ a
„funkčního jazyka [stylu] vědeckého“ jako dvou samostat-
ných funkčních stylů [vědy, spis.j-a a jeho kultura,
sb. spis. čes. a jova kultura, 67-68] rovnou, přičemž si u
pojetím jejich obecnější, ale vnitřně diferencované
jednoty (k funkčnímu rozvrstvení spis.j-a, ČMF 28, 1942,
411-412)

Trávníček - omezení mnohoznačnosti

"Věkem času se pozoruje v jé zcela patrné snaha
mnohoznačnost omezovati, i když jde o vy-
znamy blíže, původní a přenesené, snaha o vy-
razovou přesnost."

O jazykové spádnosti, in Čtení o jazyce
a poesii, Ika 2, 148

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

1931
1942
1991
Kocan D

Travnice - perioda

Travnice, Uhrovice spis. část II, Pa 1951, 728

Perioda

Takové složené samety [podřadné a souvětí souřadně složené] zejména je li
rozvitější... nazývá se někdy perioda, její první část se říká predvětí,
druhé závěti. Mezi nimi se děláva dvojtečka. "

"Často se periodou nazývá souvětí útvary složenými podřadně t.j. tak
že se predvětí skládá z MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM vět vedlejších, závěti pak z několi-
ka vět hlavních, umol MUZEM větami vedlejšími. "

"Perioda však není důležitá pro strukturu uhrovice, je to útvary skladby. "

Travencích — příměstí

„Potřeba výrazové přesnosti je důležitější než čistota
spis. j-a vzhledem k srovnání j-a a k uřaděním.“

o výrazové správnosti, Čechů o j-e a
poesii, 42, 168

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trabvnicích - purismus

"... bruscově a puristické zásady do spis. j-
lyby z velké míry libovolně odvracen osobních
zálib a sklonek výsledkem apriorní spekulace
a nejdnou podivinského uměleckosti."

Josef Zubatý jako Bohemista
NR 38, 55, 160.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travníček — purismus

„Poměrně organismu našich j-a ... cizímí prož
záleží nejvíceji v tom, že se ustálené domáci
zřetely vyjadřovací nahradují zřetely cizímí:
slova jsou cizí, ale užívá se jich způsobem
cizím.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trabunice - purismus

"Purismus je snaha o j-ovu čistotu, ryzost normanibé-
čápanou. Níleu jde o čistotu spis. j-a se stanovně domáclit,
vyvoje dějiněto, o snahu, aby se uovz' jazé fíthl's se-
odchyloval od starěto. Níleu se čistota spis. j-a
mětí podle vztahu k uaděclm. Puristé ve b'ínon usstějí
o fíthl'sem' spis. ulwoy k lid. k uaděclm, režim. k bém,
ktera' považují za zachovalá, za typičá. A za fíthl's
jde o čistotu spis. řeči se zřetel'm k cizím j-ám,
měřem' umozitostm, výrazm, hlásm, slovm a frázem.
Ti dclh, fíthl'sclh k uaděclm j-a. Puristé zastávaj' mlté-
mí, že se má spis. jaz cizím vlcem co nepořice
vystrháti.

O j-ové správnosti; Čtení o j-e
a focii, 192, 227

Trávu. — purizmus

„Jednostranný purizmus, bratrosť bratův
bratův bratův síť, omezovalo
jeho výrazovou schopnosť, odnímalu možnosť
plně vyjádřiti myšlenky.“

Nástroj No 2 192

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

lidská činnost jako holbovní číntel

sr. F. Trávníček, O jarním stole,
Praha 1953

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

pro ⁴²lexikální dobrovolné činnosti ve výběru významných
fronček lexikálních a syntaktických

B. Havránek, životy spisovatele Jaroslava a jeho
kultura,

ob. Spisovná činnost a její kultura, Olom.
1932, 43

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travníček - sloupy

"... psal jsem ty sloupy rád, protože jsem
chtěl podle možnosti uspokojit neobvyklé zájmy
zájem svých členů, zvláště když jsem si
přeoroval, že chápou důležitost spis. i-9,
že jejich zájem o nejvyšší obsahové
zabavení, mění se ve větší pohnutí k němu,
že se v jejich práci a materiálu - vradli
a propenují silně a věcně národní výhledy,
vedoucí národní prospolitosti."

nastr. 1

Travnice, Fr. - slovenština

"Chyba čes. jazykovědy, i ma' osobní chyba, záležela
v tom, že jsme se srovnávali slovenštinu s číštinou
vyvozovali závěr, že slovenština není vedle
čestiny, polštiny ... s bramborí jazyk samostatný,
myšlivo že je s číštinou tj. s čes. mor. a
sléz. nářečím, do té míry přibuzná, že s ní
tvorí vyšší jazykovou jednotku jazyk československý."

"p-li čes. jazyk je též čes. národ"
"čisté ľudní a sovinský náz čes.
ideologie"

Vzájemný vztah mezi čes. a sloven.

NŘ 36, 53, 30 ve světle Stalinových jazykových statí

Travníček — slovo tvoré uelozizemy

"V j-e uuelocle'cu mají své oprávnění z té příčiny, že
mají zvláštní uelou, a to estetický, že hovejí snaze
ujoutati pozornost posluchače nebo čtenáře způsobem
výjádření, neboť tato snaha je podstatným znakem
uuelocle' uelny. Uelouost uděluje tímto výrazo-
vým prostředkem jasno na život v uuelocle' uelny,..."

~~Prof. Jan Štěr~~

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

o j-ové správnosti, Čtení o jazyce
a poesii, 42, 203

Antonín Křídlo

Trávniček - spis. řec

"Spis. řeci" uvažujeme u všech kulturních narodů
mluvou, které se užívá v l-ře krásné i odborné,
vědecké, ve škole jako vyučovací j-á, v úřadech
jako služební j-á, v denním životě a ve styku
mezi vzdělávacími vrstvami."

Spis. řec a kateřice ve škole,
SN, Praha 31

MČ 11, 82

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tráv - spis. jaz

" spis. ulava je svépra'ovny' utvar s osobit'ym vyrazi-
venm a vnitřnim skladem, s bohatým vyvojen
je víc než půl tisíciletí, kterým se zroděni, část
velmi podstatně odlišila ode všech lid. nářečí".

" ... nebo ji měnit bez závažných příčin podle
zvyku nářečního

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
nastroj, 74², 74

Trávníček - spis. práce - regulace

"Velvra je důležitými strukturální rozložená,
nepřímá, v níž se rozvíjí nejrozmanitější
individuální odchylky, nelze světu účelu
a je proto pokřívá světu ji na správné cesty
vývojové."

Spis. 100

NuČ 11, 100

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tradice - správnost

"... Každý výrazový prostředek není sám o sobě dobrý ani špatný, ani ryzí ani nerýzí, že je jeho přirozená záležitost na tom, zda je utvářený se zřetelím k novému j - u spisovnému a pak v něm vyhovuje je strance výrazové."

O jazykové správnosti, Čtení o j - e
a poezii 142, 153

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček - správnost

"Základním sadicím j-ové správnosti je účinnost
vzrazových prostředků jejich vzrazová schopnost,
vzrazivost"

O jazykové správnosti,
in Čtení o j-ě a poesii, 242, 116

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček — správnost

„Správný j-ovz prostředek je ... ten, který dobře
hoví svému vyjadřovacímu účelu, účelu, účelu
(své funkci), a správné užívání výrazového pro-
středku je takové, při kterém tento prostředek
dobře hoví svému výrazovému účelu.“

O jazykové správnosti
in Otčen'šje a poesii

MORAVSKÉ 42, 116
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tradice - správnost neologismů

„Základním předpokladem učenosti nového výrazového prostředku je bere vši psaly to, aby byl tvořen v duchu j-a, aby byl úvarové úbrojny.“

Oj-ové správnosti, Čtení o j-e a
Vpesci, 242, 209

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávníček — stav čes. '30

"chabná její kvalita nedostatek smyslu pro tradici
v její vývoji, bá vědy i fatná nevášnost
duševní"

"řádný úpadek a divočině spisovné ulavy,
s níž lze srovnávat stav v některých spisích
ze století 17. a 18. a s věnuš bychom u nás
hledali období v největší vývoji spisovných
jazyků a velikých kulturních národů"

Jeř. - Trávníček. Písační ulavnice j'a
česko, Pa 1936⁵, s. 3
(příloha '30)

Trávníček — úloha jazykozpytce

"Jazykozpytec je rádcem uživatelů spis. j-á,
je jejich rádcem, má v jejich slovařickém jevi poradní
hlas, ale nemá výlučnou moc. Dává udvoly, aby se
slovo zavědlo nebo opustilo, ale jeho skutečné při-
jetí do j-ové soustavy užívání je v moci
jazykové obce j-ových představitelů."

O j-ové správnosti

Dr. Čermák j-é a foessli,

21/2, 136

MURAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávu — úloha spisovatelů

Čes. spis-e' jsou vlastně stavitele' uobutuelo, uad-
heruelo-chradu j-a a filolog je tu budovu pofi-
šuje, rozbrá, hodnoti. Filolog může vždy spis-i
poraditi, uvésti j-j z rozparu, upozorniti na čas,
ulehčiti mu soustavu zpracování požadání
j-a celého, ale v podstatě je na něm závislý,
z něho čirpa' své j-ové vědomosti a poznání,
z něho vyzraje zřetelná řeči, ověřované a doplňo-
vané z řeči kive i lidové a z j-a staršího

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kaškov 24² 193

Kávu. - star. čes. 40. let
poc.

„Ve stavu a seladu dnešním spis. čes. obrátí se zřetelně
celý staletý vývoj, všechno to úsilí, které bylo vynaloženo
na její vzdělávání, tržbu, a také předešlé dvacetiletí,
v kterém se značně rozšířilo pole užívání spis.
j-a a které bylo velmi přínavné i jeho vývoji vnitř-
nímu.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kávu 40² 189

Trávní. - učebnice

„Mnoho učebnic, zejména pro školy obecné a měšťanské,
plave ještě ve vodách starého brusického a vaucep
zářku to, čemu se vzdělá přirozený j-ový cit.“

Káňský 24. 2 200

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travnicek - úpadek spis. j-a

„... na mnohých stránách se pozorují zřejmý
úpadek spisovné řeči; rozvažují se nejrozumnější
chyby z nezralosti a z bedalivosti, přijímají se
z cizích j-ů vazy a obraty ducha cizí řeči
cizí, bují zbytk. individual. novotarištví, není
dost porozumění pro velik. význam spis. ulny
jako důležit. slož. kulturní, ba seřadované se
nezřídka s nevědomostí a ní, kulturního
národa nedůstojnou.“

Spis. řeč

NuČ 11, 100-101

Trávulčík - útvorová zavadnosť

"Čo si najprv vytvorí a udržuje pri živote pri
útvorovej zavadnosti, predstaví byť zavadne
vyrasene, stáva sa platným prostredkom pre
správcu vyrasene."

Trávulčík Spr. 147

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trabunicek — úzus

„Obecný zvyk je nepovýšil rozhodčí v j-e.“

O j-ové správnosti

Lu: Chemi o j-e. a foessii, 249/1

129

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trabunčić - úzus

„Úzus dává slovu úvarové závažnější roz-
lišení od trichu proti úvarové gradovosti,
ten je včleněn do výrazové soustavy, přijímá
za normu.“

O j-ové gradovosti

Ju: O j-ě a poesii

042/127

MORAVSKÉ

ZEMSKÉ
MUZEUM

Travníček - volné výrazové prostředky

194

"Volné výrazové prostředky jsou svým přirozeným lidovým, udrčením nebo vulgárním, jsou přijaty a říká jí své normy než ~~grossové a sarkastické~~ proto se spis.-j.-em volně." "

195

"Její sbírky nemají pevně ustálen, mění se podle potřeby, a podle osobních zálib a kloumí ulavěných nebo pisatelů."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
O jeho společenství; Chemi o j-e
J. a j. 194-5

Trávníček - zájem o matematiku na prv. stupni učebn.

... v yngrejši dobi veliki zoročenel naš formér
š matematike. Projeunje se to silne razširjenim
o j-ove okaze, o grahnost, čistotu spis. j-a, o formaini
narodi, stariho j-a, formajen sledovanim zuein
izhajeden se pole pisobnosti naroho j-a, zorsabu
jeln uzivaini abjad

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

knj. univ. a dorozumaini
142 3

Trabváčes - zářaly do ja

Zářah teoretiku má uoc veleni omezenou
a více tu zručně zdravý cit j-ovj, který pod-
vědomě reguluje užívání zářahy uovfih
slov; s některými z nich se stává, jina
časem nemilobredně odumíne. J-ově uoc
teoretikovi nezbyva' než repetitivně vyčkat
rozhodnutí nejvyššího rozhodčího,
kter.

Maloměsto a velké město
SaS 2, 36, 25

Trávníček - země v j-e

"... každý se uznívá sice mění, ale vedle
toho si ponechává staré a starší zřetely,
vyjadřování jazyky do zřetely, aby měl možnost
lyheru, střídání, festivity.

Trávě katedry 5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

František — změny v j-ě

"Jazyk se mění stále, musí se měnit, ale jen proto,
aby zrychlil, zdokonalil svou výrazovou schopnost,
aby mohl vyjádřit nové pojmy, aby rozlišil to, co
dříve nerozlišoval, aby poskytl nové výslovné
odstíny slov již neexistujících atd."

Jazykové zápisky, '61, '65

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Travniček - Zubaty

"Slyšeli jsme spíše & obzvláště j-ové kultury vžil Zubaty
ostré světlo na brusičství a furismus, dohlázel
jeho nevědeckost a z ní vyplývající neblahý vliv
na vývoj spis. j-a"

Josef Zubaty jako bohemista,
NR 38, 55, 162

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trávu. - kuzel

"Jary' boli rozš, a rejmca spolecn' je kelerua'
sošile, z ktore' je uemadno se solerati, ponvadz
jme ji uynobilu jen my, vybr' rada priedst'lych
spololeni', takze je to v'robek v francu' s'ynolu
tradicin' a kolektivn'."

Uastroj 74-2

157

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trnava B. - nerozhodnost ve volbě tvarů, výrazů a vazeb

193 " nerozhodnost ve volbě tvarů, výrazů a vazeb, s ním se u nás
tak hojně setkáváme, má svoje psycholog. příčiny jednak v ne-
jistotě a nepřibleném citu individuí, je význam a trvanlivost slov
a vazeb, plynoucí z nepřetržitých jejich mechanizování, jednak
ve vědomí individuí, že umělé tvary a vazby, jistě se užívají
s hovorou, uhlavají jako germanismy, vulgární nebo dialekt.
formy přifouknou do spis. čistiny "

rozhodnutí se přidělati do spis. čistiny

vytvoreni nč. j - a spis. se dalo ... uměle pod vlivem autority
nářečí spis. u - filologů vnucejí normy čes. 16. a 17. stol.
čistěně dosazení tohoto ideálu [odručnětí] hl. ... vykoupeno obětmi
na obsahové stránce rčení, proto rannějším dovozů slov a obrátů,
jimiž se předtím přirodci nemohli ubíti hned uvoz. zivot, bez výrazně
přiblíží místo výrazů a obrátů vžitých v lidce a spjpuželi t.

Trnava, B. - čítina doh obrozene'

194 "Očakou... jest, zda glo fořebni' do se' mlyh neo archaizovati.
a ojet pluiti novymi slovy, jak se v dobe obrozene'
stalo u nas."

CMFL 13, 27

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Julea - správnost

"Uváže-li se, že některý obrat nebo slovo, třeba i žité a
vyrážené, je germanismem nebo je nesprávně tvořeno,
fosylva v [Hallerových] očích právo na existenci. 'Správný'
tvor nebo 'správné' slovo, které s imperativní tendencí
se vrací bez výrazové potřeby kolektivní místo 'nesprávné'
některý výraz, je však ve skutečnosti novotvor z hlediska
synchronického, ať již je vzat ze starého stadia
čestiny nebo umělé vytvoření ..."

Nová Čechy 14, 169

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trnka, J. - individual. zásah do normy

ověřit

" » Spávaný & tvar nebo » spávané & slovo, které s imperativem tendenci
se vnutí bez výrazové formy kolektivnímu mluvit » nesprávně to & výraz
je vřad se skutečností novotvar s hlediska synchronického, ať již
je vřad ze starého stadia čtení nebo umělé utvoření, a nemá
pochybnosti jeho spávanosti jeho s jiným osud než výraz
v jeho jednotě se nově vyjádřování "

Nové Čechy 14, 169

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trudaß.- obohacovatí j-a

- 198 představa básně a spis-e'
mezi odborníky vědeckí a lidé práce
- 199 spis-e' "převracení věde' mezi special. nauč'
"v popředí jejích tvorby stojí sbírka expresivní"

ČMFL 13, '27

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tundra, B. - formos v j-e

"tendence po atoni a intelektuální diferenciaci
formosí spri-formy"

ČMFL 13, '27, 199

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tondra, B. — praxismus

„vedome' úsiti' určitých individu' vyložití z mater^o setu
j-a formální zvlh přepaté z j-ú cizích“
johannesa citová: motor urodlenosti (or. různý/ postur/ více výřiv/ tak
z j-ú slovan. a román.

„Postup tento jest. opracování jím fotud, found stav na
instiu stromu nebo iubele sbalutem odporu s cizím
slovem... , neopracování, tedy, je-li videm umelou suahou
jednotlivce o přiblížení s j-ú, vybráním za vzor,
o neodivodněné substitucí všech výrazů výraz
nové tvoření“

ČMFL 13, 27, 199

Trnava, B. - spracovanie

196 " Spracovanie jova' jest' fatne problemem j-a, uholov uluveni,
nebot' nezavis' na uvide' situaci a na uvide'ne frustedi' "

198 " Za spracue' mozdeme tudiz' fova'zovat' to, es' individua, tvorci'
jaz'ovou jednotu, poutane' napododuji, al' z'is' ne shode'
s' tradic'nu' u'zem' j-ovym' nebo' s'pri'fatim' u' chylkami, vy-
chareptekim' ust'ic' sledim' a' expresivnim' fova'zovanim' j-ove'
jednoty. "

Do spracovani' j-ove' nerozdruzi' vetel' autority (aradenski, mi-
nistertvo), standard' zamest'ni' kniharni, aristokrat, demokrat,
logicky' nebo' estet, ... to, es' od jednotkovan' (a gote-
c'enz'ich' svazi' individui) nalizme v' j-ove' jednote' oblamu a
prijeti' "

podobnost' spracuem (musi' odformovat' pravnu' z'uslovenu' a
pravnu' citu' individui'
a' kometi' j'oz'ich' potrebu' s' oblamu' na
s'elektivitu) OMF 13, '27

Trnava, B. — správnost

"za správné můžeme považovat to, co individua
tvorci j-ovou jednotu, spontánně napodobují,
ať již ve shodě s tradičním usem j-ovým
nebo s přijatými úchylkami, vycházejícími
však sdělným a expresivním požadavkem
j-ové jednoty."

[Hallově to odpovídá]

ČMF 13, 27, 194

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost, P. — argotizování

Původ prázdného argotizování leží v poválečném
rozemí velkoměsta a čiré velkoměstské společnosti.
Nová horní vrstva, avantgarda velkoměstská,
chápala se argotizování, aby takto zdůrazňovala
mluvou ^{se} svůj odstup od buržoazie střed-
ního stavu. Novou horní vrstvou nadejde,
pat v argotizování vše, co bylo její
životní formou.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Státní ústřední archiv a P-42, 7951

7

Trost, P. — Brusičtvi

"j-ove Brusičtvi — oficiální j-ova kultura, vedena
hlavně středostolskými pedagogy — je značně ovlá-
dána staromilostí, obrátcem buď ^{průběh} v minul-
lost, nebo na staromilý ^{neurov.}"

Studie o j-ově a O-rě, 795

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost - čestina v 19. stol.

... existovala a) města' čestina charakterizovaná
velikou ~~větš~~ ^{šir} měnitou stupněm markantismu, b) venkov-
ská čestina markantismem prakticky nedotčená
a c) puristický spisový jazyk, na jehož podobě se
neustále pracovalo.

Černo-německý markantismus
Studie o j-^vch a l-^vě, Mla 195, 302

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost - čestina po 2. svet. válce

"Dnes je tato závidlost [na němčině] naprosto překonaná
a již se ani historici neocítí, že němčina byla
kdysi doplukovým nebo vzorovým j-em ("Meister-
sprache") čestiny."

Cerba - vědecký maďarovinismus.

Studie o j-ích a k-ře, Psa '95, 302

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost - germanismy obecně v dnešní češtině

"Dnes se obecně zjišťuje zájem přijatých německých slov
v současné češtině, u formálně generace s touto
výjimkou, že jistě zbydeť br. germanismů se v hovorov-
ném jazyce udržuje svou expresivností."

K původu slov téžich, vergl, Houza, Merta,
otvera, faika, ražovat, študl
Studie o j-ích a l-ě, Vlna '95, 285

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost, P. — germanismy v gramat. físních

" [německá slova] byla hodnocena jako gramat.
slova v gramat. físních, ale jako nepoetická
slova v obrozenecké poezii. Básnický jazyk obrozence
i pozdější nepřifoukl obecnou češtinu a
ještě něm. fráz. něm. slova v čes. básni
naopak proměňují básni v parodii. 4x

Germanismy v gramat. físních
ZEMSKÉ
STUDIE o j-ích a l-ě, 95
MUZEUM

99

Trvst - germanismy 18. a 19. st.

„... v některých případech česko-německé ustálovismu
se mohlo do české mluvy začlenit každé německé
slovo“

K nřm. podílů na čes. slovní zásobě;
Studie o j-ích a l-řě, 1915, 239

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost, P. - germanismy v obec. čes 2/2 18. a 1/2 19. st.

"... obecna' čestina druhé poloviny 18. a první
poloviny 19. století byla plná nové řady
německých slov"

O germanismech v Gramat. dílciích
Studie o j-ích a pře, '95, 99

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tröst - němčina

"Kakova'm' němčiny do čis. hovoru se zalla'dalo
ka social. hodnocem' ~~vstahu~~ němčiny ve
vstahu k čestné a na přesvědčeni, že čestina
neposlytup talove v'razové možnosti jako
němčina. Časloněmčská konverzace stala pre-
spizně nad ryzě česky hovorem tzv. pouhyk,
Čechu (Stoc & botmen). Tento způsob mluveni
se stal projevem utraťte' ideologie, protichůdné
boji za národní záj, jak to bylo chápano
jako j-ov' indiferentní smysl. 47

Studium 80'dů

Studie o j-ích a e-ře, '95)

218

Trasó, P. — německá spis.

„... ve světle nejnovějších badání se názor že novohornomo-
noumecty, j-ov' byj' je základe vytvoření frašské luccabur
ské kanceláře, uraňuje na prsto neodvratitelný. Vrchu
nabývá spíše mínění, že ono vyeovnáni střední a horní
německý, jehož výslednici jsou základy novohornomoni.
j-ov'ch typu, spočívá ve spře středoněmeckých a
hornoněmeckých kmenů ve východněm oblasti
kolonizacím.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Vliv císařské kanceláře Karlovy na slovesnou
kulturu německou
Studie o j-ích a l-ře, 195, 37

Trst — němčina v Praze

"Existuje dost dokladů, že v minulém století
pražská němčina skutečně (ať již omylem či
úmyslně) platila za nejčistší a nejlepší němčinu
v monarchii. Tato tradice se udržela zejména
s Müllenhoffovými texty o vzniku novohorné
něm. spis. jazyka na praž. dvoře Karla IV."

Česko-česká dvojjazyčnost Studie ... 140

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tröst, P. — německí prvky

"Německý element byl v každém případě v zemi zastoupen již v rané feudální době, i na přemyslovském dvoře. Ale početné německé obyvatelstvo v městech a na venkově existovalo až od dob velké kolonizačního pohybu, který se odehrával hlavně v 13. stol."

něm. - čes. dvojjazyčnost, studie o j-ích
a l-ích, 95, 134

MURAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tract, P. - německá vláda

"Kudok' vliv německý na čestinu v průběhu dějin se dříve
pohládal za samozřejmý; nevidět tento vliv nebo ho
popírat se vyhládalo jako nacionalistická zasklepenost.
V polemice s pozdním stadiem Čes. purismu v třicátých
letech tohoto století se prosadil názor: "Těsné přírodnosti
Čestiny & německé je faktem mnohá staletí, za daných
historických podmínek tomu nemohlo být jinak.
Slovní zásoba spis. Čestiny - o tom nelze pochybovat -
je plná šallu z německé."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Česko-něm. literární kongruence,
Studie o j-ích a l-ře, 1951,
166

Tröst, P. - obrození

"Bylo třeba dobyt u nás čes. j-ru ve všech úsecích
vyšší kultury mistské a měšťanské; bylo třeba prosadit
čes. jaz. ne proti j-u šlechtě, uhlířů proti j-u buržo-
arie v 19. století buržoazie. Bylo třeba, aby v čes. zemích
vznikla nová horní vrstva, která přijala čes. jaz.
v totalitě funkcí - nová buržoazie vzrostla z čes.
venkov. lidu. 7

K dvojzázákům vojny a umru
Studejnické a Lže, 75, 16
MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUSEUM

Trost, V. - jurismus

"Proti mocnému vlivu německý teď [koncem 19. st.] vyptoufal
vykrocení jurismus. Po první světové válce se postavil
čestný síce od základu změnil a ve třicátých letech
nebyl již jurismus a konzervativní j-ova ideologie
aktuální, ale jete ještě nevyhlidit. Od spisovatele
se stále jete očekávalo, že dá své dílo před vy-
tiskem zkonigovat kradně jete změnu kvalci
jazyka."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MÚZEUM
o j-ové 'Eulhuie
o j-ich a l-ře, '95,
153

Tröst, P. - purismus

"Dokud existovaly podmiňky pro vliv němečiny na češtinu, bojovalo se také proti germanizaci češtiny. Čeští jurišisté sedmadesátých a osmdesátých let minulého století vycházeli z představy, že se kdekdejší čeština rozkladným vlivem němečiny nachází v hluboké uřadly. Voudra-žovali přitom na slovní zásobu a na syntax, syntaxi učinili hlavně frazeologii.

Německo-česká dvojzřetnost.

STUDIO OJČECH A L-ČE, 795, 139

ZEMSKÉ
MUZEUM

Trost - purismus obroz.

"J-ova" politika ceskeho narodneho obrozeni',
"musela" vystupovat proti germanizovane
cetině, která byla j-emu mestského obyvatelstva,
zaroven se nah mazit ucinit z cisteho
jazyka neukosytili lidi's medium dobrou
kultury, coz ojet vedlo z napokni' cestou
na nekci'm.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Slovník a balstina v j-ove'
Evrope Studie o jazyku a l-ri,
195, 184

Trost — purismus 19. stol.

"Spisovna' čistina 19. století, vesla pečít'
purismu" Purismus vymýšl výpůjčky, aby
je vyměnil za kalbu. Ve spis. čistině
bylo a je plus kalbu; k tomu přistoupila
vypoda' mra lexikální kongruence."

Slovaistva a balastina v j-ové 'Evropě'
Studie o jazyce a l-ře,
1957, 184-5

Trost - výpůjčky - jejich kvalifikace

"Neexistují dostatečnou kvalifikace výpůjček. Lokalizovaly se
např. výpůjčky kulturní, obcovací a vědní. Kulturní
výpůjčky jsou vázány věcně, frekvenci nového předmetu
zejména z oblasti materiální kultury. Obcovací výpůjčky
naproti tomu předpokládají jinorázčnou oblohu, zejména
se kulturní částí frekvence. Věd. vědní výpůjčky
souvisí se frekvencí vědy a i vědní dodávají své
vědi výpůjčkami vypořádanosti a může tu však být
i vědní mezer ve srovnání s jinými j-emi. Výpůjčky
jsou také ve starších např. vypořádanosti, výbrz i nižšího
stlu."

K německému pojednání na české slovní záležitosti,
Studie o j-ech a l-ech, 95, 238

Těloc - výběžek z němečiny

"Čeré výběžek z němečiny pocházejí buď z východní
střední němečiny nebo z bavorsko-rakouské oblasti.
Tato otázka je došedlá."

K německému podtitlu na čeré domní zásobě,
Studie o j-ích a l-ře, 1915, 238

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tyl, J. K. — archaismy

„Jest jiz věru potřeba, abychom se na sířelú foli
belekristly z jistylch ulehovíclych, ource jen
dle stareho kronikare urobemylch bkovú vyměneli
a lehounce, nemecere, firozene ulehviti se
uancili.“

Sebr. spisů XIII, Ma 1881, 57

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tyž - předávek na brunici

volal po j-ovém Brunu, který by "sbral zívajícího
fond v úvodu ducha a jazyk vademu nechal
jeden z volbou foliovníku".

50 69

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tyl - germani suuy

Hudební dobrodruzi:

< Vies va's an fraisra' matira hoché jamrovala,
že ma' fohtlineš a mušlindra s'ercihundem
diti' broxne' unkelehenkeity >

Haller Problem ... II 16

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

tyl, Y. V. - walarowst'ua

overi 8

Houslitz, Wolauz' (jornubra' se tekdejpi' detine):

"Kis wa's asi frazdra' matindra bodne purnovala, ze ma' fotstine
a unistindra s ercibudem deti' hrozne' unkele egubdit
"Odrud bere ta bazma swaj' joiatel' ? Wladi' hej'rowe', foby vse
nehotit' udel' w' kraze nebo w' cizine' na z'ustenpu, foch'nap'
hled' ubohou detinu' prolamovati' a postredawati', nerozdawce,
par' by jinal' o swe' domnele' vzdilawoti' d'izazy' fodalci."

por. Hudební dobrodruzi

ob. Kuz' meho' sedce

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Tyl - názor na jazykovú kultúru

ovčič

„Kdož je dosti silen, toho si jadra a ľstosti j-a uarho-
far nečlanné svědom, aľ firi jeho neustalém vzrůstu a
rozvívovalím kategorické ustanoviti mohl: Ať foud a
nic dale!, aľ říci mohl: To je chyba - to také - proto suad,
že to ono slovo ve stanov, tak recenze, klasické, uenalel?
-- Tím větší radost máme tedy doslychajíce se, že se uohol
zdeňnějších liberatorů ukladitel na tom usneslo, aľ neffolů
material s dítu tomu sbírali, neffolů se bít bít, staré
auctoritě se drželi, aľ, ži uucitů foud v uárodě ducha
sétřili a j-u uarému ferute s volukem folebovali
nechali.“

Kuchy, 15/4 1845

fođle 50 8

^{tyl}
j-oue v'chovne' f'robeni' cine'
veselohy - podle J. K. Tyla

"Jiny' a nejhlavneji' zapiste' f'ropech z cine' veselohy
bylo by o'slechte'ni' nast' domaci' a f'opolite' ulny.
Jaka's, an bohuzil u ro'i' takova' spolecnosti jiny' vzeti
water'sky, ja z'z' p'annye, jesti' az' dosavad' jeste' tak
nevzdeta'na, ze lidi' ujednou du' rozfah' padati.
videme, an se o' nefat'ny'ch v'cech po' cirku obratit'
vypad'ni' ti' uaji'. Tus' z' nam' provozem' veselohy (arc'
ze u' romani'te'm jich' oddeleni' a f'odobe') za' roz' f'obou'z'it'
a jako' zrcadlem' vseli'e' f'opolite' ulny by' ti' u'oblo,
volice' a p'otecne' v'et'u' n'arich' o'olovosti' objemujic' 4
J. K. Tyl, Sebrane' spisy XIV, Praha 1892, 347

V

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vacek, Frant. Alois - vlast
Kamp^věch 184-5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Váhala — Aug. Vála (čl. Učitel o vyučování mabetiční
in Zlepšení vyučování mabetiční,
Pa 1951)

Vála „určitá chybná termínová čistota je jako
synonyma pro »jazykovou správnost«
též u V. Medovose

B. Homoláček (Učitel noviny 15/4/1951)

Váhala NR 35/30

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Váhala - Zrítna

Kritik hodnotí projev lemečského člověka podle svých
j-ových zkušeností; ale toto měření nemusí být dohodané
nebo dokonce správné, neboť může vycházet z faktů
subjektivní předpokladů, z nedohodných formací
jeho prostředí, tenceci apod.

Probovts, Jar. Kout 1, 249, 78

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Váhala - napodobení cizího způsobu

"Jestliže jazyk ve svazce o přímou nebo stručnou výrazu
vytvorí si napodobením cizího způsobu novou formu
přechodem, není možno jej odmítnout zásadně. Ze
pouze v každém jednotlivém případě uvážovat, zda
pro něj máme jinou, lepší náhradu, či zda je to
nezbytné třeba."

Průmyslové, Jarokot 1, 49, 79
ZEMSKÉ
MUZEUM

Váhala - Pravidla sloven. pravopisu

"První Pravidla sloven. pravopisu (24. 1937) byla výsledkem
nesprávných buržoazních teorií... v t. zv. jednotném
Čsl. j-e, a proto nepřávně sblížovala slovenštinu s češ-
tinou. Další zpracování PSP (24. 1940) vzniklo za
t. zv. sloven. státu a bylo formálně realistickým buržo-
azním nacionalismem, který se v jazykové politice
propovídal jako šovinistický nacionalistický purismus."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Pravidla z r. 1953, platila od 1/1 54
(ve sudačích od 1/2)

Pravidla sloven. pravopisu
NR 37, 54, 34

Vahala - ustálenost j-e

"Ustálenost v j-e je čímsel stěrná uesmělne
podceňovat. Je totiž předpokladem jarehoholi dorozumí-
u! Slovo plní dobře svou funkci v j-e právě tehdy,
když všichni, kteří ho užívají, rozumějí mu
v určitém jasném významu."

Vahala Jazyk 2, 79-80

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vachek J. - dynamika spis. j-a

"i pod kontrolou zdánlivě uvolněné elide spis. normovanosti
najdeme v j-e vždy jeho vnitřní dynamiku, a to ve
dynamice slova, výrazu, zdvořilosti a cílevědomosti."

Česko-polský a struktura dějiny
NF 49-330

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vachek, J. - Germanismy
Galicismy

"... nebo odemtat jako nepravé ani cizoklasny
(Germanismy, galicismy atp.), protože e pro svou
přítomnost v tomto užil vzil do té míry, že
by jejich vyumocování znamenalo nežádoucí,
rozrušování již dosažené stability užu.
odstranit, bezvýsledný, listovat...

Vznamení publikace naší jazykovědy
MORAVSKÉ
NÁRODNÍ
MUZEUM
1966, 260

Vacher, J. - chyba

- 323 uje práce obecně uznávanou pravdou o theorii jazyk Egyptu, že každá
jazyka, uje proto, že bylo možno, aby Eme vůbec došla, je pojmem
324 skrytých tendencí, jež nás mohou vést k francouzské změně
v jazyce.

České folklor a struktura dějiny

NR 19
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kačer, Josef - správnost

"Kritériem správnosti j-ového výrazu (slova, vazby atd.) nemí
 být jeho historická »čistota«, jeho domácí podobu (jako
 to u nás do té doby bylo zpravidla vyžadováno), ale jeho
 funkční vhodnost a přirozenost. [...] Dále je třeba upustit
 od snahy po formálně pravidelnosti, která si ~~v zásadě~~
 vynucovala nepřiměřenou slovní podobu analogii podle
 případů běžných i pro tarové případy, které od tarové
 podoby jazyk upustil. [...] Významné bylo i zdůraznění,
 že nelze klást j- dus a totéž měřítko j-ové vhodnosti
 na projev všech stylů jazykových kategorií: u některých
 stylů si vyžadují výraziva, které by se v jiných
 druhích stylu jevilo jako nepřiměřené ..."

Upomínání jubileum naší jazykové
 NF 49, '66,

1 Sv. Harban
Vajandry — Heyduk

odtudě Heydukovi (hlavně rybní)
nelibý se mu zbrobeling a rodinné přeměšlosti

poště A. Práche NR 19 275

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Jan Bedřich hr. z Valdštejna - omezení publikací
decret 15/12 1692

„Knihy ... které mají být tištěny, musí obsahovat jenou
věci vztahující se přímo k šíření víry nebo zbožnosti
katolické, jako jsou: Písmosvaté, díla svatých Otců,
výklad o sv. Písmu, výchovné, polemické, kazatelské,
apokryfické, životy svatých, zbožné nebo církevní
příběhy, zbožné písně, modlitby a jiné jim podobné,
ale vůbec ne světské nebo světské.“

Dobro 1/6 2/9 (1792)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Valenta, Ed. - čes.-něm. mluvnice

"Šumá'dla jecovala, ea ganku jannu hofrá'tov
šivolety viksem"

Reviditelná pouta Svobkov ^{25/} 145
- NR 29, 145, 133

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vážený, Otmar — o Strejčověch antifunstických čluncích
ve Vukovaci

"Konečně se někdo vzchopil, aby byl s j- a čísel
sváty oloune' boby, ve stovčích nemůžeme ni čam
a všechno vlet je možná. Kaň: Gussiči jako
zabednóni! Pozdrav Vas Běh!"

Dr. J. Strejčovi 20/7 1917
MĚRAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

~~M. Z.~~
Voláček slovníček

"... z poetického slovníku Voláčka je u spisovatelů
starších, současných a pozdějších dovozeno přes
52 procent slov"

Váša, Slovníček M. Z. Voláček

NR 31, 247, 98 - 106

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vdša, P. - Gebauer

„byl purista, neodmítal cizí slova již zdomácněná,
ale i taklivě osudil jové kyžosti proti hrubým germanis-
mům. Tu dovedl i forměnouct hlas a rozporčil se
tak, že ušil i velmi přívětivá slova.“

P. Vdša, Jan Gebauer, IV 2 31, 47, 138

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Váša - Trávníčků - správnost

... slovník si všimá též jové správnosti, připomíná
slova, vazby a věci nesprávná, odchýlná, nebo bez slova
... v ochranu proti nesprávnému výkladu. Jeho autoři
nerstojí na stanovisku jednostranné správnosti historické
a teoretické, vybrží fukelšep' fadé bedlivě s ustale-
němu zvyku a s fobřebánu spis. ulhvy, s nutností
nových slov a vymanového rozlišování, odstřno-
vání. Oba tyto činitele zasahují do j-a proužavě,
že j. nelze vylucovati fú obžebáčk jové sprá-
vnosti. "

VT SJC^{v1} —
VII

[Váňa] - Travniceň - správnosť

„Slovník hledí keš & j-ové správnosti, přijomina'
slova, vazby a rcení nesprávná, odchylná, nebo
bere slova ... v ochranu proti nespr-
a to s hlediska usouzení, se zrcem ke kulturní
spis. ja v nejširším smyslu.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
VIII
VII 4

Váňová, Věra - mluva žen

"Mně z vstev inteligentních, ujistuji pan Eisnera
[autora stati Brus a žena, zde doporučí ženu mluvit
nesrozumě], mluva u nás se slyší velmi špatně; i když
[na moravě?]

u nás užijí tvárně dialektických, protože nemají se spis.
čestně tak daleko jako ty ženy, což on tak velice pro
fir rozemost jejich mluvy.

mluva pravdivě

"Ti, kdo u nás mluví, ačkoliv staré řekly, že
norme, mluví u nás špatně."

Brus a ženy, NR 17, 22

Vaugelas, Claude Favre seigneur de - usus

" L'usage fait certaines choses par raison,
beaucoup d'autres choses sans raison,
et plus encore contre raison. "

Remarques sur la Langue française,
1647

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Věcná - jurismus

„Nepostavíme se ... ani na stanovisko juristického
karchování všech cizích slov českem, neboť
některá se spala → duševnímu, myšlenkovému
majetku národa“ [trávníček, o užívání cizích
slov, Trávníček XIX (1950), č. 41, 990-1]
a jejich odstranění by znamenalo vážné ochu-
zení jazyka, aniž by bylo možné schvalovat přeplně-
vání textu cizími slovy, neboť jejich příměra
muž národní masy a vede k částečné
nebo k úplné nerozumitelnosti.“

K problematice užívání j-a, SPFFB4

A 10/11, 1952, 109

Klášteru - bohatšího čestně

"Jazyk český, jak je nyní málo vzdělaný, jest
zardobný, bohatý a hojný, liberný, vnesený, & v-
ložem všech věcí, nicht se týká theologie neb filosofie,
epikobny, a příhodny."

Slovní číselný, 159 s = kott ČNS I, s. III

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Václavín, P. A. - čes. louce 16. stol.

Jazyk svůj, jak jej nyní máme vzdělány, jest ozdoby, jest
bohatý, ~~jest~~ ^{jest hojný} ~~liberem~~ ^{jest} ~~všeobecný~~ ^{jest} ~~z~~ ^z ~~vyložem~~ ^z ~~všeck~~ ^z
věci, ucht se ~~všeck~~ ^z ~~theologie~~ ^z ~~nebo~~ ^z ~~filosofie~~ ^z, zřísobny
a fukodny

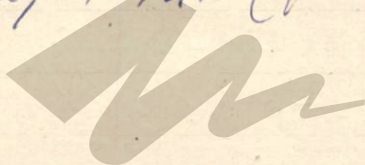
Průběh z Slovník českojazyčného, 1598
Jq krat hist 96

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Věstník o festování dělníků za vzorné účinnosti
zorané vřava & nepodobavosti kletí a křivosti

K Sylva Guadalupe's 1898

Dobr. Dej. 127m. (před. Jedl.)

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

1898 a 1899
Zemské muzeum
Brno

Kleslavů — fidelitas & rec. a lat.

"in qua [lingua] ornanda, perfolianda, augenda
et propaganda si nos Bohemi, vel Germanorum
vicinorum et civium nostrorum exemplo studia
veterum Graecorum et Latinorum imitaremur,
tam dignum commigrasset ad nos et in civi-
tatem nostram transisset omnis sapientia
Graeca et Latina. Loqueretur nobiscum materna
nostra lingua Plato philosophus deus, dis-
putaret de natura moribus et artibus doctissi-
mus Aristoteles etc. Sed contrarium fieri vi-
demus: fatone an incuria nostra, non difficile
fuerit divinare" " Jgkathist 94

Koucký, J. - dostatečnost j-ů

"Koucký nikdy žádný jaze neodmítl sloužit tomu,
kdo měl výslovnou výplodu a chtěl ji vydržet.

Nic nedějte na neobratné spis-e, neboť na svůj
jaze svědčí nedostatky svých děl; chyba obvykle
nezi v nich samých. 19

Le langage, 21, 406

= J. Haller, NtC 12, 33, 3

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vendryes, J. — lid. 1238

C'est le peuple qu'il faut consulter quand on
hésite sur un cas d'usage ?

Le langage, Paris 21, 284

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vedoucí, J. - schopnost užívat j - a

"Bylo by smělé chtít dokázat, že pазъ, jistě užíl Homér, Platon,
nebo Archimedes, je lepší nebo lepší než pазъ Shakespearea,
Newtona nebo Darwina. Vůdci vyjdou-li do souale,
co chtějí říci, třebať jistě, řízení. ... Vůdci uvidí
každý pазъ nevyžaduje slíbení tomu, kdo měl uvažovat
nepříteli a chtěl ji vyjádřit. Vedejte nic na autory ne-
obratně, Eteri svalují slabosti svých děl na pазъ, obvykle
chyba vězí v nich samy. Je zřejmé, že je to pro spis-
vatele, kteří, když uvažují, raději, Eteri, může následo-
vat, když užívá j - a j - a, uvažování, ustrojování dlu-
hou radou gírovatelní. Celo tu je jen o stupeň
nesnadnosti."

Le Langage, Paris 27, 406
cit. podle NR 17, 16

Vinářičky! - chvála českiny

Srdce rojím nejdůstojnější oblibováni,
cítě u vyplnění českiny roztomilest
Libernou lahodi spanilá uchu českina hudbou,
v taktu se Hellenismu lehce a volně točí!

Číslo Chrámu 589

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vlček, Jaroslav - germanizace čes. kultury

^{sv. Karla}
v dopise Kajandellmu 26/7 1883 : čis. 6-9a - Anglia's universal
souhrn něm. byrodinné a hughovské
romantismu

vše přešle v čis. 6-20 prostředky jen nemohou

— " — 30/11 1890 : v Cechách se germanizuje ze všech
stran

podle A. Pražské NK 71 274

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kuvarichy' - pojednání o budoucnosti cistiny

„nem' tomu dámo, co se ozývají hlasy tordici', že máme jest každé
suažan', fozněsti j. c. l-rou, ten že nemá budoucnosti, že vrad
se včasně nevyhumbelně zabývouti musí spis-e' žel' kope učiti, sedy
sami lid navádeti, ať se co nejdříve formacil, te že si rozumne' obce-
stvo cís. samo, žada, uznávají, že se tak stane spolevnostem sem př-
bohaté svetové l-ry, která za jediný rož více a ryzejších plodů
ydává, než chvilka l-ry cís. od fočátní vzrůdu svého až fo
naše. Tak rozumně náměstí fítkle' cís. lidu, spravadelny spis-ii
čubých nazývají „blouznovci", že budí co zurtveno jest, a že se
přičinějí fočátní fítkle' a vsem vyšším vzdelání' Císlivů'

CCM 91/1 1857 375-6

linarický' - špatná' čistina měst

"O tom [o čistině jako zivelně j-e] může pochytovat za duš' našich
jeu učenců do krajů mezi lid' nikdy nepřistý' jenž ryzost
j-a čis. cení podle fitování měst a podle škol. v školách
materiálně odcizení učitel jargonem odpola čes., odpola
něm. učená. 4

ČM 31/1 1857 377

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vocel - budoucnost Čechů

Vocel J. Fr.

Budoucnost české národnosti

CCM 21/1

652-666

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

o čestné ^{voce} za obrození tradice za obrození

„Nejprve se teplo za našich časů vzdělávání vědi
a literatury píše, nám uchylo třeba z j- a u- a-
cizí nešvary a šavárů, vyznívati, sloh teplo
francie tvoriti a broušiti, u- šolov: nám již vzdělání,
šlechť, s vyjadřením vše se' myslitel' schopný
slovanů' jaz' s fri' nekou a na hotone byl
jaz' s, jeho to ecle' u- stroji' již tak dokonale' jest,
ke těm, šdov' classic' frati' čteji', toli' s' pravidly
jeho se řídit' třeba, naš' vel' šed, nevlade' zdiated
vzdělávání' věci' naš' narodem', jako se to v 18. století
u Němců' dělo, my toli' s' formace' v počínání' předčí
šlechť - omlu' duchem literárním vedení, který' za časů
Velestarých jaz' s' cizím vládnul.

J. E. Vogel Slov s čine 'navělnost'
ČCH 19, 745, 258-267

Citat Vocel

Nutnost učiti se ruskovici
a slohu českému

Muž pak, jenž z lásky k národu svému o vyš-
ších vědomostech jazykem čistým psáti se
odvážil, nucen se vidí s nemalou šký
a časem ztrátem učiti se ruskovici a
slohu českému, poněvadž příležitosti k tomu
ve školách nenalazí

Vocel, Slovo ke vlastenskému čtenářstvu
CTM 21/1, 1847 3

Citať Vocal - samostat.
věda

Samostat. zroumalní
hlubokou činnost

Děle zapotřebí jest, abychom samostatně nastoupili
cestu zpytování a bádaení w oboru věd a umění,
aby to, co českým duchem vykonáno, též k rozmožení
slavné pověsti českého národu sloužilo.

Vocal, Budiž světko! ČCM 22/1 535

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Citát Vocel

čítina ca 1847

Hlavní příčinou tohoto nedostatku (neboli po-
klesky zde opomíjen) pocházejí z nedostab-
ku škol českých a vyšších národních vzdě-
láni vůbec. Český jazyk dosawáde z veřejného
žiwota, ze škol ^{MURAVSKÉ} vyloučen jest, tak
že bolestná žaloba ^{ZEMSKÉ} ^{MUZEUM} ^{čtrnáctý roč}
Jungmann již před čtyry a čtyrydesíti lety
wedl, dosawáde na okolnosti naše se
vztahuje. Vocel Slovo ke vlastenskému
čtenářstvu, ČCM 21/1 1847, 3

Citat

Vocel

zachovat cisty sloh
minulosti

Dolehami na to, aby se setri slohu ciste cizeho,
od predku nasi tak skvele vybranseneho
a nam u nich jiz v jich dech zachovaneho,
jest povinnost, vyplujici z povinnosti, jeco-
wati o zachovani samostatneho nazu
narodnosti nasi

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vocel Slovo ke vlastenskému ctendarstwu

ČCH 21/1 1847 8

Vocablo, O. - cizí slova

„Věta' dobra' a užitečnā' slova jako advokát, stát,
parlament, vradník, exerce, redarce, komerco-
for, franco, organ, psychologie nejsou cizí slova
o nic víc než třeba fořt, cilla nebo globand.
Zbavovat se vesivárocluněk, ustálených termínů
známena' zavádět handjru, stranu je teprv nutno
si předkládat do kulturních myslén' 4

Barbarisace
čestný,
Vědomost 28, č. 12

Vodač, Jindřich - romanisany

„vedle germanisany se razi uaji v poslednich letech po uvari
samostatni siri v silice romanisany“
uzivani slova dati (viz text)

Vodač, J. NR 2, 18, 33

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Udař, Jindřich - úfader čestny

s cistou se zachazi' dnes vóude ve veselosti
tak ušetruje, nedbale a nehorázně, že z toho
srdce boli'!

podle Fr. S. Janše, Nul' 8, 29, 67

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodička
klasičtina Čačun

Teorie klasičnosti, opřena' u Dobrovského o literaturu doby veliké-
vlaste', gla jisté bilionofornu nové vzniklé' literatury, poněvadž
ji učila fo jazykové' a slohové' stránce Čačun, vedla z fečkovosti
a odpořivnosti v fikčnímu projevu, učila učiti se zdidržu
hodnotám. Byla sice' zabitou nového svažu mezi
literární' minulostí' předbělohorekou a fiktivností, vzhledě
do stánu opovězení tu dobu, stvoř' zároveň s jofikálním
tradice literatury se formací, znehodnocovala i jazykovou
kulturu Čech' l-ry vůbec.

Vodička, Ulohu Jofa Dobrovského fii vznik
obozrení l-ry, Jof Dobrovský, 1753-1953, 753,
337-8

Vodicečka
stav 6-7 v fol. 18. stol-

Byla tu i v fol. 18. století normální vertikální
"diferenciace krásné literatury sestupující od literární
vedoucí avantgardy přes strukturizovanější v sírni
obruhu vzdělaných čtenářů a strukturám folkloru
a zlidovětím, ale tohle je výslovněji patra této budovy
byla vplivována ruskou produkcí básnickou a
jezdeckou. Horní patra tohoto literárního stavení byla v-
plivována dle francouzské umělecké nebo francouzské.

Vodicečka, Česká obec, jako problem literární,

SAS 10, 248/48, 36

Vodička
odstup od unoložajčnosti
doh predobrovenus'

"privatne' formny v diferenciaci narodni' spolocnosti
cisne" na for. 19. stol.

"Podup narodni' uvedomeni' vedl formulu & odstra-
neni' te' splecenske' hierarchie, stava se prejavovala
vnejšne unoložajčnosti (vstava lidova, oficna'
o jazyč cirky, vstava meš Paula, oficna' o němcium,
vstava šlechty, oficna' o jazyč německij a francouzskij,
vstava vdolancu, oficna' o němcium & latium);
v strukture sloch narodni' govědome' vystupuje najednom
jazyč jaas preč dominantni'."

Vodička, Pocátky, 45

omezená vodička

rozumné listy Jungmannova 'l-ry

... díla Jungmannova 'l-ry. Jla pro lidové zemědě
meké rozumné belua' než díla předchazející cíle literární
produkcce, ale od tohoto okamžiku se začaly produkovat
národa očita' v rámci českého j-á pod hláskem
polární vzdělanosti a ne - , zdejší drve, před
nerual cizí jazyk, jla první yloučen z možnosti
vyššího vzdělání.

F. Vodička, Jungmannova učba ... , 132

MORAVSKÉ
ZEMLSKÉ
MUZEUM

Vodička
Condensace v Lučkové fráze

„Vedlejší určení, která by mohla být vyřazena
slovesné vedlejšími větami, hvoří částečně vyřazena
buď samostatnými větami, nebo vrbami foliovelkými,
participiálními, přístavnými, po případě než pří-
vlastnými vrbami nominálními nebo vrbami
infinitivními.“

Vodička, Počátek, 216

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

^{Vodička}
vznam Jungmann, Čelák. a Valachův

„kade novocirka' nek' spisovna', Edz se z ura'lot
probrala po dvousetletem umlčeni, v mnohem Sol'saku'
nastla hlavne tri: unze, kter se stali sotvami
a vzoy prami Edzid' fro, soe' soucarni' a nejblizi'
redstufce: Jungmann, Čelakovz' a Valach', nejen
sylvni spisy, ale i film, ze Jungmann z fratekha' ocloty,
Čelakovz' a Valach' z fovinnosti redaktorke' gli.
i jinym spisovatelim bore'ory.“

Th. ~~Vodička~~, Zauvisea Valachova nek' spisovna',
CCM 25, 1901, 3

Vodička
Jungmannovy j-ové ideály Jungmann

„Oci Jungmannovy jsou upřímy & neuvěřitelné
a ještě nehotověním j-ovému ideálu do
budoucnosti; Sdežto oci stoupení j-a
zlatého věku by upřímy & hotověním
a usavrěněním j-ovému utvaru minulosti.“

Vodička, Počátky
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM 38

Vodička —
Jungmannova sušla o diferenciaci
j-a

Jg. se suzi' ve sue' praktické' činnosti j-ové
obrodné' vyvésti j-ovj' g'he'm c'ihy' z jeho
stavu, charakterisovaného na s'lonku 18. st.
funkc'ni nediferencovanosti. Jeho úsilí o jaz. &
odbornj' a autonomnj' jaz. báničj' unědoule
sue'ruje již od z'uvě'nění' družitel' rozvolnava-
ní o jazylu c'iholu (1806) & f'ic'onální' období
mnoho funkc'ntw j-a »obecněho«, sloužícího & bez-
fr'it'dnímu porozumění, obdobímu vyhraněným
funkc'ntw st'ly. " Vodička, Počátky, 43

Vodička
Jungmannova učebnice o českém vědě

... jestliže již v průběhu 19. století se podarilo de-
sahovat toto, aby se vědecké odborné a společné
mohly prováděti na univerzitě vědy, a je třeba
dovést se v učebních oborech vytvářeti to, čím
bychom mohli říci česká vědecká "kola, vědy"
zoubek vědecké tradice a vědeckého systému,
stejně jako u nás jsou tu i s evropským věde-
ckým form, pak si v té době musíme přiforemovat
vědecké i jiné předání obrozenecké předání
stare v oboru vyšší l. v a vědy 49 s tak
pouplytým učebním př. rovnal.
F. Vodička, Jungmannova učebnice..., 135

London styl forarclj'

Vodička

"ofouřt' zvyklosti ba'snic, realizované' prozy
stari' a vytvář' novj' patetický' sloh, zaměřený'
s jazykově' stránce celého' projevu."

Vodička, Pocatý, 223

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MÚZEUM

star j-a v 3. čtvrti 18. stol.
Vodička — neučina.

„... charakteristická vertikální diferenciace literárního obecně nezmizela. Rozdíl proti dřívější situaci spočívá v tom, že tato diferenciace se neodtécňuje uvítí cíle l-ry, ale tak, že i v literární vzdělanci se užívají v oblasti v-ry l-ry jiného j-a.

Vodička, Počátky, 7

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

rozvětlení ^{Vodického} měsíční funkční j-γ v 20. letech 19. stol.

"Zatím co v počátku století slo užití o zvláštní
"běhu" jazyk v fróze, odlišný od normativní v ^{Uladově}
j-a předávkem valchaym a žijím slo užití rozvětlení
měsí oběma funkční j-γ tak velice, že se již
tento j-ovou v hranosti omezovala společenská zvláštnost
nové frózy na užití druhé vydělaní a rozvětlení

Vodický, Vodač
336
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodička
kerndlov jazyk

„Zřejmá tendence oprostit j-oví projev od archaismi
a zastaralých větších konstrukcí (period), jakož i
snaha »obnovit ulovu« v její dorozumivací
funkci »pěvci klarem«, dala také i přiznání
Charakter kerndlově literární tvorbě hled v jejích
počátcích.“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodička, kerndlov tematicky a j-oví program
v Poetických besedách, NR 37, 354, 103-115

Vodička
boj o des. publikum v obrozem'

"Bylo třeba dosáhnouti toho, aby vydávání české publikum
čtenářské bylo pro díla francouzská i jiná jazykem zvlášť
v tom smyslu, aby je poskytovalo jako díla schopná
užiti v jeho narození fobily literární a aby se
mohlo studium literární užít buď úplně,
nebo aspoň ~~část~~ částice v obzoru literární
produkce francouzské jazykem."

Vodička, Čes. obroz. jako problem. lit.,

37

Vodička, F. — Jungmann

"Jungmann postavil historii do sluzeb obrozeneho
univerzitu soudobého. Jungmann nepodíval se na
jeu s lidmi, abstrahované životy, nejare' vědu' discipli-
ny; věci jeho vědecké podíly jsou prostředkem
k národní regeneraci čes. kulturního a společného
života."

"bylo především zapotřebí poskytnout této společnosti,
prostředky, aby získala potřebu vědeckosti, jazy-
ky a literatury, které by byly vykláčen z oblasti
vědy a literatury národních požadavků."
Poslov vydavatelů z J. Kráť Hist.

1947 183

o Vodičkova
genetických problémech při výkladu obrození

byl - teze :

1. obrození jako formování, po přijetí uvědomění
'navazování' na českou reformaci (Klasar, E)';
2. obrození důsledkem evropského vývoje myšlenkového
(Jungmann, Palacký, Kaizl, Joll, J. Klíma, zprava
Pezar, A. Hovavě);
3. obrození jako regenerace domácího nacionalismu
(Hybíčková, J. Malý, Hanuš, Pkav, Stralovš a j.)

Vodičkova kniha

F. Vodička, České obrození jako problém literární,
SAS 10, 248/48 34 n.

veš se Vodichka slavobled
slousem na souci

F. Vodichka udával statisticky, že v počátcích
hrané prózy nč. žb 75% - 90% vět zaloučen
slousem Jungmann a Lída se vědomě
od tohoto slovnědu/odlouiti, ale Klicpera
se zvl. v Točimě vrátí k starší větě se
slousem na souci

Vod Poč 313

k tomu: "Točimě se vrátí k starší lidové cítě - jazykem
dramat je spjat spíš se svou dobou, s Jungmannem a j."

Krameriový edice - skloně 18. st.

Vodice

„... křili' Krameriovu se podařilo organisovati čtenářskou
obec lidovou, která poskytovala knižní, především
prozaickou literaturu, jež svou j-ovou hodnotou
a svou výchovnou tendencí se uvědoměle postavila
proti dosavadní produkci knižek lidových
čtení, různé věkové skupiny občasně.

Vodice, Počátek, 19

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodlcha, P. - jebí evropeizaci spis. čestiny

- 152 "... u nás je dost písařů i spis-ův, kteří se snaží co nejvíce a co nevíce
jazyk náš »evropeizovat«, např. píše v něj cizí slova, latinka, francouzská
a bůh ví jaká - jen u německá - jedním slovem dávajíce pojmový rozsah
slov cizích, ... čerpejí fráze i syntáxi: nahrazujíce cizími, nejčastěji
německými, prvky obzvláště ani jiných neruší, ... "
- 153 "... s druhé strany je více takových, kteří v »evropeizaci«
ve slovech, frázích,
vazbách, valíkách se u nás nebíží s nevolí internacionálními našimi
slovy, ale i s hrou nepřiznivých okolností politických, uvidí u nás odnárod-
nění a zvláště fonetické.

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

ČCM 68 1894

Vodňcha, Th. — spis. jazýš

753 "kec spis. je umělým vytvořením, jdoucím za účelem praktickým"
"vytvorili ji a přetvořili, ne grammatikové a branci, ale spis-e'
grammatici a branci uobey jim radit
, výslednic a souhrnů umělých spis-ů, archaizmů i novotvarů"
u spis-j-a "pravidla", u živého jazyka (i u dědi) "zákon"

CCM 68 1894

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodňcha, Th. — praxismus

pro analýze slova lašati (ločen)

„nechci spis-e, který užívá slova lašati, hned s^uřizovat“ — také udržiteli
všickni branci práce nejsme, za jake' jsme vyřizováni“

Vod. ČČM 68 1894 162

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodička - polonismus
reprou čisto polonismus ^{folie} slova na slov., ve slov., na sloven.

(= 2 Polka & u nás zanesená)
j-oví zeměpis & užití, že „periferie“ užití nespadají v jedno
s rozhraní částečně spis. zúč.

nikde přesně stanoviti, kde čítina přestává a folistina začíná

Vod. ČOV 68 1894 161

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodička, Th. - moravský

155 vyčítá cíněné kritiku Bantová, že udržuje moravština - Vod. resoullari'

B. je doformuje spis-u moravský & formuut'

kdž, žil pro 300 let, a užil v literárním spisu moravština, ani s mor. prož

ll, fovažovaly za čes.

sp. jaz. má svou historii, dialekt, také svou

naši zachováni y, ē v čis. proti fraž. y, i', Vod. s doformit i u m. ou

ČCM 68 1894

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodicha, Th. - o BR

153 1 yd. gls do roba rozbratno, „vzbornost Evily“

v.
CCM 68 1894

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vodicha, Th. — o Barbosové kulovetě

„vysoko cením jeho horlivou snahu o čistotu a správnost čítky“
„v takové knoždě zlatých ernek vždy ještě se najde neřada“
knusla

Vod ČCM 68 1894 164

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vojtěch, J. - terminologie

280 káče terminologická vřáduje „opatrné úvahy, vedené
jednak znalostí podstaty pojmů, jednak porozuměním
pro možnosti j-ové“

282 „na místě je tu rozvala a střídmost“

vešlejší poznámky k uání matematické
terminologii a symbolice
Čas. pro pěstování mat. a fyz 66, 37
podle NR 21, 37, 274

Voráč, Rud. - něm. zdomolením v něm. termínologii

"proti staré bolesti našich dělek, nečes. a
"obyčdně zdomolenému názvosloví"

Souborník, s. 9

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Voudrák
jazyč bible Kralické'

"Jazyč bible Kralické' není vřad novy' jazyč,
není ani domáci dialekt Blahoslavův a
ostatních původců bible Kralické', nýbrž je to
prostě jazyč Husův v další fázi svého
vývoje a zdoznamení."

V. Voudrák, Vývoj, 17

Voudra^č
Jazyk Jungmannův

"Jazykové lze u Jungmannova předvíšim
fororovati zcela vztelue vliv bible kralice'
a pých období. když však zachází příliš
daleko, usívá-li foelle ní tehdy již zastaralý
slov a vazeb."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Voudrač, Vjov, 98

język ^{Vondra's}
v jęz. Słowenosti (1820)

v Słowenosti jęz. "fodal nowou terminologii",
ba skoro nowy wiedczy język "

Vondra's, Wyvoj, 57

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vondraš
vliv klasičtích j-ů na Jg.

„Jungmann ... podléhal také vlivu j-ů klasičtích.
Ten jest patrný hlavně v stavbě vět a v slovo-
sledu. Jeho prosa je plna rozvolněných period...“

Vondraš, Voj, 49

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vondraček
o jazyce Valacích

"Jazyk zaleďdajic' se na bibl. Kralicic' dovodl
p. uvěsti v taboz' soulad s pořadavz' novějši'
dob, že zejména škicni' vřstvy inteligentni'
mohly s radost' sakuouti' fo c'isne' švize nebo
c'isne'm c'asofise."

Vondraček, V. 1864
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorovánek. — archaismy

Střelice I, 1885, 19

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorovka - barbarismus

"... slova zbytně a pro ostudu j'a usilho z jiných j-ů ,
zejm. z německý přejata, a barbarismy něčena"
např. lajntuch "prokřadlo"
"prokřáti lajntuchova' čistina fražda"

Vor S 264

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorovka, K. — Barbarismy v 16. stol.

(Daniel Adam z Velehravína
z A. Lomenčí)

trefovati, fedrovati, cir eustanci, peregrinaci,
grunt, gruntovne, preceptor, discent, discipul,
Klas, vrblovati

Stylista I, 1885, 18

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorova, L. - broušen'

„Usil' učencův ezimulny (vol. germanicny),
vyšetřiti, jich varovati a frisyjemi rčenými
domácími je nahrazovati, broušením j'a
naryvatel' byva.“

Pliska a foetka I,

MOŘSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

1885, 42

Vorovka - dobrý autor

„kaš jazd je správny, sekúne-li púbe- domovacieh a
ohybacieh kvani náci spis. n. kvizai, totiz loch kvani,
jichz uživaji nejlepsi spis-e ces. ne svyeh spiseli“

Kritérium: klasická ces., ustálená koncem 16.

sol. Bkral

Vos 264

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorová, K. - dublety morfolog.

Stylus I, 1885, 37

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorová - germanismus

"Taková germanismus vplulo velice množství do j-á našeho,
a to nejen středem našeho národa se sourod, německí, myšle i
obroedím a vedbalgín předvádáním z hómociny na jaze cexy. "

VorS 263

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Perioda

K. Vorovka, Stylistika a poetika, díl I.

„... krásě slohu hovoí větosklad souu
zvláště umělym skládáním per

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorová, K. - provincialismus

Střední I, 1885, 19-20

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorovka, K. — purismus & neologismus

„Neologismus, t. slova bez podobnosti nové vytvořená.
Jsou-li vytvořena s touto účelí, aby nahrazo-
vala slova sice z ústředí řeči vyřazená,
ale zdůmačující nebo velmi vzdělávací,
světem uznávaná, třeba se jim purismus.“

Sfistura I, 1885, 20

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Korouba, K. - výrost

"Byl jím mláďa, užívá-li slov umělců l-rou
novověkou ustálených, ve většině národa
bédných a všeem vzdělanějším jeho zedných."

Střelná a jactra I, 1865, 16

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vorová, K - ryžost

"Etymologická správnost ... sčítá jednoty spis. j-a,
jeuz různé vetve národa, rozličnými nářečnými
a podřecními uakivělymi uakivělymi, školství,
věcnými řečnickými a l-rou umelou foji v pden
celes, a této správnosti jazykozpytné
křátele ryžost" ;

K Vorová, Slovník a poeie I,
ZEMSKÉ MUZEUM 1885, 16

Vorovka - ryzost j-a X správnost j-a

„každě uhlava jest ryzí, když se strážíme užívati všech
cizích slov zřetelných (užívající ovšem takových, bez nichž
obejíti se nelze, a kterých užívá všecken vzdělaný svět,
- na př. slát, fotografie, klavír, telefon).“

„Náš jazyk je správný, sčítáme-li jímě slovníci
a obydacích tvání řeci spis. a knižní, totiž těch tvání,
jichž užívají nejlepší spis-e' náš. ne svých spisoch.“
Elas. cis., usla kus

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vol 5 264

Vorvka - o své Štáři

„Chci jim našemu obecenstvu podat něco arfou
formálně nového, ačkolí mi lízelo nejen o novotu, vybrě
i o to, aby poučné líce naš! sledy a fraseologie
jádř je lexikálně jednoduš! líz, stalo v popředí
před Karavým rubem jójem
našer fode Štáři je od Fr. Ot. Mičeš
Vodmlava Vor 5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kuchelický — Bartoš

vyhledat

postavit se proti Bartošovyho opravám ve svých básních

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Michalík, J. - cirkva
naš' věci

Ty v "Hospodine, pomiluj my" svata,
ty věčně živa' v físi Václavově,
ty studno věhy, brády v každém slově,
ty vchamoucíh včetě vyhni zlába!

V husitě físi bleskem bouře vzata,
ve včetě orlím a ve síle lvoně,
ty zabývá' v domě Kollárova,
ty slz a smu číže vichovata!

Ty jak noc tmavá před slon KÉ umolo bleska,
jak žula Forda a jak slaba měkka,
ty draba, svata, včetě věci věda!

Křte ohniv' a sladkýh květů lázni,
ty oří, pět ku, vilo, věčověda,
ty sfingo, s jadou chvilu se o to bázni!

v Klarech v fontě
cif podlo NR 75 192

Vrchlicy' - klavíra' bra

overit

co vyronali buditele', je ve^vc^{*} "sázka'ua'"

"nač jinde pštrbovali cele' epochy, at vytvořili k-ru, která by měla
našer klavíra', nač jinde pštrbovali stálety, to musilo u nás
být hotovo za fíl stálety"

O poesii J. Nerudy, '03, 5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vrchlický, J. - maberitina

Ty v „Hospodine, pomiluj mý“ svata,
ty věčně živa v físi Václavově,
ty studno velký, krásy v každém slově,
ty nehasnoucích vznebu vylini klata!“

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Kornel ze Všebr - chvála čertiny

[o předmluvě & předkladu Řeci o napravení fadlet
od Jana Látoušského]

„A sami my ze všech národů budem, šlechtě svuoj,
jazyk přirozený, dobrý, ušlechtilý, rozumný, ordoobý,
bohatý a hojný, nám od boha daný, potupic,
latinský nebo račecký, obojím uviděm, sobe
k farničku zdelavati budem. Já far - ačholi
tate' bych mohl latine snad, tak jako jiní mne
rovní psati, ale vída, že sem Čech, chei se
latine učiti, ale česky psati, i raluvíti; auz
mi se zdá, tak jak říci přikoreni v kenávisi
mieti, ačholi uěkni se za mi stydie, aťab jie
nemilovati, alych všeho, což bych šol psati,
chtěl, česky, m jazlem radějal, nežli latinskej
nepal.“

Dobrý den (1792)

Dobrý den Č. a L. Jedl, 105

g. K. H. 74

Vlt. Korneš z Vohrd - chvála cín.

Jest nás cín, doby, uslechoty, rozumný, ozdobný,
šťastí a hojny jest. Hojnost a blahobytí jeho z toho
můž požadno býti, že ozdobněcky, cizími latě
můž povědno býti, tož i cín. Cín se par plad-
soti jeho dotýcá nevím, co by tak vřelově, tak
ozdobně, tak lahodně mohl puzem českým fou-
dnu býti vneslo, par rožným a latěným
býchom se totiž, sudeb, a jedny mímj druhé
chvátili, abychom je vřelovali.

M. Viktorin Korneš z Vohrd

= Kott CNS I, s. III.

Kornel ze Vichard - výrazové schopnosti čertiny

úvodem k předkladu Řeci o uapranem' fadlobu' od Jana Zlatoustého:

"Kteréhož sem i s te' také' púčiny rád vložil, aby se jazyk ud's čerky' i tudy
šitil, šlechtal a rozmahal. Nebo není tak užžij', ani taž nehladly', jásot
se učerky'm zda'. Hojnost a bohatstve jeho, z toho musí formáku lyti,
Et což zali říčen, což zali latine, a německu nic myslie nepřavim,
čerky. Cože far hláskosti jeho dobyče, nevím, ly taž vřelavne
taž ozdobe, taž lahodně víceo j-em čerky'm formáku lyti
nemohlo, jako řícky'm než latiny'm, lyhom se tolika sezžili
a jidni mimo obude ~~člověka~~ ^{člověka} pač chom jej v zdvihali,
cit podle NR 1, 17, 65-6

MARIÁNSKÉ
ŽENSKÉ
MUZEUM

2. "Jan už čerky' dobrý, šlechtal, rozumny, ozdoby, bohatý
a hojný jest."
studie z jazyk čerky' hojný, umohlý, vřemý a sebeověřší vidien
byti' uohl i pale'rovanejší"
Jgkrat Hist 74 Dobrý 195 (1792)
Dobrý Děj ČK a L - jedl, 104

Kornel zo Všehrd — Němci
v právních zech.

[soudce]

"Ma' také býti pravý přirozený Čech, ne Němec,
ne jiný cizozemec neb nebolito v žádný úřad
zemský od nejvyššího až do nejnížšího úřadu
žádný cizozemec a Němec zvoláste nemá vsazen
a přijat býti podle práva, ale také Němci vidíte
nemají trpěliví býti [...] / neb žádný pro dobré země
cizozemec do čí země se neobrácí, než pro své
obecní, aby pod tím světo užitekn mohl dosíci."

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
K 3, Kap. 15

J. Krabč. Hist. 71

Kornel ze Kábrd — němečina

[při srovnání z čes. v předul. & přeladu řeči o
napravení padlého od Jana Zlatoustého]

„Němci, jichž jazyk tak drsný, tak dřepavý a
tak nerozumný jest, že jidem s druhými volně
němeo s němeem, sobě častokrát nerozumívají
avšak jej našemu na potupu šívě a trů: takže
i latinská slova věn vtřívají, aby vždy jazyk
jich byl dostatečnější a hojnější.“

DOBALYB 195 (1792)

Dobr. Děj. ČK a L - jedn. 104
J. Král Hist 74

Vydra, B. — cís. ve Slezsku
po první v zemích Koruny cís. zavedena

"V knížetství opav. a klučev. byla cís. ... do zemských
deset r. 1424 do stanych měst (v Štejněbovicích
Kobernicích) dlouho daly se zápisem jen po císu.
Kemske' vize knížetství opav. z r. 1562 svědčí
ještě o vlivnosti ja cís jako pěstive' prospěšné
svěci úřední nejen ve Opavsku, ale i na Horním
Slezsku "

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM
Kari Morava v by. prus. Slezsku,
Čes. list. 3, 20, 13

B. Vydra - školství Moravci

„... před rokem 1872 čítalo se na Rusku Moravců
docela asi 52 škol moravských, ale již r. 1873
byl vydán zákon, že se smí na školách v království
vyučovati jen německy, ...“

Naši Moravci v ústřed. Slezsku,
Čes. lov. 5, 20, 11

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vymazal, Fr. — Brusici

74

"zájasy staromilců s novomilců"

"pobloukem' brusičův od Polka do Kociny"

75

"mnoho nevědomosti a dětinosti"

neolog. Šaf, Sušilov

"ohromné' přisolení věcí my"

"čestina se dělá ve Vídni a v Německu, a ne
v Praze"

dopis Fr. Baco zordelmu
Baco nové Vy' 28

30-31/8 1885

MORAVSKÉ
ČESKÉ
MUZEUM

Vymazal - Germanisany

ověřit

„Bez germanisany neobejde se ani Brusice; pozorne' obo
sledava' i v některých vyhlásováních prázek stc'.
Germanisany, a obecného proudu všeho nezadrží“

Vymazal Slov 5

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fr. Vymazal - Germanismus

„Zda-li, čím více se budeme učit německy, tím více bude
příbýváť germanismů.“

Žrná, Brno 1899, 1901
folie NR 1, 17, 157

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

F. Vymazal - Germanistiny

„Který bruce vyfocila“ v^šichni Germanistiny v c^hitice - 2“

Žruča, Brno 1899, 1901
jodle NR 1, 17, 757

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Fr. Vymazal - špatná cihla

„Čižba formát nejmenze - fo špatné cihline“

Žudec, Brno 1899, 1901
jodle ND 1, 17, 157

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Vymazal - úzus

overit

protiviti se směru či proudu ja uelbyvá uic platno; hromada uel-
"vících přelhasuji vředí komečie každou Akademií. Výslovnost uarí Eloni
se častě s dlouhým i (y) za dlouhým e'. místo uelbrz, folivra,
otefra jsou uarí uilejší tvary uelbrz, folivra, otifra; blesk
u. bliu uelise už uil Eds ... Take jinde uilisi výslovnost
dialektická jako ve slově soujsiti (u. soujsiti) a mnohých
podobných.

napop. slovník 16
cit. podle Bae MR 23
MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

Perioda

K. Vorovka, Stylistika a poetika, díl I. Stylistika, V Praze [1885].

"...krásě slohu hovoí velosklad souměrnosti (symetrie), a to
zvláště umělým skládáním period (obvětí)." 4 45

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM